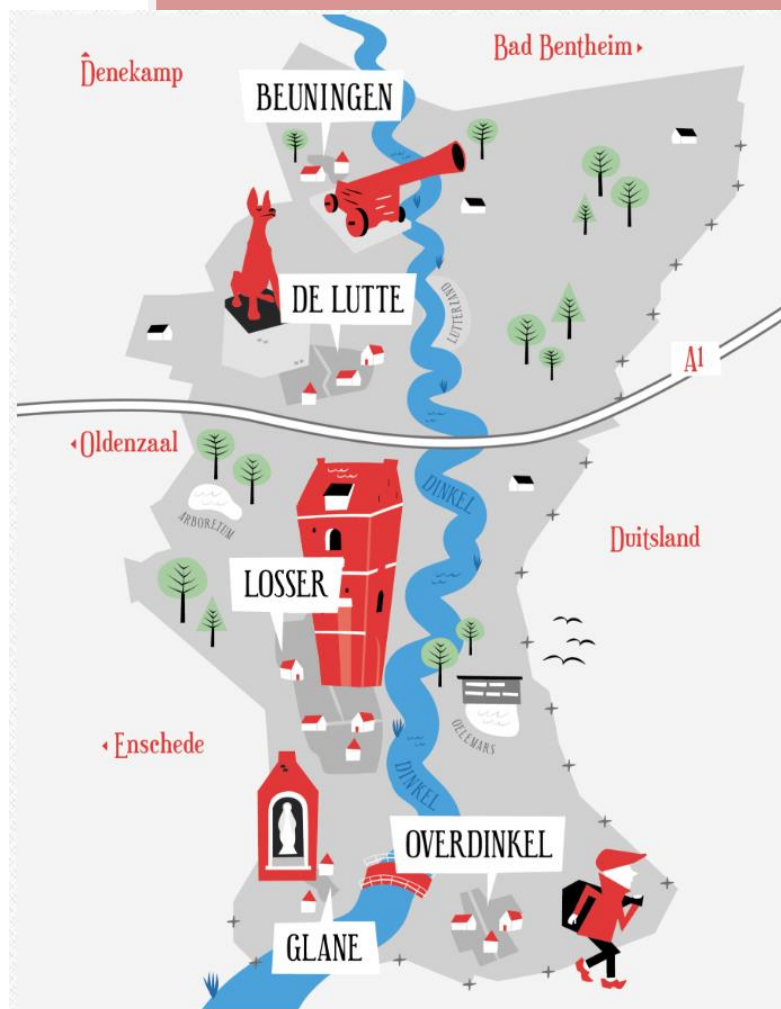

Programmabegroting

2022-2025

Inhoud

Leeswijzer.....	3
Inleiding	4
1. Financieel perspectief.....	7
1.1. Financieel perspectief.....	8
1.2. Verloop incidenteel en structureel saldo	11
Beleidsbegroting	13
2. Programmaplan	14
2.1. Programma Sociaal	16
2.2. Programma Fysiek	36
2.3. Programma Bestuur en Dienstverlening	53
3. Paragrafen	69
3.1. Lokale heffingen	70
3.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	75
3.3. Onderhoud kapitaalgoederen	82
3.4. Financiering.....	88
3.5. Bedrijfsvoering	92
3.6 Paragraaf Verbonden Partijen	94
3.7 Grondbeleid.....	102
Financiële begroting	105
4. Financiële positie	106
4.1. Overzicht van baten en lasten	107
4.2. Geautoriseerde kredieten	108
4.3. Geprognosticeerde balans	109
4.4. Algemene risicoreserve	113
4.5. Staat van reserves en voorzieningen.....	114
4.6. Incidentele baten en lasten.....	121
5. Bijlagen.....	123
5.1. Beleidsindicatoren	124
5.2. Financiële uitgangspunten.....	130
5.3. Taakvelden overzicht.....	131
5.4. Beleidsverplichtingen en wensen	133
5.5. Vervangingsinvesteringen	137
5.6. Actueel overzicht kapitaalgoederen.....	138
5.7. Factsheet Sociaal Domein 1e helft 2021	140
5.8. Actuele beleidsdocumenten	144
5.9. Organisatieoverzicht.....	148

Leeswijzer

De begroting bestaat uit een aantal hoofdstukken, die in het vervolg worden toegelicht.

Hoofdstuk 1, Financieel perspectief

In dit hoofdstuk wordt een toelichting gegeven op het verloop van het middelenkader en het financieel perspectief na verwerking van de besluitvorming over de Voorjaarsnota 2021 (VJN2021).

De programmabegroting is vervolgens ingericht volgens de richtlijnen van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en bevat de volgende onderdelen:

- Beleidsbegroting
- Financiële begroting

Beleidsbegroting

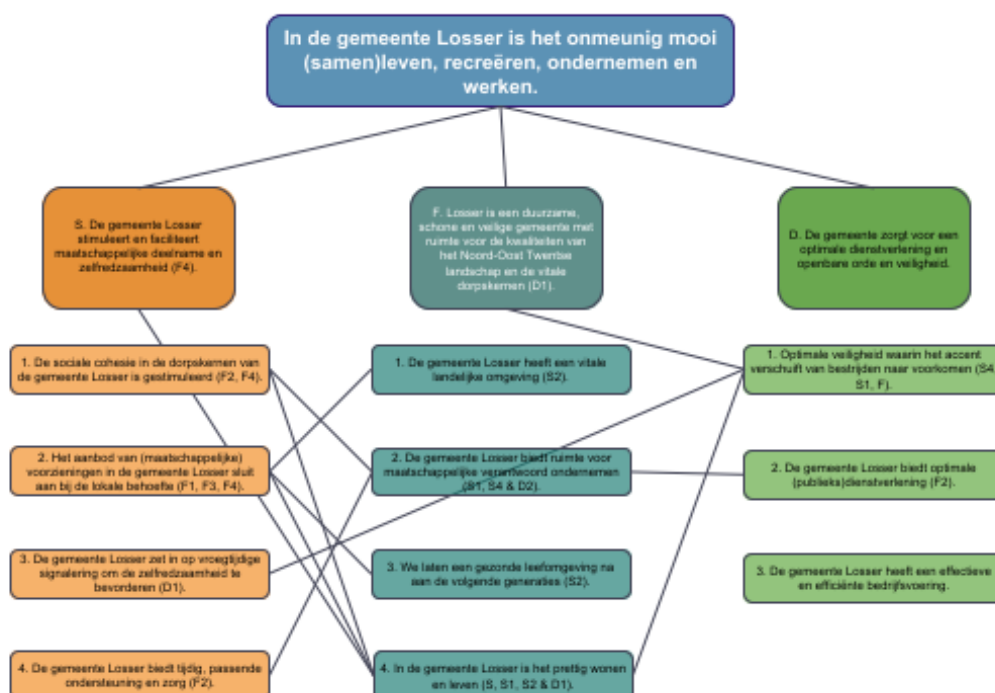
De beleidsbegroting bestaat uit het programmaplan en de verplichte paragrafen in de hoofdstukken 2 en 3.

Hoofdstuk 2, Het programmaplan

Het programmaplan is in overeenstemming met het coalitieakkoord en ingericht volgens de drie hoofddoelstellingen (programma's) uit de doelenboom:

1. Programma Sociaal
2. Programma Fysiek
3. Programma Bestuur en Dienstverlening

Op 5 juni 2018 heeft de gemeenteraad ingestemd met het voorstel "[Doorontwikkeling P&C cyclus](#)". Dit heeft geresulteerd in een nieuwe opzet van de begroting met daarin per programma doelstellingen en resultaten. De verschillende dwarsverbanden blijken uit onderstaande weergave van de nieuwe doelenboom.

In het programmaplan wordt per programma antwoord gegeven op de volgende W-vragen:

- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we ervoor doen?
- Wat mag het kosten?

Ieder programma start met de doelen en resultaten ('Wat willen we bereiken?') en de uit te voeren activiteiten/speerpunten ('Wat gaan we ervoor doen?'). Aan het eind van het programma worden de beschikbare budgetten weergegeven ('Wat mag het kosten?'). Deze budgetten worden per taakveld verantwoord. In het verlengde hiervan richten we ons in de toelichting meer op speerpunten en concrete acties om de gestelde (sub)doelen te bereiken en minder op herhalen van reguliere werkzaamheden.

Toelichting op financiën

Over de wijze van toelichting merken wij het volgende op.

We zijn doorlopend bezig met het verbeteren van de informatiewaarde van de begroting. Steeds meer komt onze focus te liggen op het beleid en de financiële consequenties daarvan. Om die reden is de financiële toelichting anders van opzet, zowel qua inhoud, als lay-out (meer in tabelvorm). Per taakveld is een tabel gepresenteerd, met hierin twee soorten kosten: 'verdeelde kosten' en 'kosten van beleid'. De verdeelde kosten bestaan uit: A) rente en afschrijving en B) doorberekening kosten bedrijfsvoering. Omdat deze kosten via een vastgestelde systematiek centraal worden geraamd op respectievelijk de treasury en de kostenplaatsen en vervolgens op basis van een vastgestelde systematiek verdeeld over programma's en taakvelden, hebben wij er voor gekozen om deze onderdelen centraal toe te lichten. De kosten van beleid zijn wel op ieder taakveld afzonderlijk van een toelichting voorzien.

Verwijzing naar toelichting 'Verdeelde kosten':

A) Rente en afschrijving:

Zie paragraaf 2.3 (Programmaplan), programma Bestuur en Dienstverlening, taakveld 0.5 Treasury.

B) Kosten bedrijfsvoering en interne kostenverdeling

Zie paragraaf 2.3 (Programmaplan), programma Bestuur en Dienstverlening, taakveld 0.4 Ondersteuning Organisatie.

De mutatie in de kostenverdeling ten opzichte van de PB2021 is gemeentebreed nihil. Op de verschillende taakvelden zijn wel mutaties ontstaan, die derhalve geen resultaatteffect hebben.

Algemeen: mutaties kleiner dan € 10.000 worden niet toegelicht.

Afrondingsverschillen

De bedragen die opgenomen zijn in de programmabegroting zijn veelal afgeronde bedragen uit financiële systemen, zodat in de totaalstellingen afrondingsverschillen kunnen voorkomen.

Hoofdstuk 3, Paragrafen

In dit hoofdstuk zijn de verplichte paragrafen opgenomen.

Financiële begroting

De financiële begroting bestaat uit een toelichting op de onderdelen van de financiële positie

van de gemeente en bijlagen met achtergrondinformatie of informatie die verplicht is in het kader van het BBV. Deze informatie is opgenomen in de hoofdstukken 4 en 5.

Hoofdstuk 4, Financiële positie

De financiële begroting in hoofdstuk 4 bevat een toelichting op het overzicht van lasten en baten per taakveld en de uiteenzetting van de financiële positie.

Hoofdstuk 5, Bijlagen

In dit hoofdstuk is een aantal bijlagen opgenomen met achtergrondinformatie of informatie die verplicht is in het kader van het BBV. Eveneens zit het Factsheet Sociaal domein in de bijlagen.

Factsheet Sociaal Domein

Een samenvatting van de resultaten over het eerste halfjaar 2021 op het gebied van Participatie, Wsw, Wmo en Jeugd is opgenomen in de factsheet Sociaal Domein. Met de pilots krijgen we meer regie op de zorgkosten en op het stimuleren van de uitstroom vanuit de Participatiewet naar betaald werk. Ook leggen we meer accent op preventie en vroegtijdig signaleren ter voorkoming van zwaardere interventies, bijvoorbeeld door de samenwerking met de huisartsen en het onderwijs te bewerkstelligen.

De resultaten van de pilots zijn verwerkt in de Factsheet Sociaal Domein (zie bijlage 5.7 van deze programmabegroting).

Inleiding

Losser, 5 oktober 2021

Voor u ligt de Programmabegroting 2022 (PB2022) van de gemeente Losser. Op 6 juli 2021 heeft de gemeenteraad besloten in te stemmen met de Voorjaarsnota 2021 (VJN2021). In die nota zijn de beleidsmatige en budgettaire keuzes gemaakt. De raad heeft besloten tot het honoreren van bestuurlijke prioriteiten en prioriteiten die nodig zijn om het huidige niveau van dienstverlening vast te houden en om de bedrijfsvoering op peil te houden. Bij het opstellen van de PB2022 was deze besluitvorming maatgevend.

Financieel perspectief

Zoals hiervoor aangegeven, is bij het opstellen van de begroting in financiële zin uitgegaan van de besluitvorming van de gemeenteraad bij de Voorjaarsnota. Het volgende is nog belangrijk. Overeenkomstig de bestaande afspraken is de zogenoemde meicirculaire van het gemeentefonds niet bij de besluitvorming over de Voorjaarsnota betrokken. Wel is op 22 juni 2021 een raadsinformatie over dit onderwerp aan de raad gestuurd. In de voorliggende begroting is de meicirculaire wel financieel vertaald.

Afgezet tegen de Algemene risicoreserve is het weerstandsvermogen van Losser onverminderd robuust (in 2022 5,1 ten opzichte van de door de raad bepaalde minimale bandbreedte van 1,4 tot 2,0).

Voorgesteld wordt om de algemene belastingen (onroerende zaak-, woonforensen-, toeristenbelasting) te corrigeren voor de inflatie. De Hondenbelasting wordt in 2022 afgeschaft. De raad heeft gekozen voor 100% kostendekking voor de retributies riool- en reinigingsheffing. Ook voor 2022 is het gelukt om de tarieven van de algemene belastingen alleen met een prijs- en loonindex te laten stijgen.

De financiële verhouding tussen rijk en gemeenten is in beweging. De herverdeelvoorstellen van de minister pakken slecht uit voor onze gemeente. Een nadeel van ruim € 1,3 miljoen structureel dreigt. Aan de andere kant zijn er ook mogelijke voordelen. Daarbij is te denken aan een hogere uitkering in de tekorten van het Sociaal domein (jeugd). Andere potentiële voordelen zijn het terugdraaien/bevriezen van:

- 1) de zogenoemde 'opschalingskorting'. Dit is een aan gemeenten opgelegde bezuiniging, in de veronderstelling dat herindelingen tot gemeentelijke besparingen gaan leiden.
- 2) het abonnementstarief binnen de Wmo. Het vaste tarief voor de eigen bijdragen aan Wmo-voorzieningen heeft vanaf 2020 geleid tot een aanzuigende werking en daarmee tot hogere kosten voor de gemeente.

Evenals bij de Voorjaarsnota kiezen we hierin voor een neutrale insteek. In de voorliggende begroting houden we voor het meerjarenbeeld (de jaren 2023 tot en met 2025) geen rekening met mee- of tegenvallers, omdat deze zich ten opzichte van elkaar redelijk in evenwicht lijken te houden.

1. Financieel perspectief

De Programmabegroting wordt opgesteld:

- a) met als uitgangspunt de besluitvorming van de raad over de VJN2021.
- b) met verwerking van de mutaties als gevolg van de meicirculaire 2021.
- c) met actualisering van prijs- en loonindex.

1.1. Financieel perspectief

In de VJN 2021 zijn de beleidsmatige en budgettaire pijlpalen geslagen, in de aanloop naar de PB2022 van onze gemeente. De jaarschijf 2022 uit de VJN 2021 is de basis voor de PB2022. Wel dient nog een aanpassing plaats te vinden vanwege: de financiële gevolgen van de meicirculaire over het gemeentefonds en wijzigingen van prijs- en loonindex die het gevolg zijn van het Centraal Economisch Plan (CEP) van maart 2021.

In de tabel hieronder zijn de begrotingssaldi voor de jaren 2022 t/m 2025 weergegeven. Het jaar 2022 heeft een batig saldo van afgerond ruim € 2 miljoen.

Tabel 1, Ontwikkeling saldo perspectief 2022-2025

Onderdeel (bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025
Resultaat Voorjaarsnota	0	342	244	22
Uitkomst meicirculaire	-46	-286	-391	-419
Taakmutatie meicirculaire	348	338	350	354
Doorberekening loon-prijs	-64	-209	-334	-455
Verhoging raming ruimte bcf-plafond	100	100	100	100
Voordeel WIL				333
Totaal Stelpost loon- en prijscompensatie	-35	-36	-37	6
Extra middelen Jeugd 2022	1.714			
Geactualiseerd begrotingssaldo	2.017	249	-68	-59

Toelichting

1. Uitkomst meicirculaire

In Losser is het gebruikelijk om de effecten van de meicirculaire niet in de Voorjaarsnota, maar pas in de begroting te verwerken. De cijferreeks is het netto-effect van de meicirculaire, zoals ook is aangegeven in de raadsinformatie van 22 juni 2021. Het nadeel is vooral het gevolg van 'onderuitputting' bij het rijk (de werkelijke rijksuitgaven liggen op een lager niveau dan de ramingen), onder andere door lagere loon- en prijsstijgingen.

2. Taakmutatie meicirculaire

Standaard Lossers beleid is dat taakmutaties in het gemeentefonds (zowel positieve als negatieve) worden gecorrigeerd op de budgetten. Consequentie van deze handelwijze is dat taakmutaties per definitie budgettair-neutraal in de begroting worden verwerkt.

In de meicirculaire 2021 is de integratie-uitkering Voogdij 18+ met ingang van 2022 € 253.000 structureel verhoogd, voornamelijk ter compensatie van gestegen lonen en prijzen voor deze taak. Ook krijgen we op dezelfde wijze nog (afgerond) € 100.000 per jaar voor loon- en prijscompensatie voor participatie. In de Voorjaarsnota is gerekend met zogenoemde 'lopende prijzen'; de ramingen (ook die in het Sociaal domein) zijn meerjarig al gecorrigeerd met een loon- en prijsindex. Om die reden kunnen de betreffende taakmutaties worden aangewend als algemeen dekkingsmiddel.

3. Doorberekening loon-prijs

In de meicirculaire is de tabel met de loon- en prijsindices gepresenteerd op basis van het Centraal Economisch Plan 2021 (CEP) van het CPB. Volgens de 'Uitgangspunten Voorjaarsnota 2021', waarover de raad in de raadsinfo van 30 maart 2021 is geïnformeerd, wordt in de PB2022 uitgegaan van de indices uit dit CEP. Nu doet zich de situatie voor dat de loonindices in het CEP hoger zijn dan in de MEV, waar bij de Voorjaarsnota vanuit wordt gegaan. Zie tabellen hieronder (indices zijn niet cumulatief). Met name in de jaren na 2022 voorziet het CPB grotere loonstijgingen dan oorspronkelijk verondersteld. De voorziene prijsontwikkeling blijft gelijk. De hogere loonindex leidt tot hogere ramingen voor de loonkosten.

Onderdeel	2022	2023	2024	2025
Loonindices in VJN2021	0,013	0,015	0,015	0,018
Prijsindices in VJN2021	0,015	0,015	0,015	0,015

Onderdeel	2022	2023	2024	2025
Loonindices CEP	0,015	0,023	0,021	0,024
Prijsindices CEP	0,015	0,015	0,015	0,015

4. Verhoging plafond Btw-compensatie fonds (Bcf)

Sinds begin van deze eeuw is de btw voor gemeenten een kostencomponent. Een belangrijk deel hiervan kan via het Btw-compensatiefonds bij het rijk worden gedeclareerd. Als aan het einde van het boekjaar geld in dit fonds overblijft (gemeenten hebben dan minder gedeclareerd), ontvangen zij dit geld via het Gemeentefonds. Declareren gemeenten meer dan er geld in het Btw-fonds zit, dan wordt het verschil op het Gemeentefonds gekort. Het is gemeenten toegestaan om in de begrotingen een realistische inschatting te maken of en hoeveel financiële ruimte onder het BCF-plafond zal resteren. Gelet op de gemeentelijke declaraties in 2020, is een opwaartse aanpassing naar € 220.000 (stijging van € 100.000) verantwoord.

5. Voordeel 'Werken in Losser' (Sw)

In de VJN 2021 is een voordeel op de SW-activiteiten toegelicht. Het betreft een positief saldo van: lagere baten als gevolg van een lagere omzet en lagere salarislasteren door een groter verloop dan verwacht in het SW-personeelsbestand. Dit voordeel kan ook doorgetrokken worden naar 2025 (in de Voorjaarsnota is de bate over de jaren 2022 t/m 2024 geraamd).

6. Stelpost loon- en prijscompensatie

In de gemeentelijke begroting (met 'doorbelastingen', 'kostenplaatsen' en 'gesloten systemen') ontstaan verdeelverschillen. Het is nodig om deze verdeelverschillen met de exploitatie te verrekenen.

7. Extra middelen jeugd

Na een uitgevoerde arbitrage heeft de commissie 'Van Zwol' bepaald dat het rijk voor 2022 extra geld voor 'jeugd' dient te betalen. Op basis hiervan ontvangt Losser een extra bedrag van € 1.714.000 in 2022. De te ontvangen extra rijks gelden in 2022 zijn als incidentele bate in

de begroting meegenomen. Dit vanwege het feit dat het rijk nog geen onomwonden toezegging heeft gedaan dat ook in de jaren daarna extra gelden tegemoet kunnen worden gezien. Hierbij zijn wij uitgegaan van het voorzichtigheidsbeginsel.

1.2. Verloop incidenteel en structureel saldo

Uitgangspunt van tabel 2 is de regel 'Geactualiseerd begrotingssaldo' uit tabel 1 van de vorige paragraaf.

Tabel 2, Structureel en incidenteel begrotingssaldo

Saldoverloop (bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025
Totaal saldo financieel perspectief na verwerking alle voorstellen	2.017	249	-68	-59
Af: Saldo incidentele baten en lasten	1.372	245	-176	-66
Structureel saldo financieel perspectief	646	4	108	7

Toelichting:

Het [BBV](#) schrijft voor dat de meerjarenraming in de begroting ook een overzicht bevat van de geraamde incidentele baten en lasten per programma. Dit overzicht is opgenomen in hoofdstuk 4.5. Het saldo van incidentele baten en lasten is van belang. Dit om aan te kunnen tonen dat zowel op de korte als de lange termijn geen structurele lasten worden gedekt met incidentele baten. Dit blijkt uit de regel 'Structureel saldo financieel perspectief' in de tabel hier boven.

Het is belangrijk dat het financieel meerjarenperspectief structureel en reëel sluit. Incidentele uitgaven kunnen en mogen worden gedekt uit incidentele middelen, zoals bijvoorbeeld de reserves, maar structurele (lees: jaarlijks terugkerende) lasten moeten worden gedekt door structurele middelen. Dit wordt tot uitdrukking gebracht in het structureel saldo van de begroting. Dit structurele saldo is ook voor de provincie van belang in het kader van het Interbestuurlijk toezicht (IBT) en dient positief te zijn.

Het overzicht is voor de jaren 2022 t/m 2025 reëel en structureel sluitend.

Herverdeling gemeentefonds

Over het meerjarenperspectief merken wij overigens nog het volgende op. In de VJN2021 hebben wij aangegeven dat de financiële verhouding tussen rijk en gemeenten in beweging is. De in dit verband genoemde ontwikkelingen zijn nog steeds actueel, zoals: de tekorten binnen het 'Sociaal domein' (in relatie tot de te lage rijksvergoeding), de opgelegde rijkskortingen ('abonnementensysteem', 'opschalingskorting') en het voornemen voor de herverdeling van het gemeentefonds. Het college heeft, gelet op de onzekerheden in verband met de kabinetsformatie, in de Voorjaarsnota een neutrale insteek gekozen. Wij hebben geen rekening gehouden met meevallers, noch met mogelijke tegenvallers. Daarmee hebben we een afgewogen en verantwoord risico genomen. Deze insteek is nog altijd actueel en wij hebben deze ook als uitgangspunt genomen bij de voorbereiding van de PB2022. In de volgende alinea lichten we toe waarom dit uitgangspunt nog niet aan actualiteit heeft ingeboet.

In augustus 2021 heeft de minister een nieuw voorstel gedaan voor de herverdeling van het gemeentefonds. Voor Losser leidt dit op termijn tot een totaal nadeel van € 1.350.000 (€ 60 per inwoner). Hierover hebben wij u recent in een raadsinformatie geïnformeerd. Ook nu is nog sprake van een tijdelijk voorstel, waarover pas in de kabinetsformatie definitieve knopen worden doorgehakt.

Tegenover deze dreigende tegenvaller voor Losser, zijn er aan de inkomstenkant ook hoopgevende signalen. Losser ontvangt in 2022 een extra uitkering van het rijk, ter dekking

van de kosten van 'jeugd'. De arbitragecommissie die door de VNG is ingeschakeld, heeft echter niet alleen een uitspraak gedaan voor het jaar 2022, maar heeft eveneens aangegeven dat het rijk ook voor de lange termijn met extra geld over de brug zou moeten komen. Afgezien van een bedrag van € 392.000 (VJN2020) is hier in onze meerjarenbegroting nog geen rekening mee gehouden.

Wij verwachten dat in de kabinetsformatie duidelijkheid zal komen over de omvang van deze jeugdgeden. Daarnaast mogelijk ook over een mogelijke korting/bevriezing van de 'Opschalingskorting', een aanpassing van het 'abonnementensysteem' in de WMO en structurele gelden voor de klimaattransitie en de uitvoering van de Omgevingswet.

Bij de Losserse Voorjaarsnota worden de inhoudelijke en financiële afwegingen gemaakt. Wij gaan ervan uit dat bovengenoemde ontwikkelingen in de komende maanden worden uitgekristalliseerd en dat hierover in de VJN2022 duidelijkheid kan worden gegeven.

Beleidsbegroting

De beleidsbegroting bestaat uit twee onderdelen: het programmaplan en de verplichte paragrafen.

2. Programmaplan

De doelstellingen van het programmaplan zijn in het begin van deze raadsperiode opnieuw geformuleerd en hebben geleid tot de volgende programma-indeling:

1. Programma Sociaal
2. Programma Fysiek
3. Programma Bestuur en Dienstverlening

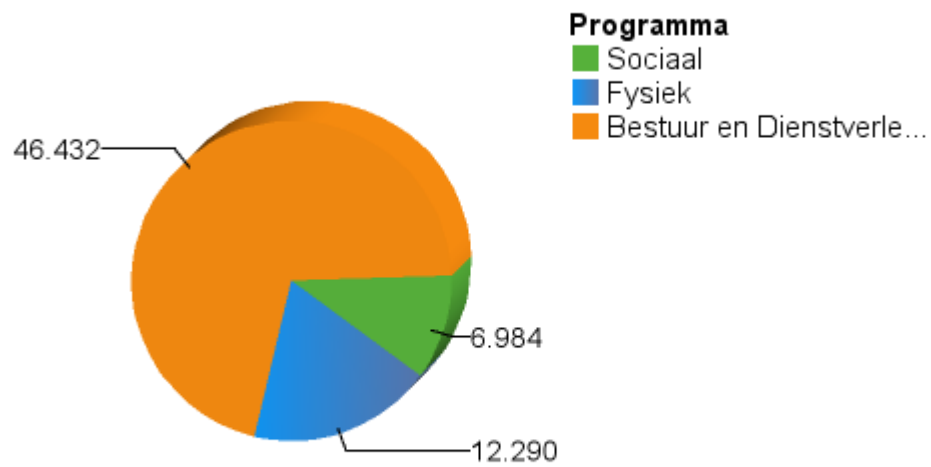
Totstandkoming en uitwerking doelstellingen

De doelstellingen zijn afgeleid van onze toekomstvisie Losser 2025 '[Samen schatbewaarders van de gemeente Losser](#)' en markeren de start van een nieuwe raads- en collegeperiode. Wij hebben de doelstellingen uitgewerkt in resultaten. Wat we ervoor gaan doen om de doelstellingen en resultaten te behalen wordt per programma toegelicht. Elk programma sluit met een overzicht van de beschikbare financiële middelen per doelstelling en totaal van het programma.

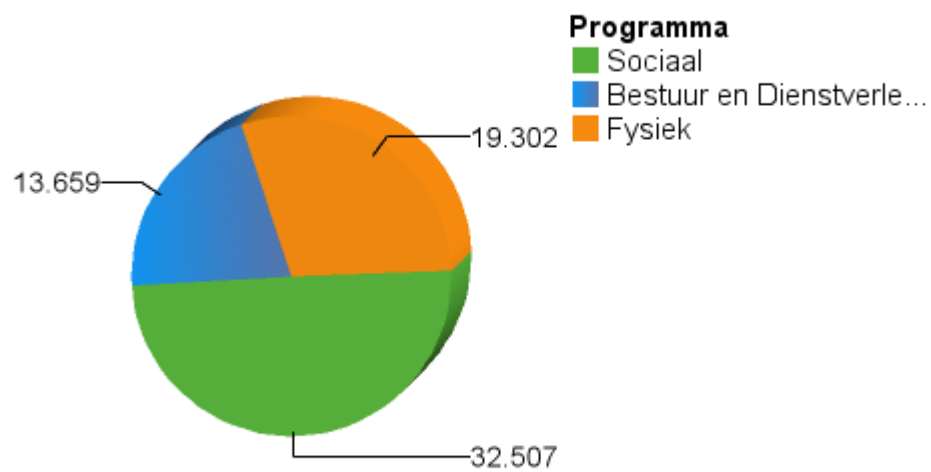
Verdeling van de baten en lasten per programma 2022.

In onderstaande grafieken is het totaal van alle baten en lasten per programma (exclusief de mutaties in de reserves) opgenomen.

Baten

Lasten

2.1. Programma Sociaal

Programmadoel:

"De gemeente Losser stimuleert en faciliteert maatschappelijke deelname en zelfredzaamheid."

Doelstellingen:

1. De sociale cohesie in de dorpskernen van de gemeente Losser is gestimuleerd
2. Het aanbod van (maatschappelijke) voorzieningen in de gemeente Losser sluit aan bij de lokale behoefte
3. De gemeente Losser zet in op vroegtijdige signalering om de zelfredzaamheid te bevorderen
4. De gemeente Losser biedt tijdig, passende ondersteuning en zorg.

Wat willen we bereiken?

Doelenboom Programma Sociaal

Doelstelling	Resultaat
1. De sociale cohesie in de dorpskernen van de gemeente Losser is gestimuleerd	• Vrijwilligers zijn ondersteund.
2. Het aanbod van (maatschappelijke) voorzieningen in de gemeente Losser sluit aan bij de lokale behoefte	• Actieve deelname in de maatschappij is gestimuleerd. • Mantelzorgers zijn ondersteund op het gebied van advies, informatie, respijtzorg en praktische hulp. • De behoefte van de inwoner t.a.v. algemene voorzieningen en activiteiten is goed uitgevraagd (door consulenten en vrijwilligers), op basis hiervan worden passende activiteiten ontwikkeld en materialen geregeld.
3. De gemeente Losser zet in op vroegtijdige signalering om de zelfredzaamheid te bevorderen	• (Bestaande) initiatieven gericht op kwetsbare inwoners (bijvoorbeeld door armoede) zijn op elkaar afgestemd en gestimuleerd. • De vraag van de inwoners is integraal geanalyseerd en opgepakt. • De kennis en kunde van interne en externe verwijzers en andere betrokken partijen is optimaal benut.
4. De gemeente Losser biedt tijdig, passende ondersteuning en zorg	• Ondersteuning en zorg is bereikbaar, dichtbij georganiseerd en toegankelijk voor de inwoners en is integraal, passend en kostenadequaat aangeboden, vanuit de visie "zo licht als mogelijk en zo zwaar als nodig". • Ingekochte ondersteuning en zorg is voldoende en van goede kwaliteit.

Wat gaan we er voor doen?

Activiteiten Programma Sociaal

Doelstelling (S1): De sociale cohesie in de dorpskernen van de gemeente Losser is gestimuleerd.	
Resultaat	Activiteiten/Speerpunten
Inwoners zijn betrokken bij het in stand houden van goede basisvoorzieningen	Inwonerparticipatie • Binnen de gemeentelijke organisatie wordt integraal uitvoering gegeven aan inwonerparticipatie. Inwoners worden optimaal betrokken bij gemeentelijke ontwikkel- en besluitvormingsprocessen via de hiervoor beschikbare participatie-instrumenten. • Het project gebiedsopgave Overdinkel is opgepakt. Er zijn gesprekken gevoerd met de gebiedspartners. De uitkomst van de gesprekken leidt tot een gebiedsagenda Overdinkel. De uitwerking met de partners vindt momenteel nog plaats. Welzijn • Om participatie, welzijn en gezondheid van onze inwoners te bevorderen organiseert Stichting Fundament activiteiten op het gebied van ontmoeten, bewegen, cultuur en deskundigheidsbevordering. Daarnaast verzorgt zij het muziekonderwijs en bibliotheekwerk. • De extra inzet ten behoeve van jongeren wordt geëvalueerd. Op basis hiervan volgt beoordeling of en op welke wijze de extra inzet kan worden gecontinueerd. • Fundament ontvangt een jaarlijkse budgetsubsidie op basis van een ingediend jaarplan en begroting. • Voor wat betreft de (welzijns)activiteiten geldt dat deze afgestemd zijn op de gesignaleerde behoefte vanuit de lokale samenleving, de gemeente en overige maatschappelijke partners. • Voor jongeren wordt gewerkt met een jongerenpanel. Het jongerenpanel levert input voor het organiseren van vraaggerichte activiteiten en helpt bij het signaleren van trends en ontwikkelingen. Statushouders • We zetten ons in om de jaarlijkse taakstelling huisvesting van statushouders te behalen. Hierin wordt samengewerkt met het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers, Impuls/ Palet en woningcorporatie Domijn. Activiteiten van maatschappelijke partners die gericht zijn op de bevordering van integratie en participatie worden gestimuleerd en ondersteund. Mantelzorg • Mantelzorgers krijgen ondersteuning op het gebied van

	advies, informatie, respijtzorg en praktische hulp. De aanbevelingen uit het onafhankelijk mantelzorgonderzoek zijn meegenomen in het uitvoeringsplan mantelzorg 2021-2022.
Succesvolle inwonerinitiatieven zijn ondersteund en hebben een structureel karakter	In het kader van bevordering van inwonerparticipatie worden inwonersinitiatieven, waaronder Right to challenge, voor zover zij passen binnen vastgesteld gemeentelijk beleid en niet in strijd zijn met wet- en regelgeving, ondersteund en gestimuleerd. De dorpsraden hebben hierin een activerende en coördinerende rol via het lokaal platform "Pak an-pak over". Opgedane ervaringen binnen inwonerinitiatieven worden breed gedeeld en dienen als voorbeeld voor nieuwe initiatieven.
Vrijwilligers zijn ondersteund	- In samenwerking met de welzijnsorganisatie worden vrijwilligers via activiteiten ondersteund, bijvoorbeeld door cursussen en ondersteuning door professionals. - De vrijwilligersprijs (voor de individuele vrijwilliger en vrijwilligersorganisaties) wordt uitgereikt (en georganiseerd). - We organiseren elk halfjaar een bijeenkomst waarin vrijwilligersorganisaties en gemeente elkaar informeren. - We hebben regulier overleg met de ouderenbonden.
Doelstelling (S2): Het aanbod van (maatschappelijke) voorzieningen in de gemeente Losser sluit aan bij de lokale behoefte.	
Resultaat	Activiteiten/Speerpunten
Het aanbod aan cultuur, recreatie en sport is gevarieerd	- De lockdowns als gevolg van corona en de anderhalve-meter-maatschappij hebben een grote impact op cultuur. De verwachting is dat dit ook in 2022 nog aan de orde zal zijn. In samenspraak met de cultuurcoach wordt gewerkt aan manieren om het lokale culturele leven een impuls te geven. Een deel van de toegekende Rijkssteun voor corona kan hiervoor worden ingezet. - Het streven is de culturele infrastructuur zo goed mogelijk in stand te houden. Waar nodig en mogelijk ontvangen verenigingen en instellingen, die in nood komen door de coronasituatie, ondersteuning. - De vanuit Cultuurregio Twente ingestelde proeftuin 'Maakplaatsen & Generators' heeft in Losser succesvolle activiteiten op het snijvlak van techniek/technologie en creativiteit georganiseerd in samenwerking met Bibliotheek Losser. In samenspraak met Cultuurregio Twente en de 14 aangesloten Twentse gemeenten wordt onderzocht hoe de proeftuin een (structureel) vervolg kan krijgen. - Afhankelijk van de uitkomst van het behoefte-onderzoek naar een lokaal cultureel platform wordt in 2022 hier een vervolg aan gegeven.

	• De vroegere cultuurprijs gaat in een aangepaste vorm verder als Schatkamerpluym. De uitreiking van deze Schatkamerpluym stimuleert initiatieven die de schatten van Losser onder de aandacht brengen. Dit kunnen culturele schatten zijn, maar ook schatten op het snijvlak van cultuur en toerisme. De uitreiking wordt geëvalueerd en waar nodig bijgesteld. • In het kader van Textiel Festival Twente zijn routes uitgewerkt die langs plekken komen die het 'verhaal van onze Twentse textiel' vertellen. Ook markante punten in de gemeente Losser zijn hierin opgenomen. Lokale partijen worden gestimuleerd om in aansluiting hierop activiteiten te organiseren. • Lokale initiatiefnemers hebben plannen voor historische informatieborden. Dit vraagt om afstemming tussen de verschillende projecten op dit gebied en aandacht voor eenduidigheid. • Er wordt een Kerkenvisie ontwikkeld. Een strategische visie op de toekomst van onze kerkgebouwen. Voor deze ontwikkeling is een subsidie ontvangen. Het opstellen van deze kerkenvisie gebeurt in dialoog tussen gemeente, kerkeigenaren/ besturen, inwoners en erfgoedorganisaties. <i>(Zie ook programma Fysiek).</i> • Inmiddels is de coördinator van 't Trefhuus in dienst genomen bij woningcorporatie Domijn. Er zijn gesprekken gaande tussen Domijn, Stichting Kulturhus Overdinkel en gemeente over de toekomstige exploitatie van 't Trefhuus.
De gezondheid en de actieve levensstijl van inwoners is gestimuleerd	• Er wordt uitvoering gegeven aan de Kadernota Gezondheid 2019-2022. Er is onder meer aandacht voor de preventie van roken, alcohol- en middelengebruik en voor het stimuleren van een gezonde leefstijl. Middels de volgende projecten wordt concreet uitvoering gegeven aan de Kadernota: ○ Cool2bfit ○ Actieve Ontmoeting ○ Preventie en handhavingsplan alcohol/NIX18 ○ Gezonde School/Gezonde Sportvereniging ○ Gecombineerde Leefstijl Interventie/SLIMMER ○ Lokaal Preventie Akkoord • Samen met omliggende gemeenten wordt gewerkt aan de lobby tot het behoud van gezondheidszorgvoorzieningen in de nabijheid van inwoners. • Het Lossers Sportakkoord wordt uitgevoerd met als hoofddoel zoveel mogelijk inwoners met plezier te laten sporten en bewegen.
Actieve deelname in de maatschappij is gestimuleerd	• Het Platform Eenzaamheid wordt gelanceerd, waarbij inwoners met weinig contacten gestimuleerd worden om deel te nemen aan activiteiten. • We starten met een cultuurproject voor ouderen om de

	eenzaamheid te verminderen en contacten met anderen te stimuleren. • Kinderen met een lichte beperking integreren we in reguliere (sport)activiteiten. • De aanbevelingen uit het Zorgschouw II onderzoek zijn verwerkt in een plan van aanpak. De actiepunten verwerken we in nieuw beleid. • De sociale kaart wordt verder aangepast waarbij de informatievoorziening richting inwoners wordt verbeterd (plan van aanpak Zorgschouw II). • Binnen culturele activiteiten en projecten wordt waar mogelijk specifiek aandacht besteed aan de participatie van kwetsbare groepen (cultuur als bindmiddel). • Uitvoering van het plan van aanpak dementie vriendelijke gemeente wordt gecontinueerd met als streven om in 2022 het certificaat dementie vriendelijke gemeente te behalen. • In 2022 zullen voor statushouders interculturele trainingen worden ingezet. In samenwerking met het Taalpunt, ROC en werkgevers worden de mogelijkheden van inzet van "taal op de werkvloer" onderzocht. • In 2022 treedt de nieuwe Wet Inburgering in werking. Hiervoor wordt een nieuw beleidsplan opgesteld. • We houden aandacht voor jongeren in een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt in het kader van de "Twentse Belofte". De regionale samenwerking tussen Leerplicht en het Regionaal Meld- en Coördinatiepunt (RMC) wordt versterkt, waardoor sneller ingespeeld kan worden op schooluitval bij bovenlokale scholen, zoals het MBO. • Om de groei van het aantal mensen, dat met loonkostensubsidie aan het werk is, op te vangen wordt in 2022 en 2023 de personele inzet uitgebreid. Daar staat een besparing op de uitkeringen tegenover, omdat potentieel langdurige bijstandsafhankelijkheid wordt voorkomen. In 2022 starten we met een business case om nader te onderzoeken hoe het kostenpatroon zich (verder) ontwikkelt. Divosa en de VNG voeren momenteel een lobby richting het rijk om extra middelen te verwerven voor de begeleiding van deze groep. De autonome groei is een gevolg van een nieuwe taak voor gemeenten vanaf de invoering van de Participatiewet in 2015. • Gemeenten krijgen vanaf 2022 het budget voor de inzet van loonkostensubsidie op basis van de realisatie van het jaar ervoor. Dat stimuleert de inzet van loonkostensubsidie. Nu wordt de inzet van loonkostensubsidie nog bekostigd uit het landelijk macrobudget voor de uitkeringen volgens een verdeelmodel, waarbij de mate van realisatie geen rol speelt. Onderwijs • In 2022 geven we verder uitvoering aan de Losserse samenwerkingsagenda en het uitvoeringsplan Voor- en
--	--

	Vroegschoolse Educatie (VVE) om de doorgaande (zorg)lijn van voorschool naar primair onderwijs en die van primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs te verbeteren en ouderbetrokkenheid te versterken. • Er wordt gestart met de voorbereidingen voor het vervolg op de huidige samenwerkingsagenda en uitvoeringsplan. • De taalklassen in Overdinkel en Losser worden gecontinueerd en worden in het kader van het nationaal plan onderwijs verder uitgebreid. • We versterken de kwaliteit van de kinderopvang door invoering van een HBO medewerker (coach en ondersteuner) voor Voor en Vroegschoolse Educatie (VVE). • Er wordt een VVE monitor uitgevoerd om deelname en bereik van de VVE beter in beeld te krijgen. • We starten met het project Geboeid #No Filter op het voortgezet onderwijs met als doel het welbevinden onder de jongeren te verbeteren en thema's als eenzaamheid, onzekerheid en ongelukkig zijn bespreekbaar te maken. Cultuur • Culturele participatie wordt gestimuleerd. We zetten hierbij in op het betrekken van kwetsbare groepen. • Cultuur en erfgoed worden waar mogelijk ingezet ten behoeve van sociaal-maatschappelijke opgaven als eenzaamheid en vitale dorpen (cultuur als bindmiddel). • In samenspraak met het culturele veld geven we deelname aan culturele activiteiten 'na corona' een impuls. • Via het kunst- en cultuurmenu van de stichting Culturele Basisvorming Losser maken alle Losserse leerlingen uit het primair onderwijs kennis met kunst, cultuur en erfgoed. Het programma wordt doorontwikkeld onder de naam 'Samen maken we kunst- en cultuureducatie!'. • Het lokale convenant 'Losser met muziek' heeft als doel zoveel mogelijk kinderen structureel met muziek en andere cultuur in aanraking te brengen. Dit betreft onder meer leerorkesten, als onderdeel van het muziekonderwijs. Als gevolg van de coronamaatregelen kon dit nog niet worden opgestart, maar dat gaat nu gebeuren. Hierbij zijn lokale muziekverenigingen betrokken. • Het project Carnavalsloodsen De Lutte heeft subsidie ontvangen vanuit Cultuurregio Twente (Creatieve Broedplaatsen). Hier komen generaties, kennis, techniek en ambachtelijkheid samen, in verbinding met erfgoed. • Talent House Losser van de stichting Fundament heeft eveneens vanuit Cultuurregio Twente subsidie ontvangen voor een Creatieve Broedplaats. Het project is gericht op de inzet van onder meer cultuur en techniek ten behoeve van talentontwikkeling en participatie van jongeren. • Lokale initiatiefnemers in Overdinkel (onder meer: Bruisend Overdinkel en Dorpsraad) gaan verder met de realisatie van
--	--

	een Grensmuseum. Dit biedt sociaal-maatschappelijke en economische mogelijkheden. Het initiatief kan lokaal een vliegwielfunctie hebben. • Festival Lutterzand Literair is een initiatief waarin bewoners en bezoekers op een laagdrempelige manier kennismaken met zowel (het erfgoed van) het Lutterzand als literatuur. Het festival is uniek in Twente en trekt ook bezoekers van buiten de regio. Op die manier biedt het kansen voor lokale ondernemers, in een periode waarin het toeristisch rustig is. Het festival krijgt een doorstart in 2022 en ontwikkelt zich elk jaar; specifieke programmaonderdelen zijn gericht op kinderen, senioren en taalvaardigheid. Hiervoor wordt samenwerking gezocht met lokale partners. • Het project Beken & Bleken van Losser heeft een Erfgoed Deal gekregen. Onderdeel daarvan is dat een bijdrage met worden geleverd aan een leeromgeving met betrekking tot klimaatopgaven en erfgoed. In dat kader worden activiteiten georganiseerd voor verschillende doelgroepen. Het project inspireert lokaal tot initiatieven.
Er is adequate onderwijshuisvesting voor zowel basis- als voorgezet onderwijs	• Het in september 2021 vastgestelde Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP) wordt uitgevoerd. Op basis hiervan kunnen gemeente en schoolbesturen proactief huisvestingsbeleid voeren. Schoolbesturen stellen in samenspraak met de gemeente een businesscase op voor schoolgebouwen waarvoor een voorziening staat gepland.
Mantelzorgers zijn ondersteund op het gebied van advies, informatie, respijtzorg en praktische hulp	• De uitkomsten van het mantelzorgonderzoek zijn meegenomen als verbeterpunten in het uitvoeringplan mantelzorg. In 2022 wordt het uitvoeringsplan mantelzorg gerealiseerd. • In de werkgroep jonge mantelzorgers worden de behoeften van de jonge mantelzorgers gepeild. De behoeften worden in 2022 omgezet in concrete acties. • Er is een start gemaakt met het Alzheimer café, dit wordt gecontinueerd.
Doelstelling (S3): De gemeente Losser zet in op vroegtijdige signalering om de zelfredzaamheid te bevorderen.	
Resultaat	Activiteiten/Speerpunten
(Bestaande) initiatieven gericht op kwetsbare inwoners (bijvoorbeeld door armoede) zijn op elkaar afgestemd en gestimuleerd	• Om de integrale aanpak van armoede te stimuleren en de toegang tot schuldhulpverlening beter onder de aandacht te brengen heeft de coördinator Armoedebelid een rol in het stimuleren en verbinden van lokale en regionale (vrijwilligers) initiatieven. • We zetten in op het verbinden van professionele en niet-professionele hulp middels de JIM-aanpak. Kwetsbare jeugdigen en hun systeem worden ondersteund met een

	duurzame en passende oplossing.
De vraag van de inwoners is integraal geanalyseerd en opgepakt	• We continueren de uitvoering van het integraal beleidsplan en de visie integraal werken. Dit wordt onder andere gedaan door de cliënt centraal te stellen, de hulpvraag breed uit te vragen en ondersteuning op maat in te zetten (dit kan ook inzet van het netwerk zijn).
De kennis en kunde van interne en externe verwijzers en andere betrokken partijen is optimaal benut	• De samenwerking met huisartsen, scholen, jeugdreclassering, jeugdbescherming en andere ketenpartners wordt onderhouden en verfijnt.
Doelstelling (S4): De gemeente Losser biedt tijdig, passende ondersteuning en zorg.	
Resultaat	Activiteiten/Speerpunten
Ondersteuning en zorg is bereikbaar en toegankelijk voor de inwoners en is integraal, passend en kostenadequaat aangeboden	• Overgang tussen de verschillende wetgevingen (18-/ 18+) vloeiend laten verlopen, zodat inwoners hier zo min mogelijk hinder van ondervinden. • We onderzoeken wat de gevolgen zijn van de wetswijziging in 2022 rondom het woonplaatsbeginsel. Zover bekend zullen er meer jeugdigen door de gemeente Losser bekostigd moeten worden na de wijziging. Hiervoor krijgen we vanuit het Rijk compensatie. Op dit moment is nog niet alle informatie bekend. Tot die tijd gaan we uit van budgetneutraliteit. • We zetten een sportcoach in bij verenigingen om te signaleren, vroegtijdig lichte ondersteuning te kunnen bieden en op te schalen indien nodig. • In 2022 blijven we extra aandacht besteden aan groepen die een grotere afstand tot de arbeidsmarkt hebben. Als de reguliere werkwijze niet toereikend is, zetten we in op samenwerking met werkgevers die specifiek gericht zijn op het begeleiden van deze groep werkzoekenden. • Op verzoek van het Rijk/Belastingdienst ondersteunen wij de gedupeerden van de kinderopvangtoeslag-affaire vanaf februari 2021. Wij verwachten hiervoor ook in 2022 nog inspanningen te moeten leveren. De kosten voor de hiermee gepaard gaande inzet worden vergoed door het Rijk. • De inkrimping van de Wsw-populatie gaat gestaag verder. Dat heeft enerzijds een effect op de realiseerbare (detacherings)omzet en anderzijds op de uitvoeringskosten Wsw. In 2022 worden uitvoeringskosten meer in lijn gebracht met de populatieomvang. • Alle Wsw-werknemers nemen actief deel in/aan de maatschappij. Bijna 70% is werkzaam bij een reguliere werkgever. We realiseren dat door: in te zetten op persoonlijke ontwikkeling van de werknemers, het opbouwen en beheren van een netwerk van contacten en

	het leveren van maatwerk bij plaatsingen (jobcarving, jobcoaching, loonkostensubsidie, begeleidingsafspraken, passende tariefafspraken en de no-riskpolis).
Ingekochte ondersteuning en zorg is voldoende en van goede kwaliteit	Controle op de ingekochte ondersteuning en zorg vindt regionaal plaats aan de hand van het 'barrièremodel' en het kwaliteitskader Wmo en Jeugdhulp.

Wat mag het kosten?

Doelstelling (S1):

De sociale cohesie in de dorpskernen van de gemeente Losser is gestimuleerd.

Subdoel	Taakveld	Lasten	Baten
Sociale cohesie in de dorpskernen	0.10 Mutatie reserves	0	0
	5.3 Cultuurpresentatie, productie en participatie	0	0
	5.6 Media	0	0
	6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	1.323	56
	6.81 Geëscaleerde zorg 18+	0	0
Totaal Sociale cohesie in de dorpskernen		1.323	56

Doelstelling (S2):

Het aanbod van (maatschappelijke) voorzieningen in de gemeente Losser sluit aan bij de lokale behoefte.

Subdoel	Taakveld	Lasten	Baten
Aanbod voorzieningen sluit aan bij lokale behoefte	3.4 Economische promotie	212	0
	4.2 Onderwijshuisvesting	888	27
	4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.077	480
	5.1 Sportbeleid en activering	242	0
	5.2 Sportaccommodaties	1.765	625
	5.3 Cultuurpresentatie, productie en participatie	232	0
	5.4 Musea	18	0
	5.5 Cultureel erfgoed	24	17
	5.6 Media	471	0
	5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	161	47
	6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	190	0
	7.1 Volksgezondheid	872	0
Totaal Aanbod voorzieningen sluit aan bij lokale behoefte		6.152	1.196

Doelstelling (S3):

De gemeente Losser zet in op vroegtijdige signalering om de zelfredzaamheid te bevorderen.

Subdoel	Taakveld	Lasten	Baten
Vroegtijdige signalering t.b.v. zelfredzaamheid	6.2 Wijkteams	1.293	0
Totaal Vroegtijdige signalering t.b.v. zelfredzaamheid		1.293	0

Doelstelling (S4):

De gemeente Losser biedt tijdig, passende ondersteuning en zorg.

Subdoel	Taakveld	Lasten	Baten
Tijdig, passende ondersteuning en zorg	6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	0	0
	6.2 Wijkteams	15	0
	6.3 Inkomensregelingen	6.412	5.314
	6.4 Begeleide participatie	3.420	186
	6.5 Arbeidsparticipatie	1.061	0
	6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	4.090	232
	6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	3.133	0
	6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	4.257	0
	6.81 Geëscaleerde zorg 18+	0	0
	6.82 Geëscaleerde zorg 18-	1.352	0
Totaal Tijdig, passende ondersteuning en zorg		23.739	5.732

Lasten en baten per taakveld, programma Sociaal

Programma Sociaal	Realisatie 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Raming 2023	Raming 2024	Raming 2025
Lasten						
3.4 Economische promotie	150	171	212	166	158	158
4.2 Onderwijshuisvesting	852	768	888	867	864	860
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	971	991	1.077	1.093	1.107	1.114
5.1 Sportbeleid en activering	313	199	242	185	188	189
5.2 Sportaccommodaties	1.938	1.406	1.765	1.792	1.807	1.828
5.3 Cultuurpresentatie, productie en participatie	243	459	232	232	233	233
5.4 Musea	16	17	18	18	18	18
5.5 Cultureel erfgoed	1	23	24	24	25	25
5.6 Media	471	471	471	471	471	471
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	151	171	161	164	167	169

6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	1.842	1.819	1.512	1.530	1.537	1.470
6.2 Wijkteams	1.234	1.229	1.308	1.157	1.177	1.193
6.3 Inkomensregelingen	9.103	6.999	6.412	6.454	6.608	6.664
6.4 Begeleide participatie	3.539	3.555	3.420	3.348	3.135	3.105
6.5 Arbeidsparticipatie	683	758	1.061	1.093	1.095	1.109
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	3.562	3.841	4.090	4.026	4.079	4.194
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	2.798	3.039	3.133	3.165	3.205	3.289
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	3.477	4.264	4.257	4.309	4.359	4.508
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	1.938	1.336	1.352	1.371	1.390	1.417
7.1 Volksgezondheid	910	949	872	883	896	910
Totaal - Lasten	34.194	32.467	32.507	32.349	32.519	32.923
Baten						
3.4 Economische promotie	0	0	0	0	0	0
4.2 Onderwijshuisvesting	20	28	27	27	27	28
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	342	406	480	481	482	483
5.1 Sportbeleid en activering	131	0	0	0	0	0
5.2 Sportaccommodaties	566	616	625	633	642	652
5.4 Musea	0	0	0	0	0	0
5.5 Cultureel erfgoed	0	17	17	18	18	18
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1	47	47	48	49	50
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	37	55	56	57	58	59
6.3 Inkomensregelingen	8.810	6.037	5.314	5.404	5.498	5.548
6.4 Begeleide participatie	234	200	186	171	166	181
6.5 Arbeidsparticipatie	2	0	0	0	0	0
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	325	232	232	232	232	232
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	14	14	0	0	0	0
Totaal - Baten	10.481	7.653	6.984	7.072	7.172	7.251
Storting reserves						
0.10 Mutatie reserves	84	644	0	0	0	0
Totaal - Storting reserves	84	644	0	0	0	0
Onttrekking reserves						
0.10 Mutatie reserves	749	227	637	227	185	178
Totaal - Onttrekking reserves	749	227	637	227	185	178
Sociaal	23.047	25.231	24.886	25.050	25.161	25.494

Toelichting

Omwillen van de inzichtelijkheid richten we ons in de toelichting hieronder op de financiële verschillen die het gevolg zijn van de uitvoering van beleid. De financiële effecten van de bedrijfsvoering (doorbelasting) en rente en afschrijving brengen we in de tabellen per taakveld wel cijfermatig tot uitdrukking maar deze worden hier in het programma inhoudelijk niet verder toegelicht. Deze toelichting is terug te vinden in het Programma Bestuur en Dienstverlening, onder Algemene Dekking.

Mutaties kleiner dan € 10.000 worden niet afzonderlijk toegelicht.

Een nadere toelichting op de werkwijze treft u in de Leeswijzer.

3.4 Economische promotie

Soort	Onderdeel	2021	2022	Verschil
Lasten	Verdeelde kosten	37	46	10
	In beleidstoelichting	135	166	31
Totaal Lasten		171	212	41

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2022 met € 31.000.

De stijging wordt vooral veroorzaakt doordat in 2022 een bedrag van € 30.000 beschikbaar is voor de doorontwikkeling van de bereikbaarheid van de Drielandsteen. Ook is in 2022 € 7.500 beschikbaar voor visievorming en een uitvoeringsprogramma voor de Vrijtijdseconomie Noordoost Twente. Daartegenover staat een daling van de lasten met € 6.000 omdat in 2021 eenmalig een bedrag voor de vervanging van uitingen van de Schatkamer van Twente beschikbaar is gesteld.

4.2 Onderwijshuisvesting

Soort	Onderdeel	2021	2022	Verschil
Lasten	Verdeelde kosten	128	162	34
	In beleidstoelichting	640	726	86
Totaal Lasten		768	888	120
Baten	Verdeelde kosten	22	20	-1
	In beleidstoelichting	6	6	0
Totaal Baten		28	27	-1

De totale lasten en baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2022 met € 86.000. Voor bijna € 70.000 wordt de stijging veroorzaakt door hogere afschrijvingslasten. De oorzaak hiervan ligt in nieuwe investeringen. Daarnaast houden we rekening met € 20.000 extra kosten in het kader van het MOP Onderwijs. Dekking van deze kosten vindt plaats door aanwending van de daarvoor gevormde bestemmingsreserve.

Er resteert dan nog een verschil van € 4.000 dat hier verder niet wordt toegelicht.

4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	Verdeelde kosten	161	168	8
	In beleidstoelichting	831	909	78
Totaal Lasten		991	1.077	86
Baten	In beleidstoelichting	406	480	74
Totaal Baten		406	480	74

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2022 met € 78.000.

Voor € 73.000 nemen de kosten toe door de hogere lasten voor het Onderwijsachterstandenbeleid. Wij ontvangen hiervoor een specifieke, dus door het rijk specifiek voor dit doel bestemde, uitkering die voor dit doel moet worden ingezet. Zie ook de toelichting op de baten.

Er resteert dan nog een stijging van de lasten van € 5.000, die hier verder niet wordt toegelicht.

De totale baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2022 met € 74.000.

De stijging wordt, gelijk aan de stijging van de lasten, voor € 73.000 verklaard door de hogere rijksvergoeding die we voor Onderwijsachterstandenbeleid krijgen. De stijging van de baten compenseert de stijging van de lasten derhalve volledig. De rijksbijdrage neemt toe van bijna € 350.000 tot € 422.000.

Ook hier resteert dan nog een klein verschil dat niet verder wordt toegelicht.

5.1 Sportbeleid en activering

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	Verdeelde kosten	11	16	4
	In beleidstoelichting	188	227	39
Totaal Lasten		199	242	43

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2022 met € 39.000.

Voor € 15.000 wordt de daling van de lasten verklaard doordat in 2021 een bedrag beschikbaar was voor het onderzoek naar binnensportaccommodaties in NOT-verband.

Tegenover deze lagere lasten staat een stijging van € 50.000. Dit wordt veroorzaakt door extra activiteiten in het kader van het Nationaal Actieplan Sport en Bewegen (NASB). Deze kosten worden gedekt door aanwending van de daartoe gevormde bestemmingsreserve.

Het resterende verschil van € 4.000 wordt niet toegelicht.

5.2 Sportaccommodaties

Soort	Onderdeel	2021	2022	Verschil
Lasten	Verdeelde kosten	504	737	232
	In beleidstoelichting	902	1.029	127
Totaal Lasten		1.406	1.765	359
Baten	Verdeelde kosten	1	1	0
	In beleidstoelichting	615	623	9
Totaal Baten		616	625	9

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2022 met € 127.000.

De stijging wordt vrijwel geheel veroorzaakt door hoger afschrijvingslasten. Vooral de ingebruikname van de nieuwe sporthal de Fakkelt ligt hieraan ten grondslag.

De totale baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2022 met € 9.000.

Evenals de stijging van de lasten wordt deze stijging veroorzaakt doordat ook de tarieven voor het gebruik van de sportaccommodaties en de prijzen van de entreekaarten voor het zwembad zijn verhoogd als gevolg van inflatie.

5.3 Cultuurpresentatie, productie en participatie

Soort	Onderdeel	2021	2022	Verschil
Lasten	Verdeelde kosten	13	17	5
	In beleidstoelichting	447	214	-232
Totaal Lasten		459	232	-228

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld dalen in 2022 met € 232.000.

De daling van de lasten in 2022 ten opzichte van 2021 wordt veroorzaakt door het wegvallen van de incidentele kosten voor compensatie van Corona voor de Cultuursector. Het gaat dan om bedragen van respectievelijk € 150.000 en € 57.000. Daarnaast was in 2021 ook nog een bijdrage van € 25.000 in de begroting opgenomen voor het opstellen van een kerkenvisie.

5.4 Musea

Soort	Onderdeel	2021	2022	Verschil
Lasten	Verdeelde kosten	5	7	1
	In beleidstoelichting	11	11	0
Totaal Lasten		17	18	1

De totale lasten en baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld laten geen grote afwijking zien.

5.5 Cultureel erfgoed

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	In beleidstoelichting	23	24	0
Totaal Lasten		23	24	0
Baten	In beleidstoelichting	17	17	0
Totaal Baten		17	17	0

De totale lasten en baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld laten geen grote afwijking zien.

5.6 Media

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	In beleidstoelichting	471	471	0
Totaal Lasten		471	471	0

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld laten geen afwijking zien.

5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	Verdeelde kosten	98	88	-10
	In beleidstoelichting	73	74	1
Totaal Lasten		171	161	-9
Baten	Verdeelde kosten	1	1	0
	In beleidstoelichting	45	46	1
Totaal Baten		47	47	1

De totale lasten en baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld laten geen grote afwijking zien.

6.1 Samenkracht en burgerparticipatie

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	Verdeelde kosten	350	101	-249
	In beleidstoelichting	1.469	1.411	-58
Totaal Lasten		1.819	1.512	-307
Baten	Verdeelde kosten	4	3	0
	In beleidstoelichting	52	52	1
Totaal Baten		55	56	1

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld dalen in 2022 met € 58.000.

Voor bijna € 124.000 kunnen de lagere kosten op dit taakveld worden verklaard door extra geld, dat we voor 2021 hebben gekregen voor maatregelen om de gevolgen van Corona voor ouderen tegen te gaan. Het gaat om geld voor activiteiten en ontmoetingen, het bestrijden van eenzaamheid en extra begeleiding van kwetsbare groepen.

De lasten vallen in 2022 daarentegen weer € 100.000 hoger uit, omdat we in de VJN2021 eenmalig rekening hebben gehouden in de raming met de teruggaven van de in 2020 door stichting Fundament teveel ontvangen subsidie (verwerkt als negatieve last in 2021).

In de begroting is verder, zoals opgenomen in de VJN2021, voor Sociaal Cultureel Werk structureel budget opgenomen voor de herziening van het subsidiebeleid en de intensivering van het jongerenwerk door Fundament, in totaal gaat het om € 92.500. Omdat dit budget in 2021 al incidenteel in de begroting zat neemt het geraamde budget in 2022 hierdoor niet toe.

De kosten dalen ook nog eens met € 37.000 door het wegvallen van incidenteel in 2021 beschikbaar gestelde bedragen voor Jeugd aan zet en de coördinator van het Trefhuus.

Resteert nog een verschil van ongeveer € 3.000, dat niet wordt toegelicht.

6.2 Wijkteams

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	Verdeelde kosten	899	886	-14
	In beleidstoelichting	330	422	93
Totaal Lasten		1.229	1.308	79

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2022 met € 93.000.

Voor € 100.000 komt de stijging door de in 2022 opgenomen kosten voor pilots op het werkveld Zorg. Dekking van deze kosten komt uit de aanwending van de reserve Sociaal Domein.

De daling van de lasten is vooral het gevolg van de actualisatie van de raming van de bijdrage aan Regio Twente voor het uitvoeren van taken op het gebied van Jeugdzorg (€ 6.000).

6.3 Inkomensregelingen

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	Verdeelde kosten	626	825	198
	In beleidstoelichting	6.373	5.587	-785
Totaal Lasten		6.999	6.412	-587
Baten	In beleidstoelichting	6.037	5.314	-723
Totaal Baten		6.037	5.314	-723

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld dalen in 2022 met € 785.000.

We hebben in 2021 van rijkswege middelen ontvangen voor de uitvoering van de regeling Tijdelijke Ondersteuning Noodzakelijke Kosten (TONK) en Tijdelijke Ondersteuning Zelfstandige Ondernemers (TOZO). We hebben hiervoor in 2021 een bedrag van € 816.000

aan kosten geraamd (gelijk aan de inkomsten), deze lasten zijn (nog) niet geraamd in de PB2022. Zie ook hieronder de toelichting op de baten.

Tegenover deze lagere kosten zien we een stijging van de kosten van de loonkostensubsidie, zoals we ook al in de VJN2021 hebben aangegeven. Het is enerzijds een middel om kwetsbare inwoners te laten participeren in de maatschappij, en anderzijds om de kosten van de uitkeringen te beteugelen. De kosten ramen we in 2022 € 138.000 hoger dan in 2021.

Verder is in 2021 nog incidenteel een bedrag van € 63.000 voor bijzondere bijstand geraamd. Dit budget vervalt in 2022, net als een bedrag van € 50.000 voor de invoering van de Wet modernisering Elektronisch Bestuurlijk Verkeer.

Er resteert dan nog een verschil van € 6.000. Dit lichten we hier verder niet toe.

De totale baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld dalen in 2022 met € 723.000.

Net als de lagere lasten is de sterke daling van de baten is een rechtstreeks gevolg van Corona. We hebben in 2021 van rijkswege middelen ontvangen voor de uitvoering van de regeling Tijdelijke Ondersteuning Noodzakelijke Kosten (TONK) en Tijdelijke Ondersteuning Zelfstandige Ondernemers (TOZO). We hebben hiervoor in 2021 een bedrag van € 816.000 geraamd, deze inkomsten zijn (nog) niet geraamd in de PB2022.

Tegenover dit nadeel staat een hogere BUIG-bijdrage: we verwachten dat deze in 2022 € 90.000 hoger is dan in 2021.

Het resterende verschil van € 3.000 wordt hier verder niet toegelicht.

6.4 Begeleide participatie

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	Verdeelde kosten	-375	-362	14
	In beleidstoelichting	3.930	3.782	-148
Totaal Lasten		3.555	3.420	-134
Baten	In beleidstoelichting	200	186	-14
Totaal Baten		200	186	-14

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld dalen in 2021 met € 148.000.

Op het onderdeel sociale werkvoorziening is een herberekening van de loonkosten gemaakt. Vooral door natuurlijk verloop dalen de kosten, in 2022 met een bedrag van € 61.000, terwijl er geen sprake meer is van nieuwe instroom in de Sociale Werkvoorziening: in plaats daarvan kunnen mensen met een arbeidshandicap met een loonkostensubsidie aan het werk bij werkgevers. We kunnen daarom de ontwikkelingen rond de Sociale werkvoorziening en de kostendaling niet los zien van de stijging van de loonkostensubsidie, die onder het taakveld 6.3 Inkomensvoorzieningen is toegelicht.

De lasten dalen in 2022 nog eens met € 80.000 doordat een incidenteel bedrag voor Re-integratie Dienstverlening Bijstandsgerechtigden, dat we in 2021 van het rijk hebben gekregen in het kader van de Corona-aanpak, in 2022 vervalt.

Het resterende verschil van € 7.000 wordt hier verder niet toegelicht.

De totale baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld dalen in 2022 met € 14.000.

In samenhang met de daling van de loonkosten dalen de baten op dit taakveld, omdat met minder mensen ook minder werk kan worden uitgevoerd. De daling van de inkomsten uit detachering is € 14.000 in 2022 ten opzichte van 2021.

6.5 Arbeidsparticipatie

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	Verdeelde kosten	585	846	261
	In beleidstoelichting	173	215	42
Totaal Lasten		758	1.061	303

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld nemen in 2022 toe met € 42.000.

De stijging van de lasten is voor een bedrag van € 48.000 het gevolg van de hogere kosten die we in 2022 ramen voor inburgering. We volgen in de raming de inkomsten die we via het gemeentefonds van het rijk krijgen.

Het resterende verschil van € 6.000 wordt hier verder niet toegelicht.

6.6 Maatwerkvoorzieningen (Wmo)

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	Verdeelde kosten	541	709	168
	In beleidstoelichting	3.300	3.381	81
Totaal Lasten		3.841	4.090	249
Baten	In beleidstoelichting	232	232	0
Totaal Baten		232	232	0

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2022 met € 81.000.

Een belangrijke reden voor de lagere lasten op dit taakveld is het incidenteel voor 2021 opgenomen budget voor de aanpak van dak- en thuislozen van € 32.000. Het betreft hier middelen die we voor dit doel via de algemene uitkering van het rijk hebben gekregen.

De lasten stijgen met € 100.000 doordat voor 2022 rekening is gehouden met kosten van pilots binnen de Jeugdzorg. Dekking van deze kosten komt uit een aanwending van de reserve Sociaal Domein.

Het resterende verschil van € 13.000 heeft betrekking op vrijwel andere onderdelen binnen dit taakveld en wordt veroorzaakt door de in 2022 verwerkte loon- en prijsindexatie.

De totale baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld laten verder geen grote afwijkingen zien.

6.71 Maatwerkdienstverlening 18+

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	Verdeelde kosten	372	487	115
	In beleidstoelichting	2.668	2.646	-22
Totaal Lasten		3.039	3.133	93
Baten	In beleidstoelichting	14	0	-14
Totaal Baten		14	0	-14

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld dalen in 2022 met € 22.000.

Op het onderdeel Schuldhelpverlening dalen de kosten in 2022 met bijna € 37.000. Aan de ene kant zien we een stijging van de kosten van bijna € 10.000. Dit komt door het extra geld dat we inzetten voor de armoedebestrijding kinderen. We krijgen voor deze taak geld van het rijk. Aan de andere kant is sprake van een daling van € 47.000 op dit onderdeel, door het wegvallen van incidentele gelden voor gemeentelijk schuldenbeleid en hulp aan gedupeerden van de toeslagenproblematiek.

Daarnaast vallen de kosten van de huishoudelijke verzorging naar verwachting een fractie lager uit dan in 2021, het gaat om een bedrag van € 15.000.

De totale baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld dalen in 2022 met € 14.000.

De lagere baten worden veroorzaakt doordat we in 2021 een bedrag van € 14.000 van het rijk hebben gekregen voor de hulp aan gedupeerden van de toeslagenproblematiek.

6.72 Maatwerkdienstverlening 18-

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	In beleidstoelichting	4.264	4.257	-7
Totaal Lasten		4.264	4.257	-7

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld dalen in 2022 met € 7.000.

Daarmee blijven de kosten nagenoeg gelijk met 2021 en worden hier inhoudelijk verder niet toegelicht.

6.82 Geëscaleerde zorg 18-

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	In beleidstoelichting	1.336	1.352	16
Totaal Lasten		1.336	1.352	16

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld dalen in 2022 met € 16.000.

De stijging is vooral het gevolg het feit dat de kosten van wonen en verblijf al in de VJN2021 iets hoger ingeschat zijn ten opzichte van 2021.

7.1 Volksgezondheid

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	Verdeelde kosten	8	12	3
	In beleidstoelichting	940	860	-80
Totaal Lasten		949	872	-77

De totale lasten voor de uitvoering van beleid dalen in 2022 met € 80.000.

De daling van de kosten komt vooral door het wegvallen van incidenteel in 2021 opgenomen kosten en wegvallende middelen. Het gaat dan om € 11.000 voor Mentale ondersteuning (in het kader van Corona.

Tot en met 2021 ontvingen we van het rijk geld voor Gezond in de Stad. Dat ging om een bedrag van € 71.000. We ontvingen dit geld via de algemene uitkering. De inkomsten worden dan ook niet op dit taakveld, maar op het taakveld "Algemene uitkering" in het programma Dienstverlening verantwoord. Deze uitkering is gestopt met ingang van 2022, daarmee vervallen ook de geraamde lasten met € 71.000. Overigens is alle in het verleden niet gebruikte geld gereserveerd, op dit moment zit er nog € 255.000 in de reserve Gezond in de Stad.

Het resterende verschil van € 2.000 wordt niet toegelicht.

0.10 Mutatie reserves

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Storting reserves	In beleidstoelichting	644	0	-644
Totaal Storting reserves		644	0	-644
Onttrekking reserves	In beleidstoelichting	227	637	409
Totaal Onttrekking reserves		227	637	409

Toelichting

Het verschil in de storting in de reserves wordt veroorzaakt door de in de VJN2021 opgenomen extra storting in de Reserve Sociaal Domein. Deze storting vindt plaats in 2021 en is eenmalig.

De onttrekking aan de reserves is € 409.000 hoger dan in 2022. Dit heeft te maken met de in de PB2022 opgenomen kosten voor pilots Sociaal Domein (€ 300.000), Nationaal Actieplan Sport en Bewegen (€ 50.000), meerjarenonderhoud schoolgebouwen (€ 20.000) en de kosten van een Integraal consultant (€ 40.000). Deze kosten worden allemaal gedekt door aanwending van de daartoe gevormde bestemmingsreserves..

2.2. Programma Fysiek

Programmadoel:

"Losser is een duurzame, schone en veilige gemeente met ruimte voor de kwaliteiten van het Noordoost Twentse landschap en de vitale dorpskernen."

Doelstellingen:

1. De gemeente Losser heeft een vitale landelijke omgeving
2. De gemeente Losser biedt ruimte voor maatschappelijk verantwoord ondernemen
3. We laten een gezonde leefomgeving na aan de volgende generaties
4. In de gemeente Losser is het prettig wonen en leven

Wat willen we bereiken?

Doelenboom Programma Fysiek

Doel	Resultaat
1. De gemeente Losser heeft een vitale landelijke omgeving	• De kernkwaliteiten van het landschap zijn behouden en versterkt in samenwerking met belanghebbenden. • Sloop en hergebruik van voormalige agrarische gebouwen is gefaciliteerd. • De gemeente Losser is ontsloten met goede verbindingen tussen kerkdorpen, natuurgebieden en omliggende steden. • De relatie tussen de dorpskernen en het omliggende landschap in de gemeente Losser is duurzaam versterkt.
2. De gemeente Losser biedt ruimte voor maatschappelijk verantwoord ondernemen	• Het toerisme is versterkt door differentiatie van het verblijfsrecreatief aanbod, kwaliteitsverbetering en product vernieuwing. • Werkgelegenheid is gestimuleerd doordat bestaande en nieuwe bedrijven zowel binnen de gemeente als de regio kansen en ruimte krijgen om zich verder te ontwikkelen binnen de kaders die er zijn. • De gemeente Losser is vermarkt als de 'Schatkamer van Twente'.
3. We laten een gezonde leefomgeving na aan de volgende generaties	• Het thema Duurzaamheid is stelselmatig betrokken in de voorbereiding en uitvoering van gemeentelijke taken en initiatieven. • De gemeente Losser is in 2022 minimaal 20% energieneutraal. • De Losserse samenleving is en wordt gestimuleerd om initiatieven op het gebied van duurzaamheid te ontwikkelen en uit te voeren. • De gemeente Losser voldoet aan de doelstellingen van 'Afvalloos Twente in 2030'. • Er zijn maatregelen genomen om verontreiniging van de bodem te voorkomen. • We maken de gemeente Losser klimaatbestendig in

	een tempo dat gelijk is aan de (verwachte) snelheid van de klimaatverandering.
4. In de gemeente Losser is het prettig wonen en leven	• De openbare ruimte is schoon, heel en veilig. • De openbare ruimte is kwalitatief passend ingericht afgestemd op de gebruiksfunctie. • Bij het vervangen en verbeteren van voorzieningen in de openbare ruimte zijn op integrale wijze de brede gemeentelijke doelstellingen nagestreefd. • De gemeente Losser borgt de omgevingskwaliteit en sociale cohesie door de actuele regels correct toe te passen en te handhaven en verantwoord ruimte te bieden. • Er is variatie en kwaliteit in het woningaanbod. • Kernen hebben een aantrekkelijk en toekomstbestendig voorzieningenniveau.

Wat gaan we er voor doen?

Activiteiten Programma Fysiek

Doelstelling (F1): De gemeente Losser heeft een vitale landelijke omgeving.	
Resultaat	Activiteiten/Speerpunten
De kernkwaliteiten van het landschap zijn behouden en versterkt in samenwerking met belanghebbenden	• We zetten ons netwerk en onze kennis proactief in ten behoeve van het ontwikkelen, stimuleren en borgen van de kwaliteiten van het landschap. Dat doen we door ondernemers, (maatschappelijke) organisaties, overheden en burgers met elkaar in contact te brengen. • Om te voorkomen dat landschapselementen illegaal worden verwijderd zetten we in op meer handhaving om het landschap te beschermen. • Waar mogelijk wordt het aantal bomen in de kernen vergroot. Dit wordt gedaan door extra bomen te planten op de meest geschikte plaatsen, mede als onderdeel van herinrichtingsprojecten. • In de Omgevingsvisie en het op te stellen Groenbeleidsplan geven we ook aandacht aan de mogelijkheden van versterking van de landschapskwaliteit rondom onze kernen en in het buitengebied. Onder meer door gericht beheer van gemeentelijke houtwallen en wegbermen, kan extra kwaliteit worden toegevoegd. • In projecten is aandacht voor landschappelijk erfgoed. (Zie ook <i>programma Sociaal</i>). • Met het project Beken & Bleken heeft Losser een Erfgoed Deal verworven. Behoud en versterking van de kernkwaliteiten van het landschap is hierin één van de speerpunten. (Zie ook <i>programma Sociaal</i>).
Sloop en hergebruik	• We geven uitvoering aan de beleidsnotitie "Buitengebied met

van voormalige agrarische gebouwen is gefaciliteerd	ruimtelijke kwaliteit”, waarin we nieuwe beleidsinstrumenten mogelijk maken, die het slopen van voormalige agrarische bebouwing eenvoudiger maakt voor eigenaren. Daarbij verbinden we de ontwikkelbehoefte met de sloopopgave.
De gemeente Losser is ontsloten met goede verbindingen tussen kerkdorpen, natuurgebieden en omliggende steden	• Knelpunten in routes lossen we waar mogelijk op. Hierin werken we nauw samen met het Routebureau Twente. Ook gaan we op zoek naar nieuwe verbindingen via struinpaden. • Samen met de Duitse buurgemeenten Gronau en Bad Bentheim zorgen we voor een betere bereikbaarheid en ontsluiting van de Drielandsteen. We zoeken naar mogelijkheden voor een betere grensoverschrijdende fiets/wandelverbinding en zorgen ervoor dat de elektrokar uit Overdinkel dichtbij de Drielandsteen kan komen. Ook onderzoeken we de mogelijkheden om hier een (toekomstig grensoverschrijdend) cultureel informatieve plek in te richten. De plannen voor een Grensmuseum Overdinkel (zie programma sociaal) passen uitstekend binnen deze ontwikkelingen. • We werken verder aan de verbinding van de Hogeboekelweg met het centrum van Losser, in combinatie met verschillende autonome ontwikkelingen in de openbare ruimte. We houden vinger aan de pols inzake de samenwerking met de gemeente Enschede ten aanzien van het fietsvriendelijk inrichten van het nog ontbrekende deel. • De “ontbrekende schakel in het LAGA-fietspad (achter bedrijventerrein De Pol”) is verankerd in het gebiedsproces Dinkel Zuid. Afhankelijk van de voortgang van uitvoering van de diverse deelprojecten binnen Dinkel Zuid, wordt in 2022, samen met het Waterschap, gewerkt aan de realisatie van deze ontbrekende schakel in de recreatieve noord-zuid verbinding. • Afgelopen jaren is gewerkt aan de (concept)visie ‘Losser aan de Dinkel’. In 2022 wordt gewerkt aan twee parallelle sporen: de visie wordt verder uitgewerkt terwijl parallel verder wordt gewerkt aan de uitvoering van enkele deelprojecten waarvoor externe bijdragen zijn verworven. Losser aan de Dinkel is verweven met het project Beken&Bleken van Losser. • We zetten in op het behoud van huidige lijnvoering voor het openbaar vervoer. • De MaaS-pilot wordt gecontinueerd.
De relatie tussen de dorpskernen en het omliggende landschap in de gemeente Losser is duurzaam versterkt	• De visies voor Kwaliteitsimpuls Beuningen en Glane worden verder uitgewerkt en afgerond. Hierin is aandacht voor de inpassing van de dorpskernen in het (Nationaal) landschap. Tegelijkertijd wordt gewerkt aan de uitvoering van deelprojecten uit het uitvoeringsprogramma. • Uitvoering van deelprojecten uit het programma “Losser aan de Dinkel” en Beken&Bleken van Losser. • Uitvoering van deelproject “Dorpsranden De Lutte” uit het

	programma "Kwaliteitsimpuls De Lutte".
Doelstelling (F2): De gemeente Losser biedt ruimte voor maatschappelijk verantwoord ondernemen.	
Taakveld	Activiteiten/Speerpunten
Het toerisme is versterkt door differentiatie van het verblijfsrecreatief aanbod, kwaliteitsverbetering en product vernieuwing	• Cultuur en toerisme hebben veel raakvlakken en versterken elkaar. Productontwikkeling op het gebied van cultuur & erfgoed, recreatie en toerisme wordt gestimuleerd door subsidies te verlenen voor producten/projecten die zorgen voor meer overnachtingen en/of meer bestedingen in de gemeente Losser, en die ook zorgen voor een betere spreiding in de seizoenen en over de dorpen. • Er wordt een uitvoeringsprogramma Noordoost Twente voor de vrijetijdseconomie gemaakt. Hierbij wordt de brede sector betrokken.
Werkgelegenheid is gestimuleerd doordat bestaande en nieuwe bedrijven zowel binnen de gemeente als de regio kansen en ruimte krijgen om zich verder te ontwikkelen	• Zodra het – in verband met het Corona-virus - weer mogelijk is om – met het hele college bedrijven te bezoeken plannen we weer bedrijfsbezoeken in. Tot die tijd wordt dit door de portefeuillehouder en de accountmanager opgepakt. De contacten worden ook digitaal en telefonisch onderhouden. • We volgen de (subsidie)regelingen en mogelijkheden voor ondersteuning aan ondernemers, en verwijzen/helpen de ondernemers hierin. • Maandelijks wordt een nieuwsbrief aan de ondernemers uitgegeven. • Er vindt zowel ambtelijk als bestuurlijk periodiek overleg plaats met de verschillende ondernemersverenigingen. We haken aan bij de vergaderingen van de Samenwerkende Ondernemersverenigingen Gemeente Losser (SOGL). • Als er een nieuwe BIZ-periode voor het centrum van Losser komt (dit is medio november 2021 bekend) wordt een structureel samenwerkingsverband tussen centrumondernemers, gemeente en andere investeerders in het centrum van Losser gevormd. Hiermee worden autonome gemeentelijke taken verbonden met de maatschappelijke ambities. En zijn we samen met de partners in het centrum beter in staat de gedane investeringen te borgen en te anticiperen op toekomstige ontwikkelingen. • Op Twentse schaal ondersteunen we de Agenda voor Twente en de RegioDeal en proberen waar mogelijk lokale initiatieven te verbinden. • We inventariseren gemeentebreed de mogelijkheden tot revitalisatie of herstructurering van onze bedrijventerreinen, voor het toekomstbestendig functioneren van deze terreinen. Ook kijken we naar ruimtelijke mogelijkheden waar op andere locaties kansen liggen voor bedrijven.
De gemeente Losser is vermarkt	• We gaan door met het verbinden van toerisme en cultuur met de Schatkamer van Twente. Het vermarkten hiervan gaat

als de Schatkamer van Twente	echter verder dan toerisme en cultuur & erfgoed. Ook het sociaal maatschappelijk gebied (inwoners, ondernemers) valt hieronder. In 2022 werken we eraan dat iedereen in Losser zich verbonden voelt en deel uitmaakt van de Schatkamer van Twente door op zoek te gaan naar de verhalen van de inwoners/ondernemers, de mensen die een rol spelen in de Schatkamer van Twente. De mate waarin we dit kunnen doen is afhankelijk van de ambtelijke capaciteit. • Het Losserse erfgoed wordt gezien als 'parels in de Schatkamer'. Dit brengen we onder de aandacht in onder meer projecten, arrangementen en routes. • Het regionale project Geopark Twente biedt lokaal mogelijkheden om de geologische schatten van Losser onder de aandacht te brengen. Het project Beken&Bleken van Losser haakt aan bij zowel het Textiel Festival Twente als Geopark Twente. • We stimuleren partijen de Schatkamer van Twente te gebruiken in hun communicatie. Eenheid in informatie in uitstraling.
Doelstelling (F3): We laten een gezonde leefomgeving na aan de volgende generaties.	
Taakveld	Activiteiten/Speerpunten
Duurzaamheid is stelselmatig betrokken in de voorbereiding en uitvoering van gemeentelijke taken en initiatieven	• Algemeen. De uitvoering van het duurzaamheidsbeleid is verankerd in de dynamische uitvoeringsagenda 'Duurzaam Losser'. • Een gezamenlijk Noordoost Twents windbeleid is vastgesteld. • Ontwikkelen van gebiedsgerichte samenwerking door NOT-gemeenten. • Een Noordoost Twents energiebedrijf is opgericht. • Circulair-beleid is vastgesteld. • Er is verder onderzoek gedaan naar de eigen mogelijkheden voor grootschalige opwek van zonne-energie op gemeentelijke gronden/-eigendommen. • Voorbereidingen voor Regionale Energie Strategie Twente 2.0 worden uitgevoerd. • Bij herinrichtingsprojecten in de Openbare Ruimte is Duurzaamheid één van de uitgangspunten (bijvoorbeeld het klimaatadaptatief maken van de leefomgeving en toepassen van circulariteit (vanuit de eigen assets).
De gemeente Losser is in 2022 minimaal 20% energieneutraal	• Er worden 'Greune deals' met woningcorporatie(s), scholen en verenigingen en bedrijven gesloten. • Initiatieven voor zonneparken, windmolens en biogasinstallaties worden binnen kaders gefaciliteerd. • We participeren in regionale fora voor grootschalige energieopwekking en -distributie. • Stimuleren van lokale energie coöperaties. • Zonnepark nabij het drielandenpunt in Overdinkel is gerealiseerd en de realisatie afspraken met Kronos zijn

	ingevuld. • Het gemeentelijk wagenpark en - motorische gereedschappen worden verder verduurzaamd. • De verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed is volgens plan uitgevoerd. • In elk kerkdorp zijn (extra) EV-laadpalen geplaatst.
De Losserse samenleving is gestimuleerd om initiatieven op het gebied van duurzaamheid te ontwikkelen en uit te voeren	• We zetten ons netwerk en onze kennis pro actief in ten behoeve van het ontwikkelen en stimuleren van initiatieven op het gebied van duurzaamheid • Bij gemeentelijke rioleringsprojecten worden inwoners actief benaderd, om te stimuleren dat men het dakwater van de eigen woning afkoppelt van het vuilwaterriool en dit schone regenwater opvangt in regentonnen en/of de eigen tuin. Dit in combinatie met het bevorderen van 'ontstenen' en vergroenen van de tuinen. • Goede voorlichting en samenwerking met inwoners voor klimaatbestendigheid, energietransitie en de circulaire economie. • Evaluatie van het Zonneveldenbeleid wordt opgesteld. • Een doorvertaling van het gasloos bouwen naar bestaande en toekomstige woningvoorraad is gemaakt in de vorm van de Warmtevisie. • Wijkuitvoeringsplannen Beuningen en Losser-West zijn opgesteld.
De gemeente Losser voldoet aan de doelstellingen van 'Afvalloos Twente in 2030'	• Voorgestelde aanpassingen uit de 3^e evaluatie van het project 'Differentiatie tarieven Huis aan huis afval' zullen worden doorgevoerd met als doel het aantal kilo's restafval te verminderen. • Bij de bouw van het nieuwe Afvalbrengpunt zal het aantal te scheiden fracties op het worden uitgebouwd zodat er meer afval kan worden hergebruikt en gerecycled. Tevens wordt onderzocht op welke wijze het Afvalbrengpunt verder kan bijdragen aan strategische beleidsdoelstellingen op gebied van duurzaamheid en circulariteit. • Scholen actief betrekken bij initiatieven om te komen tot een afvalloos Twente: 'Schoon belonen'
Er zijn maatregelen genomen om verontreiniging van de bodem te voorkomen	Komende jaren zal de aandacht uitgaan naar de monitoring en evaluatie van het beleid zoals geformuleerd in het regionale 'bodembeheerplan bodemkwaliteitskaart'. Het toezicht en de handhaving van grondverzet en toepassen van bouwstoffen zal worden geïntensiveerd. Het accent zal worden gelegd op vrije veld toezicht. In 2021 is het streven om hier, naast het reguliere toezicht vanuit de ODT, ook door Domein II boa's (milieu c.a.) op te laten handhaven.
We maken de gemeente Losser klimaatbestendig in een tempo dat gelijk	• De resultaten uit de regionale Klimaatstresstesten en onze eigen berekeningen worden gebruikt voor het aangaan van klimaatdialogen met inwoners. Dit is weer input voor het op te stellen Water en Klimaatadaptatieplan (opvolger van het

is aan de (verwachte) snelheid van de klimaatverandering	Gemeentelijk Rioleringsplan). • Stellen van eisen aan ruimtelijke ontwikkelingen (zowel de gemeentelijke ontwikkelingen als die van derden) op gebied van vooral waterberging en groen. • Bij ontwerp en uitvoering van gemeentelijke plannen (ontwikkeling van de openbare ruimte, ontwikkeling bestemmingsplannen en dergelijke) concrete maatregelen op gebied van klimaatadaptatie en duurzaamheid doorvoeren. • Bij vervanging en aanvulling van bomen kiezen we voor soorten die beter bestand zijn tegen extremere omstandigheden. Bij de keuze voor beplanting streven we naar meer biodiversiteit en een groter aandeel bloeiende planten om de insectenpopulatie te bevorderen. Hiermee beogen we ook het bevorderen van natuurlijke vijanden van invasieve soorten zoals de eikenprocessierups. Dit onderdeel wordt verder uitgewerkt in het Groenbeheer- en -beleidsplan. • Het project Beken & Bleken van Losser verbindt de (her)inrichting van dorp en landschap aan oplossingen voor klimaatopgaven. Met het project is een Erfgoed Deal verworven. (Zie ook <i>programma Sociaal</i>).
Doelstelling (F4): In de gemeente Losser is het prettig wonen en leven.	
Taakveld	Activiteiten/Speerpunten
De openbare ruimte is schoon, heel en veilig	• Het planproces om te komen tot een visie op de kwaliteit openbare ruimte (verbrede Nota Kapitaalgoederen). Dit is afhankelijk van de voortgang van het opstellen van de Omgevingsvisie. • Planproces (conform de voorstelde “twee sporen aanpak”) van het Groenbeleidsplan en -beheerplan waarbij tevens de inzet van het Servicebedrijf wordt betrokken. Hier ligt een sterke relatie met de visie op de kwaliteit van de openbare ruimte. • Opstellen beleid- en vervangingsplan voor civieltechnische kunstwerken (waaronder bruggen en beschoeiingen). • Deelnemen aan de landelijke opschoondag en de World Cleanup Day 2022, en hierbij de vrijwilligersgroep faciliteren en ondersteunen waar nodig. • Uitvoering maatregelen Hondenbeleidsplan op basis van de al uitgevoerde tussenevaluatie, zal nog 1 jaar door gaan. Door de afschaffing van de hondenbelasting zal het programma in 2022 eindigen.
De openbare ruimte is kwalitatief passend ingericht afgestemd op de gebruiksfunctie	• Binnen ruimtelijke projecten is aandacht voor de presentatie van kunst en erfgoed. • Afronding van de herinrichting buitenruimte Erve Boerrigter (fase II), De Lutte ter verbetering van ‘ontvangstfunctie’ op basis van de visie “Kwaliteitsimpuls De Lutte”. • Afronding van het ontwerpproces centrumplein De Lutte en “Gastvrij De Lutte”, mede ter bevordering doelstellingen op gebied van Recreatie en Toerisme (onderdeel Kwaliteitsimpuls

	De Lutte). • Verbinding 't Keampke en omgeving met centrumplein De Lutte (deelproject uit Dorpsranden-Kwaliteitsimpuls De Lutte). • Uitwerken van de niet-technische delen van het Wegenbeleidsplan waaronder de uitwerking van wegvakken, waarbij gebruik en functie niet in overeenstemming zijn met de huidige inrichting. • Het faciliteren/stimuleren van elektrisch rijden via het aanbieden van openbare laadinfrastructuur. • Aanvang uitvoering riothermie Zwembad Brilmansdennen om tot een aardgasloos gebouw te komen, waarbij de warmte wordt opgewekt met de restwarmte uit het effluent (na de zuivering) van de Rioolwaterzuiveringsinstallatie. • De Wijk-uitvoeringsplannen (WUP's) Beuningen en Losser-West zijn opgesteld. Inwoners en de Raad zijn door middel van een uitgebreid participatie proces betrokken bij de totstandkoming van deze WUP's.
Bij het vervangen en verbeteren van voorzieningen in de openbare ruimte zijn op integrale wijze de brede gemeentelijke doelstellingen nagestreefd	De integrale ontwikkeling van de openbare ruimte is opgenomen in het Integraal Meerjarig Investerings- en onderhoudsprogramma voor de openbare ruimte (MIP). Door brede maatschappelijke opgaven te verbinden met autonome opgaven in de openbare ruimte wordt bijgedragen aan de strategische beleidsdoelen van de gemeente. Hieruit ontstaan programma's en projecten als: • Kwaliteitsimpuls Beuningen en Glane • Vervolg uitvoeren van deelprojecten uit het uitvoeringsprogramma 'Kwaliteitsimpuls De Lutte' (o.a. planproces herinrichting Beatrixstraat-Margrietstraat, planproces centrumplein De Lutte, dorpsrand De Lutte, Gastvrij De Lutte, buitenruimte Erve Boerrigter). • Samen met partners en stakeholders opzetten en uitvoeren van een breed en dynamisch uitvoeringsprogramma Centrumplan Losser (op basis van het 'Parapluplan centrum Losser'). Naast projecten als bijvoorbeeld Beken&Bleken van Losser, valt hieronder ook het opzetten van een structurele vorm van gezamenlijk centrummanagement. • Vervolg uitvoering fase I van het Centrumplan (denk aan bijvoorbeeld afronding centrum Noorzijde en Zuidzijde in relatie tot andere ontwikkelingen).
De gemeente Losser borgt de omgevingskwaliteit en sociale cohesie door de actuele regels correct toe te passen en te handhaven en verantwoord ruimte te bieden	Ten behoeve van de (opnieuw uitgestelde) invoering van de Omgevingswet per 1 juli 2022, stellen we in de eerste helft van 2022 de Omgevingsvisie op en werken we aan een omgevingsplan voor industrieterrein Zoeker Esch-De Pol. De werkprocessen zijn conform de bedoeling van de Wet ingericht en het ontsluiten van informatie via het landelijke digitale stelsel is in volle gang. Daarom gaan we in de eerste helft van 2022 ook uitgebreid testen met de nieuwe werkprocessen en systemen, zodat we klaar zijn voor 1 juli 2022. De beleidscyclus (big8) is geïmplementeerd, waardoor we de 2021 ingezette verbetering van dienstverlening aan de "voorkant" en heldere

	en rechtvaardige handhaving aan de “achterkant” in 2022 blijven doorontwikkelen. Ook het daarmee verschuiven van repressie naar preventie blijft een continu (ontwikkel)proces. Op het gebied van vergunningen, toezicht en handhaving wordt ook voor 2022 een uitvoeringsprogramma opgesteld, waarin we prioriteiten gaan stellen. Dit doen we, omdat we binnen de beschikbare middelen keuzes moeten maken.
Er is variatie en kwaliteit in het woningaanbod	In 2022 geven we uitvoering aan de Woonvisie 2021-2031 en het bijbehorende actieplan Woonvisie. Belangrijk aandachtspunt is de zorg voor voldoende woningen voor starters/jongeren en het bevorderen van doorstroming van senioren. We zorgen voor voldoende middelen om het instrument Startersleningen voort te kunnen zetten.
Kernen hebben een aantrekkelijk en toekomstbestendig voorzieningenniveau	We geven uitvoering aan de detailhandelsvisie, waarbij het aanbod aan winkelvloeroppervlak wordt afgestemd op de vraag en voor de kernen Losser, de Lutte en Overdinkel kernwinkelgebieden worden aangewezen om deze zo compact mogelijk en levendig te houden. • We streven er naar de culturele voorzieningen in de dorpen zo goed mogelijk in stand te houden. In samenspraak met het culturele veld werken we aan een 'doorstart na corona'. (Zie ook <i>programma Sociaal</i>). • We hebben subsidie ontvangen voor het ontwikkelen van een Kerkenvisie (een strategische visie op de toekomst van onze kerkgebouwen). Het opstellen van deze kerkenvisie gebeurt in dialoog tussen de gemeente, kerkeigenaren, inwoners en erfgoedorganisaties. (Zie ook <i>programma Sociaal</i>).

Wat mag het kosten?

Doelstelling (F1):

De gemeente Losser heeft een vitale landelijke omgeving.

Subdoel	Taakveld	Lasten	Baten
Een vitale landelijke omgeving	0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	1.113	70
	2.1 Verkeer en vervoer	4.488	73
	2.5 Openbaar vervoer	35	0
	5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.216	31
	8.1 Ruimtelijke ordening	902	59
Totaal Een vitale landelijke omgeving		7.753	233

Doelstelling (F2):

De gemeente Losser biedt ruimte voor maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Subdoel	Taakveld	Lasten	Baten
Ruimte voor maatschappelijk verantwoord ondernemen	2.4 Economische Havens en waterwegen	22	2
	3.3 Bedrijfsloket en regelingen	247	117
	3.4 Economische promotie	13	447
Totaal Ruimte voor maatschappelijk verantwoord ondernemen		282	567

Doelstelling (F3):

We laten een gezonde leefomgeving na aan de volgende generaties.

Subdoel	Taakveld	Lasten	Baten
Gezonde leefomgeving	7.3 Afval	2.059	2.582
	7.4 Milieubeheer	1.192	4
Totaal Gezonde leefomgeving		3.251	2.585

Doelstelling (F4):

In de gemeente Losser is het prettig wonen en leven.

Subdoel	Taakveld	Lasten	Baten
Prettig wonen en leven	7.2 Riolering	2.410	3.130
	7.5 Begraafplaatsen	20	1
	8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	4.109	5.359
	8.3 Wonen en bouwen	1.477	415
Totaal Prettig wonen en leven		8.017	8.905

Lasten en baten per taakveld, programma Fysiek

Programma Fysiek	Realisatie 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Raming 2023	Raming 2024	Raming 2025
Lasten						
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	802	636	1.113	706	697	701
2.1 Verkeer en vervoer	3.440	3.130	4.488	3.849	4.081	4.485
2.4 Economische Havens en waterwegen	11	20	22	22	22	23
2.5 Openbaar vervoer	34	36	35	35	36	37
3.3 Bedrijfsloket en regelingen	297	222	247	249	251	250
3.4 Economische promotie	13	12	13	12	12	12
5.7 Openbaar groen en	1.235	1.392	1.216	1.116	1.145	1.176

(openlucht) recreatie						
7.2 Riolering	2.309	2.250	2.410	2.574	2.582	2.590
7.3 Afval	2.174	1.931	2.059	2.138	2.174	2.235
7.4 Milieubeheer	1.046	1.151	1.192	1.172	1.187	1.212
7.5 Begraafplaatsen	9	20	20	20	20	21
8.1 Ruimtelijke ordening	841	1.815	902	799	771	757
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	2.790	4.146	4.109	2.573	767	532
8.3 Wonen en bouwen	1.021	1.060	1.477	1.092	1.108	1.123
Totaal - Lasten	16.021	17.819	19.302	16.360	14.854	15.153
Baten						
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	228	69	70	71	71	72
2.1 Verkeer en vervoer	53	73	73	74	74	75
2.4 Economische Havens en waterwegen	5	2	2	2	2	2
3.3 Bedrijfsloket en regelingen	126	117	117	119	121	123
3.4 Economische promotie	33	247	447	253	258	263
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	21	30	31	31	32	32
7.2 Riolering	2.837	2.927	3.130	3.347	3.361	3.376
7.3 Afval	2.784	2.439	2.582	2.680	2.726	2.798
7.4 Milieubeheer	17	4	4	4	4	4
7.5 Begraafplaatsen	0	1	1	1	1	1
8.1 Ruimtelijke ordening	51	58	59	60	60	61
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	3.732	5.096	5.359	3.360	858	541
8.3 Wonen en bouwen	878	489	415	424	432	440
Totaal - Baten	10.765	11.553	12.290	10.426	8.000	7.789
Storting reserves						
0.10 Mutatie reserves	1.707	735	652	421	123	17
Totaal - Storting reserves	1.707	735	652	421	123	17
Onttrekking reserves						
0.10 Mutatie reserves	2.651	785	1.666	70	68	68
Totaal - Onttrekking reserves	2.651	785	1.666	70	68	68
Fysiek	4.312	6.216	5.999	6.285	6.908	7.313

Omwille van de inzichtelijkheid richten we ons in de toelichting hieronder op de financiële verschillen die het gevolg zijn van de uitvoering van beleid. De financiële effecten van de bedrijfsvoering (doorbelasting) en rente en afschrijving brengen we in de tabellen per taakveld wel cijfermatig tot uitdrukking maar deze worden hier in het programma inhoudelijk niet verder toegelicht. Deze toelichting is terug te vinden in het Programma Bestuur en Dienstverlening, onder Algemene Dekking.

Mutaties kleiner dan € 10.000 worden niet afzonderlijk toegelicht.

Een nadere toelichting op de werkwijze treft u in de Leeswijzer.

0.3 Beheer overige gebouwen en gronden

Soort	Onderdeel	2021	2022	Verschil
Lasten	Verdeelde kosten	140	137	-3
	In beleidstoelichting	496	976	480
Totaal Lasten		636	1.113	477
Baten	Verdeelde kosten	1	1	0
	In beleidstoelichting	69	69	1
Totaal Baten		69	70	1

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2022 ten opzichte van 2021 met € 480.000.

Voor € 150.000 wordt de stijging veroorzaakt doordat er in 2022 een incidenteel budget wordt geraamd voor het Klimaatakkoord en Dynamische Uitvoeringsagenda. Tevens stijgen de kosten van het meerjarig onderhoud aan de gemeentelijke eigendommen met € 7.000, omdat we rekening hebben gehouden met prijsindexatie.

De lasten stijgen daarnaast met € 304.000 doordat we in 2022 voor dit bedrag gaan investeren in Duurzaamheid. Dekking van deze kosten vindt plaats uit de Reserve Duurzaamheid.

Voor € 19.000 stijgen de lasten door extra afschrijvingen. Voor de geplande nieuwe investeringen verwijzen wij u naar de betreffende bijlage.

De baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld wijzigen nauwelijks en worden hier verder niet toegelicht.

2.1 Verkeer en vervoer

Soort	Onderdeel	2021	2022	Verschil
Lasten	Verdeelde kosten	1.211	1.130	-81
	In beleidstoelichting	1.918	3.357	1.439
Totaal Lasten		3.130	4.488	1.358
Baten	Verdeelde kosten	10	10	0
	In beleidstoelichting	63	63	0
Totaal Baten		73	73	0

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld vallen in 2022 € 1.439.000 hoger uit dan in 2021.

De kosten stijgen met € 47.000 voor de Gebiedsontwikkeling Dinkel Zuid, de verhoging van het budget groot onderhoud wegen en areaaluitbreiding voor de Saller en Wonen aan de Dinkel.

Voor kleine verkeersmaatregelen is het budget met € 30.000 verhoogd. Verder is in 2022 nog incidenteel geld vrijgemaakt voor het opstellen van de nota Kapitaalgoederen openbare ruimte (€ 35.000) en het onderzoek naar de traverse N731, kern lossen (€ 25.000).

Een bedrag van € 750.000 is opgenomen voor extra onderhoudskosten in 2022. Deze kosten worden gedekt door aanwending van de betreffende reserve onderhoud wegen.

Ook voor het onderhoud aan de verlichting worden in 2022 extra kosten geraamd. Het gaat om een bedrag van € 50.000 dat uit de betreffende bestemmingsreserve wordt gedekt. Ook houden we rekening met bijna € 20.000 extra aan kosten door areaaluitbreidingen.

Door alle extra inspanningen in ons wegenonderhoud nemen niet alleen de exploitatielasten toe, maar ook de afschrijvingslasten op nieuwe investeringen. Deze nemen toe met € 482.000.

De baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2022 met € 1.000 ten opzichte van 2021 en zullen hier niet verder toegelicht worden.

3.3 Bedrijfsloket en regelingen

Soort	Onderdeel	2021	2022	Verschil
Lasten	Verdeelde kosten	36	47	11
	In beleidstoelichting	186	201	15
Totaal Lasten		222	247	26
Baten	In beleidstoelichting	117	117	0
Totaal Baten		117	117	0

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld vallen in 2022 € 15.000 hoger uit dan in 2021. Dit wordt veroorzaakt doordat er vanaf 2022 € 15.000 geraamd wordt voor de gemeentelijke inbreng SWV centrum Losser.

De baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld veranderen in 2022 nauwelijks ten opzichte van 2021.

5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie

Soort	Onderdeel	2021	2022	Verschil
Lasten	Verdeelde kosten	1.119	833	-286
	In beleidstoelichting	273	383	110
Totaal Lasten		1.392	1.216	-176
Baten	Verdeelde kosten	8	8	0
	In beleidstoelichting	22	22	0
Totaal Baten		30	31	0

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld vallen in 2022 € 110.000 hoger uit dan in 2021.

Incidenteel wordt in 2022 budget beschikbaar gesteld van € 40.000 voor de bestrijding van de Aziatische duizendknoop en € 90.000 voor vervanging openbaar groen, waardoor de lasten stijgen. De dekking van de € 90.000 vindt plaats vanuit de in 2021 ingestelde reserve vervanging openbaar groen (zie taakveld 0.10). In 2021 is incidenteel € 25.000 beschikbaar gesteld voor klimaatbomen.

De baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld blijven in 2022 nagenoeg gelijk ten opzichte van 2021 en worden hier verder niet toegelicht.

7.2 Riolering

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	Verdeelde kosten	663	767	104
	In beleidstoelichting	1.587	1.644	57
Totaal Lasten		2.250	2.410	160
Baten	Verdeelde kosten	6	6	0
	In beleidstoelichting	2.921	3.124	203
Totaal Baten		2.927	3.130	203

De totale lasten op dit taakveld stijgen ten opzichte van 2021 met € 160.000; voor de jaarschijf 2022 is hiermee in de PB2021 al voor € 116.000 rekening gehouden.

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld vallen in 2022 € 57.000 hoger uit dan in 2021, vooral door hogere afschrijvingslasten.

Om kostendekkende tarieven 2022 te hebben zal de rioolheffing ongeveer 11,5% hoger zijn dan in 2021; hiervan was ongeveer 9% al ingecalculeerd in de PB2021. De toevoeging aan de Voorziening riolering is € 15.000 hoger dan in 2021.

7.3 Afval

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	Verdeelde kosten	461	577	116
	In beleidstoelichting	1.470	1.482	12
Totaal Lasten		1.931	2.059	128
Baten	Verdeelde kosten	6	6	0
	In beleidstoelichting	2.434	2.576	142
Totaal Baten		2.439	2.582	142

Bovenop de al bij de PB2021 verwachte stijging van de kosten voor afvalverwerking in 2022, is op basis van de nu bekende informatie een actualisatie van tarieven en hoeveelheden doorgerekend. Dit heeft er toe geleid dat er door hogere tarieven voor de afvalverwerking een extra toename van met name de verwerkingskosten bij het Afvalbrengpunt is ontstaan.

Evenals in de PB2021 is voor 2022 een bijdrage van € 75.000 uit de Voorziening reiniging gedaan om de tariefstijging te beperken; na afzondering van de voor vervanging van

containers gereserveerde € 175.000 resteert per 31-12-2022 nog een Voorziening reiniging van € 126.000.

Doordat wordt uitgegaan van een hogere vergoeding voor het verpakkingenafval in combinatie met minder afkeur van aangeleverde tonnages wordt voor de inzameling van huishoudelijk afval en het bij het Afvalbrengpunt aangeleverde afval een voordeel verwacht aan baten van ruim € 93.000.

Samen met de bij de PB2021 geraamde kostenstijging voor 2022, zorgt de nu gedane aanvullende raming er voor dat er een tariefstijging voor de Afvalstoffen- en reinigingsheffing van ongeveer 1,5% nodig is om deze kostendekkend te maken.

7.4 Milieubeheer

Soort	Onderdeel	2021	2022	Verschil
Lasten	Verdeelde kosten	481	487	6
	In beleidstoelichting	670	705	35
Totaal Lasten		1.151	1.192	41
Baten	In beleidstoelichting	4	4	0
Totaal Baten		4	4	0

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2022 met € 35.000 ten opzichte van 2021.

In 2022 is een incidenteel budget geraamd van € 35.000 voor het verhogen van de biodiversiteit voornamelijk in de omgeving van eiken ter bestrijding van de Eikenprocessierups.

De baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld blijven in 2022 nagenoeg gelijk ten opzichte van 2021 en worden hier verder niet toegelicht.

7.5 Begraafplaatsen

Soort	Onderdeel	2021	2022	Verschil
Lasten	In beleidstoelichting	20	20	0
Totaal Lasten		20	20	0
Baten	In beleidstoelichting	1	1	0
Totaal Baten		1	1	0

De lasten en baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld blijven in 2022 nagenoeg gelijk ten opzichte van 2021 en worden hier verder niet toegelicht.

8.1 Ruimtelijke ordening

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	Verdeelde kosten	617	474	-143
	In beleidstoelichting	1.198	428	-770
Totaal Lasten		1.815	902	-913
Baten	In beleidstoelichting	58	59	1
Totaal Baten		58	59	1

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld dalen met € 770.000 in 2022 ten opzichte van 2021.

De daling van de lasten wordt veroorzaakt doordat in de PB2021 incidentele budgetten zijn opgenomen voor Kleintje Kulturhus Beuningen (€ 75.000) en Losser aan de Dinkel (€ 135.000). Tevens is in 2021 incidenteel budget opgenomen voor afschrijvingen voor de pitstop-projecten van € 718.000. Daar tegenover staat dat in 2022 incidentele budgetten opgenomen zijn voor de actualisatie Stec-rapport (€ 10.000), een grondbeleidsvisie Servicebedrijf (€ 50.000), een mobiliteitsvisie (€ 60.000) en een werkbudget voor Centrumplan Losser (€ 35.000).

Het resterende verschil van ongeveer € 3.000 wordt hier verder niet toegelicht.

De baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld wijzigen in 2022 nauwelijks ten opzichte van 2021 en worden hier verder niet toegelicht.

8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	Verdeelde kosten	122	126	3
	In beleidstoelichting	4.024	3.983	-40
Totaal Lasten		4.146	4.109	-37
Baten	In beleidstoelichting	5.096	5.359	263
Totaal Baten		5.096	5.359	263

Door de bij de jaarrekening 2018 vastgestelde actualisatie van de grondexploitatie zijn de budgetten zowel aan lasten- als batenkant gewijzigd. Een meer gedetailleerde toelichting op zowel beleid als financieel kader is terug te vinden in de paragraaf grondbeleid.

8.3 Wonen en bouwen

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	Verdeelde kosten	969	985	16
	In beleidstoelichting	90	492	402
Totaal Lasten		1.060	1.477	417
Baten	Verdeelde kosten	2	2	0
	In beleidstoelichting	488	414	-74
Totaal Baten		489	415	-74

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld nemen in 2022 met € 402.000 toe ten opzichte van 2021. Dit wordt voor € 400.000 veroorzaakt door de inzet van de reserve Omgevingswet. Vanuit de VJN2021 is in 2022 een bedrag van € 11.250 extra geraamd voor de kosten van de startersleningen, daar staat tegenover dat het budget voor STUF-GBI-connector, dat incidenteel in 2021 is opgenomen in 2022 tot een daling van de lasten leidt met € 10.000. Er resteert dan nog een verschil van minder dan € 1.000 dat niet wordt toegelicht.

De baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld dalen met € 74.000 in 2022 ten opzichte van 2021. Deze daling van de baten is vooral het gevolg van de extra inkomsten leges omgevingsvergunning van € 75.000 die in 2021 extra zijn geraamd ten opzichte van 2022.

2.3. Programma Bestuur en Dienstverlening

Programmadoel:

"De gemeente zorgt voor een optimale dienstverlening en openbare orde en veiligheid."

Doelstellingen:

1. Optimale veiligheid waarin het accent verschuift van bestrijden naar voorkomen
2. De gemeente Losser biedt optimale (publieks)dienstverlening
3. De gemeente Losser heeft een effectieve en efficiënte bedrijfsvoering

Wat willen we bereiken?

Doelenboom Programma Bestuur en Dienstverlening

Doel	Resultaat
1. Optimale veiligheid waarin het accent verschuift van bestrijden naar voorkomen	• Er is ingezet op het tegengaan van een toenemende bedreiging van ondermijnende criminaliteit voor de integriteit van de gemeente Losser, haar inwoners en ondernemers. • Er is adequate zorg op het gebied van brandweer, openbare orde, gezondheidszorg en rampen- en crisisbestrijding.
2. De gemeente Losser biedt optimale (publieks)dienstverlening	• Inwoners, ondernemers en andere belanghebbenden zijn op uiteenlopende wijze betrokken bij het opstellen van beleid en vormgeven van projecten. • Intensievere samenwerking vindt plaats met nieuwe en bestaande partners en allianties. • De (digitale) dienstverlening is van goede kwaliteit.
3. De gemeente Losser heeft een effectieve en efficiënte bedrijfsvoering	• De financiële huishouding is zowel op korte als op lange termijn gezond. • Er is een evenwichtige ontwikkeling van de woonlasten.

Wat gaan we er voor doen?

Activiteiten Programma Bestuur en Dienstverlening

Doelstelling (D1): Optimale veiligheid waarin het accent verschuift van bestrijden naar voorkomen.	
Resultaat	Activiteiten/Speerpunten
Er is inzet op het tegengaan van een toenemende bedreiging van ondermijnende	In het voorjaar van 2021 heeft de gemeenteraad het Integraal Veiligheidsplan 2021-2024 vastgesteld. Rode draad hiervan is: We zetten in op voorkomen waar het kan, optreden waar het moet. We werken aan het vergroten van de weerbaarheid en alertheid van onze inwoners

criminaliteit voor de integriteit van de gemeente Losser, haar inwoners en ondernemers	en gemeenschap. Hierin zijn de uitgangspunten, prioriteiten en ambities opgenomen en ligt er een kader om de gemeente Losser veilig. Daarvoor is structurele samenwerking met maatschappelijke partners en met justitie en politie essentieel. De gemeente Losser hanteert daarbij de volgende prioriteiten: • Veilige woon- en leefomgeving met als specifieke punten woonoverlast en jeugdoverlast en alcohol- en drugsgebruik onder jongeren, ondermijning en weerbare samenleving en de aanpak van 'High Impact Crimes', zoals inbraken en internetfraude. • De speerpunten zijn tot stand gekomen in samenspraak met justitie en politie. • Een aantal aandachtsvelden behoeft continue aandacht, zoals evenementenveiligheid en verkeersveiligheid. • Bij de behandeling van het Integraal Veiligheidsplan 2021-2024 in de gemeenteraad, heeft de burgemeester de toezegging gedaan een infographic te maken over 'waar onze inwoners op welk moment van de dag terecht kunnen' met veiligheidsgerelateerde meldingen of signalen. Gestreefd wordt naar oplevering van deze infographic in Q4 van 2021.
Er is adequate zorg op het gebied van brandweer, openbare orde, gezondheidszorg en rampen- en crisisbestrijding	• Voor de Veiligheidsregio Twente (VRT) vormen het regionaal risicoprofiel en het beleidsplan 2021-2024 de basis voor de programma's van brandweer, GHOR, multidisciplinaire onderwerpen en Gemeenten. • Centraal thema in het nieuwe beleidsplan is de inzet op het behoud van wat gerealiseerd is. Daarnaast wil de Veiligheidsregio innoveren door samen te werken met kennisinstituten, bedrijven, ondernemers en inwoners van Twente.
Doelstelling (D2): De gemeente Losser biedt optimale (publieks)dienstverlening.	
Resultaat	Activiteiten/Speerpunten
Inwoners, ondernemers en andere belanghebbenden zijn op uiteenlopende wijze betrokken bij het opstellen van beleid en vormgeven van projecten	Voor 2022 staat het opstellen van een nieuwe omgevingsvisie op de planning. Inwoners, ondernemers en andere belanghebbenden wordt hierin gevraagd hun visie in te brengen. Na de coronacrisis gaan we door met het zoeken naar andere vormen van participatie. Over voor 2022 geldt dat voor de realisatie van de diverse projecten wordt gekozen voor het informeren van belanghebbenden op een zodanig moment dat eventuele aanpassingen nog meegenomen kunnen worden.
Intensievere samenwerking	• We brengen ondernemers, (maatschappelijke) organisaties en burgers met elkaar in contact en zetten ons netwerk en onze

vindt plaats met nieuwe en bestaande partners en allianties	kennis in ten behoeve van het ontwikkelen, stimuleren en borgen van de leefbaarheid binnen onze gemeente. We zijn waakzaam voor de gevolgen van Corona. • Lidmaatschap P10: In het najaar van 2021 is een aanvraag voor lidmaatschap van de P10 in 2022 ingediend. De P10 is een netwerk van 29 plattelandsgemeenten die kennis met elkaar delen en samenwerken op onderdelen waar dat een meerwaarde oplevert. Ook trekken zij samen op om gedeelde belangen onder de aandacht te brengen bij de landelijke en Europese politiek. Door het halen en brengen van kennis met gemeenten met dezelfde uitdagingen komen we tot nieuwe inzichten, die ons helpen onze doelen beter en efficiënter te realiseren. Het netwerk biedt nieuwe ingangen en meer gezamenlijke zeggingskracht bij andere overheden en bedrijven. Deelname aan de P10 draagt dus bij aan het realiseren van maatschappelijke en organisatieopgaven en versterkt ons in de lobby. Hiervoor participeren we bestuurlijk en ambtelijk in kennisbijeenkomsten, brainstormsessies en leggen contacten met andere gemeenten. De hierbij opgedane kennis zetten we (gezamenlijk) in bij onze ontwikkelopgaven zoals bijvoorbeeld inwonersbetrokkenheid en de omgevingswet. Ook wordt op onderdelen samengewerkt en meegedacht zoals bijvoorbeeld op gebied van duurzaamheid en de herverdeling van het gemeentefonds. Als de aanvraag voor lidmaatschap wordt gehonoreerd, zijn de jaarlijkse kosten € 7.500. Het lidmaatschap zal dan ingaan op 1 januari 2022. • Wij onderzoeken of en op welke wijze een kinderburgemeester van toegevoegde waarde is, onder andere in relatie tot kinderparticipatie. Samen met andere relevante organisaties onderzoeken we of een kinderburgemeester verbinding kan stimuleren en een ambassadeursrol kan vervullen en of hiervoor draagvlak is. De conclusies van dit onderzoek, de aanbevelingen en de eventueel noodzakelijke middelen worden in 2022 bij het opstellen van de VJN2022 betrokken. • Wij willen de kracht van onze samenleving benutten, door informatie over belangrijke beleidsonderwerpen als: veiligheid, verkeer, zorg en gemeentelijke dienstverlening uit de samenleving te halen. Wij onderzoeken de mogelijkheden van het instellen van een burgerpanel en de wijze waarop een burgerpanel participeert en functioneert. Indien hier kosten mee gemoeid zijn zullen wij deze betrekken bij de voorbereiding van de VJN2022.
De (digitale) dienstverlening is van goede kwaliteit	• We organiseren jaarlijks een dag waarop we nieuwe inwoners welkom heten. • We breiden de digitale dienstverlening uit met: - Extra betaalmogelijkhe(i)d(en) voor particuliere en zakelijke klanten; - Aansluiting op de berichtenbox van MijnOverheid voor nog nader te bepalen (burgerzaken)processen;

	- Digitaal aanvragen van reisdocumenten en rijbewijzen; - Digitaal verlengen van rijbewijzen wordt geïmplementeerd (onder voorbehoud); - Digitaal aanvragen van uittreksels en (kopieën van) akten burgerlijke stand voor professionele partijen. • Extra mogelijkheid om gericht (per product) feedback te vragen aan de klant. • We onderzoeken de technische en financiële mogelijkheden om extra te investeren in het tegengaan van identiteitsfraude. • De uitkomsten van de enquête die in juni 2021 is gehouden onder inwoners zullen meegenomen worden in de evaluatie over de openingstijden. Na besluitvorming over de eventuele aanbevelingen zullen deze geïmplementeerd worden. • Na vaststelling van de visie op dienstverlening wordt onderzocht welke acties, in lijn met deze visie, nodig zijn om de dienstverlening door te ontwikkelen en te verbeteren. Deze acties worden opgenomen in een actie-/uitvoeringsplan dienstverlening. In de VJN2022 worden hier, waar nodig, middelen voor gevraagd. • Arbeidsmarktcommunicatie: We trekken competente medewerkers aan en ontwikkelen en behouden ze, zodat wettelijke taken kunnen worden uitgevoerd en doelen met en voor inwoners, bedrijven en organisaties kunnen worden gerealiseerd. Dit doen wij door in te zetten op drie speerpunten 'Vinden' (werving & selectie), 'Binden' (nieuwe medewerkers goed laten landen en begeleiden) 'Behouden' (continue doorontwikkeling medewerkers & binding aan de organisatie). Denk hierbij onder andere door het versterken van het werkgeversmerk, het inrichten van een integraal onboardingsprogramma en het faciliteren van opleiding en ontwikkeling gekoppeld aan talentmanagement. • Met de coronacrisis is de invulling van het werken structureel veranderd. Om de ervaringen en behoeften van medewerkers in kaart te brengen, is een enquête flexibel werken onder medewerkers gehouden. Uit deze enquête is gebleken dat de huidige inrichting van het gemeentehuis en de ICT op onderdelen onvoldoende passen bij de vernieuwde behoeften rondom flexibel werken. Naar aanleiding van de uitkomsten van de enquête wordt een project Flexwerken ingericht. Het project omvat aanpassingen van de inrichting van het gebouw, de ICT en een gedragscomponent, kortom: 'bricks, bites, behaviour'. Op dit moment is nog niet duidelijk wat de financiële consequenties zijn.
Doelstelling (D3): De gemeente Losser heeft een effectieve en efficiënte bedrijfsvoering.	
Resultaat	Activiteiten/Speerpunten
De financiële huishouding is zowel op korte als	• Deze PB2022 laat voor alle jaren een structureel positief saldo zien. • De weerstandratio is 5,1 en daarmee ruimschoots boven de

op lange termijn gezond	norm: een bandbreedte van 1,4 - 2,0; Ook de overige kengetallen over de financiën tonen aan dat de financiële huishouding van Losser gezond is.
Er is een evenwichtige ontwikkeling van de woonlasten	- Afgezien van inflatiecorrectie worden in de PB2022 geen voorstellen voor extra verhoging van de algemene belastingen gedaan. - De Hondenbelasting wordt afgeschaft.

Wat mag het kosten?

Doelstelling (D1):

Optimale veiligheid waarin het accent verschuift van bestrijden naar voorkomen.

Subdoel	Taakveld	Lasten	Baten
Effectieve en efficiënte bedrijfsvoering	0.1 Bestuur	1.455	60
	0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	0
	0.4 Ondersteuning organisatie	8.309	187
	0.5 Treasury	527	1.043
	0.61 OZB woningen	319	3.630
	0.62 OZB- niet woningen	0	1.510
	0.64 Belastingen Overig	26	0
	0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	0	39.731
	0.8 Overige baten en lasten	176	0
	0.9 Vennootschapsbelasting [VpB]	211	0
Totaal Effectieve en efficiënte bedrijfsvoering		11.022	46.161

Doelstelling (D2):

De gemeente Losser biedt optimale (publieks)dienstverlening.

Subdoel	Taakveld	Lasten	Baten
Optimale dienstverlening	0.2 Burgerzaken	542	256
Totaal Optimale dienstverlening		542	256

Doelstelling (D3):

De gemeente Losser heeft een effectieve en efficiënte bedrijfsvoering.

Subdoel	Taakveld	Lasten	Baten
Optimale veiligheid	1.1 Crisisbeheersing en Brandweer	1.669	0

	1.2 Openbare orde en Veiligheid	426	15
Totaal Optimale veiligheid		2.096	15

Lasten en baten per taakveld, programma Bestuur en Dienstverlening

Programma Bestuur en Dienstverlening	Realisatie 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Raming 2023	Raming 2024	Raming 2025
Lasten						
0.1 Bestuur	1.507	1.317	1.455	1.471	1.463	1.487
0.2 Burgerzaken	422	512	542	519	525	532
0.4 Ondersteuning organisatie	7.055	7.769	8.309	8.246	8.269	8.371
0.5 Treasury	598	570	527	499	476	482
0.61 OZB woningen	361	310	319	326	339	344
0.64 Belastingen Overig	5	61	26	26	27	27
0.8 Overige baten en lasten	948	779	176	421	355	458
0.9 Vennootschapsbelasting [VpB]	44	248	211	-195	33	34
1.1 Crisisbeheersing en Brandweer	1.619	1.598	1.669	1.694	1.720	1.721
1.2 Openbare orde en Veiligheid	356	457	426	431	437	444
Totaal - Lasten	12.916	13.621	13.659	13.439	13.644	13.900
Baten						
0.1 Bestuur	59	59	60	61	62	63
0.2 Burgerzaken	243	252	256	260	264	269
0.4 Ondersteuning organisatie	183	194	187	187	190	193
0.5 Treasury	858	975	1.043	1.079	1.103	1.168
0.61 OZB woningen	4.437	3.523	3.630	3.708	3.775	3.847
0.62 OZB- niet woningen	550	1.508	1.510	1.542	1.571	1.601
0.64 Belastingen Overig	157	118	0	0	0	0
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	36.117	37.736	39.731	38.041	38.536	39.363
0.8 Overige baten en lasten	702	0	0	0	0	0
1.1 Crisisbeheersing en Brandweer	0	0	0	0	0	0
1.2 Openbare orde en Veiligheid	6	15	15	15	15	15
Totaal - Baten	43.310	44.382	46.432	44.894	45.516	46.520
Storting reserves						
0.10 Mutatie reserves	0	32	0	0	0	0
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	3.298	289	2.477	669	351	360
Totaal - Storting reserves	3.298	321	2.477	669	351	360

Onttrekking reserves						
0.10 Mutatie reserves	262	712	129	129	129	129
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	566	459	419	419	419
Totaal - Onttrekking reserves	262	1.278	588	548	548	548
Bestuur en Dienstverlening	-27.359	-31.717	-30.885	-31.335	-32.070	-32.808

Toelichting

Omwille van de inzichtelijkheid richten we ons in de toelichting hieronder op de financiële verschillen die het gevolg zijn van de uitvoering van beleid. De financiële effecten van de bedrijfsvoering (doorbelasting) en rente en afschrijving brengen we in de tabellen per taakveld wel cijfermatig tot uitdrukking maar deze worden hier in het programma inhoudelijk niet verder toegelicht. De toelichting op de effecten van de doorbelasting en rente en afschrijving worden in dit programma in zijn geheel toegelicht.

Mutaties kleiner dan € 10.000 worden niet afzonderlijk toegelicht.

Een nadere toelichting op de werkwijze treft u in de Leeswijzer.

0.1 Bestuur

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	Verdeelde kosten	268	271	3
	In beleidstoelichting	1.049	1.184	135
Totaal Lasten		1.317	1.455	138
Baten	Verdeelde kosten	59	60	1
Totaal Baten		59	60	1

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld nemen in 2022 met € 135.000 toe ten opzichte van 2021.

Voor € 60.000 wordt deze stijging veroorzaakt doordat er vanaf 2022 budget is geraamd voor de professionalisering van de griffie. Tevens is in 2022 € 20.000 geraamd voor het inwerkprogramma van de nieuwe raad. Voor een bedrag van € 34.000 wordt dit veroorzaakt door de aanpassing van de wedden van raads- en collegeleden aan de loonontwikkeling. Bovendien is in 2022 € 20.000 extra geraamd voor inwonerparticipatie.

Resteert nog een verschil van € 1.000 dat niet wordt toegelicht.

De baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld wijzigen nauwelijks en worden hier verder niet toegelicht.

0.2 Burgerzaken

Soort	Onderdeel	2021	2022	Verschil
Lasten	Verdeelde kosten	312	316	4
	In beleidstoelichting	201	226	25
Totaal Lasten		512	542	30
Baten	In beleidstoelichting	252	256	4
Totaal Baten		252	256	4

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2022 ten opzichte van 2021 met € 25.000.

Deze stijging wordt veroorzaakt door de kapitaallasten van het nieuwe systeem iBurgerzaken van € 88.000. Daarentegen dalen de kosten voor verkiezingen met € 25.000 doordat in 2021 voor twee verkiezingen budget geraamd was, terwijl in 2022 de kosten van één verkiezing in de begroting zijn opgenomen. Bovendien is in 2021 € 40.000 extra geraamd voor het Coronaproof organiseren van de verkiezingen. Hier is in 2022 (nog) geen rekening mee gehouden.

De baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld blijven in 2022 nagenoeg gelijk ten opzichte van 2021 en worden hier verder niet toegelicht.

0.4 Ondersteuning organisatie

Soort	Onderdeel	2021	2022	Verschil
Lasten	Verdeelde kosten	7.619	7.926	307
	In beleidstoelichting	151	383	232
Totaal Lasten		7.769	8.309	539
Baten	Verdeelde kosten	194	187	-7
Totaal Baten		194	187	-7

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2022 ten opzichte van 2021 met € 232.000.

Voor een belangrijk deel wordt de stijging van de kosten veroorzaakt door het bedrag dat we in de VJN2021 hebben verwerkt voor de implementatie van de Wet Open Overheid. Het gaat om een bedrag van € 102.000.

Een tweede oorzaak ligt in de kosten voor het vormgeven van datagedreven sturing. In totaal is hiervoor in de VJN2021 een budget van € 325.000 opgenomen: in 2021 € 75.000, in 2022 € 150.000 en in 2023 nog eens € 75.000. De kosten stijgen in 2022 ten opzichte van 2021 derhalve met € 75.000, tot in totaliteit € 150.000.

Een derde oorzaak zijn de investeringen in het verbeteren van de bedrijfsvoering, deze kapitaallasten vallen € 57.000 hoger uit dan in 2021.

Resteert dan nog een verschil van € 2.000, die hier niet verder wordt toegelicht.

0.5 Treasury

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	Verdeelde kosten	2	2	0
	In beleidstoelichting	568	525	-43
Totaal Lasten		570	527	-43
Baten	Verdeelde kosten	473	540	67
	In beleidstoelichting	502	503	1
Totaal Baten		975	1.043	68

Toelichting baten en lasten taakveld treasury

Onderdeel	2021	2022	Vershil 2022-2021
Baten			
Beleggingen	399	400	1
Rente & Treasury overige	576	643	67
Totaal Baten	975	1.043	68
Lasten			
Beleggingen	0	0	0
Deelnemingen nutsbedrijven	0	0	0
Geldleningen uitzettingen 1jr.	2	2	0
Rente & Treasury overige	568	525	-43
Totaal Lasten	570	527	-43
Eindtotaal	1.545	1.570	25

Toelichting baten

Hoewel de omslagrente in de VJN2021 weer verder naar beneden is gebracht (van 1% naar 0,7%) ontvangen we op de Treasury toch meer rente vanuit de programma's. Dit komt doordat we meer investeren.

Toelichting lasten

Voor de extra investeringen die we de komende jaren doen hebben we inmiddels ook nieuwe leningen afgesloten. Dat gebeurt op dit moment tegen een zeer lage rente. Omdat we tegelijkertijd ook dure leningen uit het verleden kunnen aflossen dalen ondanks de extra aangetrokken leningen de rentelasten, in 2022, met € 43.000 ten opzichte van 2021.

Doorbelasting rente aan de programma's en taakvelden

Net als de kosten van de bedrijfsvoering (zie de uitgebreide toelichting onder taakveld 0.8 in dit programma) worden de totale kosten van de treasury (lees: betaalde rente) op basis van de boekwaarde van de investeringen en grondexploitaties toegerekend aan de programma's en taakvelden. In de onderstaande tabel hebben we dit per programma en taakveld voor u in

beeld gebracht. Het betreft een technische verdeling, die geen effect op het resultaat heeft en hier inhoudelijk niet wordt toegelicht.

Actuele Taalveld	2021	2022
Baten		
<i>Fysiek</i>		
8.3 Wonen en bouwen	2	2
Totaal Fysiek	2	2
<i>Bestuur en Dienstverlening</i>		
0.5 Treasury	473	540
Totaal Bestuur en Dienstverlening	473	540
Totaal Baten	475	542
<i>Dienstverlening</i>		
Doorbelasting aan investeringen	6	6
Totaal Dienstverlening	6	6
<i>Fysiek</i>		
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	18	25
2.1 Verkeer en vervoer	38	24
3.3 Bedrijfsloket en regelingen	0	0
3.4 Economische promotie	1	1
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1	1
7.2 Riolering	136	169
7.3 Afval	3	3
7.4 Milieubeheer	0	0
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	59	39
8.3 Wonen en bouwen	0	0
Doorbelasting aan investeringen	34	34
Totaal Fysiek	290	297
Kostenplaatsen	46	39
Totaal Kostenplaatsen	46	39
<i>Sociaal</i>		
3.4 Economische promotie	1	1
4.2 Onderwijshuisvesting	80	110
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	2	2
5.2 Sportaccommodaties	16	21
5.3 Cultuurpresentatie, productie en participatie	0	0
5.4 Musea	0	0
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	0	0
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	5	6
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	0	0
Doorbelasting aan investeringen	62	62

Totaal Sociaal	165	202
0.1 Bestuur	0	0
0.4 Ondersteuning organisatie	0	0
0.8 Overige baten en lasten	0	30
Totaal Bestuur en Dienstverlening	0	30
Totaal Lasten	507	575
Eindtotaal	-32	-33

Naast de toerekening van rente aan de taakvelden worden in de programma's en taakvelden ook de afschrijvingen tot uitdrukking gebracht. Op basis van de bijlage in de Financiële verordening worden investeringen gedurende een door de raad vastgestelde termijn afgeschreven. De lasten worden verwerkt in de programma's en taakvelden, op de balans vindt jaarlijks voor eenzelfde bedrag een verlaging van de boekwaarde van de investeringen plaats. Dit is terug te zien in het verloop van de Materiële vaste activa op de balans.

In onderstaande tabel zijn de afschrijvingslasten per programma en taakveld weergegeven (overigens komen de totale afschrijvingslasten overeen met de lasten zoals die opgenomen zijn in de berekening van het EMU-saldo). Deze afschrijvingslasten vloeien voort uit de investeringen die in het verleden zijn gedaan. Het verschil tussen 2022 en 2021 wordt veroorzaakt door de investeringen die in 2021 in gebruik zijn genomen en waarvan de afschrijving start in 2022 en de investeringen die in 2021 volledig zijn afgeschreven.

Onderdeel	2021	2022	2023	2024
Lasten	2.988	3.418	3.740	3.834
Bestuur en Dienstverlening	10	152	178	151
0.1 Bestuur	6	0	4	4
0.2 Burgerzaken	0	91	91	91
0.4 Ondersteuning organisatie	5	61	61	57
0.8 Overige baten en lasten	0	0	23	0
Fysiek	1.814	1.791	2.046	2.254
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	26	45	83	106
2.1 Verkeer en vervoer	319	801	896	1.077
3.3 Bedrijfsloket en regelingen	5	5	5	5
3.4 Economische promotie	12	12	12	12
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	0	0	0	5
7.2 Riolering	708	895	1.017	1.017
7.3 Afval	17	18	18	18
7.4 Milieubeheer	1	7	7	7
8.1 Ruimtelijke ordening	726	8	8	8
8.3 Wonen en bouwen	0	0	0	0
Kostenplaatsen	472	600	632	554
Kostenplaatsen	472	600	632	554
Sociaal	692	874	884	874
3.4 Economische promotie	5	5	5	5

4.2 Onderwijshuisvesting	416	479	479	477
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	20	20	26	26
5.1 Sportbeleid en activering	0	2	2	2
5.2 Sportaccommodaties	227	344	347	340
5.3 Cultuurpresentatie, productie en participatie	0	0	0	0
5.4 Musea	1	1	1	1
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	0	0	0	0
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	24	24	24	23
Eindtotaal	2.988	3.418	3.740	3.834

0.61 OZB woningen en 0.62 OZB-niet woningen

Soort	Onderdeel	2021	2022	Verschil
Lasten	Verdeelde kosten	32	32	0
	In beleidstoelichting	279	287	8
Totaal Lasten		310	319	9
Baten	In beleidstoelichting	5.032	5.139	108
Totaal Baten		5.032	5.139	108

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2022 ten opzichte van 2021 met € 8.000.

De lasten hebben betrekking op de vergoeding die wij betalen voor de werkzaamheden van het GBTwente en worden hier verder inhoudelijk niet toegelicht.

De baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen met € 108.000 in 2022 ten opzichte van 2021. De stijging van de baten is het gevolg van de indexatie van de tarieven conform de in de Voorjaarnota 2021 opgenomen aanpassing met 1,3%.

0.64 Belastingen Overig

Soort	Onderdeel	2021	2022	Verschil
Lasten	Verdeelde kosten	6	6	0
	In beleidstoelichting	55	20	-35
Totaal Lasten		61	26	-35
Baten	In beleidstoelichting	118	0	-118
Totaal Baten		118	0	-118

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld dalen in 2022 ten opzichte van 2021 met € 35.000. De daling wordt veroorzaakt door het in 2021 geraamde budget van € 35.000 voor het opstellen van het hondenbeleidsplan waar in 2022 geen rekening mee wordt gehouden.

De baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld nemen in 2022 met € 118.000 af ten opzichte van 2021. Dit is het gevolg van het afschaffen van de Hondenbelasting, waardoor de baten worden verlaagd.

0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Baten	In beleidstoelichting	37.736	39.731	1.995
Totaal Baten		37.736	39.731	1.995

Na opstelling van de VJN2021 is de meicirculaire door het rijk uitgebracht. Over de effecten hiervan bent u via een raadsinformatie van 22 juni 2021 op de hoogte gebracht. De effecten zijn meegenomen in de ramingen over de jaren 2022-2025.

0.8 Overige baten en lasten

Soort	Onderdeel	2021	2022	Vershil
Lasten	Verdeelde kosten	161	7	-154
	In beleidstoelichting	618	169	-449
Totaal Lasten		779	191	-603

Hier worden onder meer stelposten, resultaat en dekkingsverschillen verklaard. De daling van de lasten van € 434.000 wordt vooral verklaard door het wegvallen van stelpost Corona van € 500.000, die in de jaren 2020 en 2021 in de begroting was opgenomen.

Toelichting doorbelasting kosten bedrijfsvoering

De kosten voor de bedrijfsvoering worden volgens een vaste verdeelsystematiek verdeeld over de verschillende programma's en taakvelden. Aangezien de ambtelijke organisatie van Losser dit jaar anders is georganiseerd, leidt de wijze van toerekening tot geringe verschillen per taakveld. Voor de totalen per programma heeft dit een beperkt effect. Zoals uit de tabel (zie beneden) ook te herleiden, is het saldo van de kostenverdeling gemeentebreed nihil; er is derhalve geen resultaatinvloed.

Verloop kosten en baten bedrijfsvoering

Soort	2021	2022	Vershil 2022-2021
Baten	241	245	3
Lasten	19.168	19.034	-134
Eindtotaal	19.410	19.279	-131

De totale kosten van de bedrijfsvoering dalen in 2022 ten opzichte van 2021 met € 134.000. De reden voor deze daling komt vooral door incidenteel in 2021 opgenomen budgetten. Het gaat dan vooral om de budgetten voor inzet van extra personeel voor de pitstop-projecten (€ 516.000) en de digitalisering van de dossiers (€ 160.000).

De kosten stijgen vooral door de in de VJN2021 opgenomen loonstijging en uitbreiding van de formatie. De kostenstijging is € 329.000.

De baten blijven nagenoeg gelijk en worden hier verder niet toelicht.

Doorbelasting kosten bedrijfsvoering per programma en taakveld

In onderstaande tabel hebben we de effecten van de interne verrekening (de mutatie) van de kosten van de bedrijfsvoering per programma en taakveld voor de jaren 2021 en 2022 in beeld gebracht. Zoals we in de leeswijzer hebben aangegeven richten we ons in de toelichting op taakvelden op de overige afwijkingen ten opzichte van de PB2021. Omdat de onderstaande verdeeleffecten een technische achtergrond hebben worden de mutaties ten opzichte van 2022 inhoudelijk niet verder toegelicht.

Actuele Taakveld	2021	2022
Baten		
<i>Fysiek</i>		
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	1	1
2.1 Verkeer en vervoer	10	10
2.4 Economische Havens en waterwegen	0	0
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	8	8
7.2 Riolering	6	6
7.3 Afval	6	6
7.4 Milieubeheer	0	0
Totaal Fysiek	31	31
Kostenplaatsen	0	-245
Totaal Kostenplaatsen	0	-245
<i>Sociaal</i>		
4.2 Onderwijshuisvesting	22	20
5.2 Sportaccommodaties	1	1
5.4 Musea	0	0
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1	1
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	4	3
6.4 Begeleide participatie	0	0
Totaal Sociaal	28	26
<i>Bestuur en dienstverlening</i>		
0.2 Burgerzaken	0	0
0.4 Ondersteuning organisatie	194	187
1.1 Crisisbeheersing en Brandweer	0	0
Totaal Bestuur en Dienstverlening	194	187
Totaal Baten	253	0
Lasten		
<i>Dienstverlening</i>		
Doorbelasting aan investeringen	243	208
Totaal Dienstverlening	243	208
<i>Fysiek</i>		
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	122	112

2.1 Verkeer en vervoer	1.173	1.107
2.4 Economische Havens en waterwegen	12	14
2.5 Openbaar vervoer	22	22
3.3 Bedrijfsloket en regelingen	35	46
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.118	832
7.2 Riolering	527	598
7.3 Afval	458	573
7.4 Milieubeheer	481	487
8.1 Ruimtelijke ordening	617	474
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	63	86
8.3 Wonen en bouwen	969	985
Doorbelasting aan investeringen	487	40
Totaal Fysiek	6.085	5.375
Kostenplaatsen	-18.703	-19.074
Totaal Kostenplaatsen	-18.703	-19.074
Sociaal		
3.4 Economische promotie	36	45
4.2 Onderwijshuisvesting	48	52
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	159	166
5.1 Sportbeleid en activering	11	16
5.2 Sportaccommodaties	489	716
5.3 Cultuurpresentatie, productie en participatie	12	17
5.4 Musea	5	7
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	98	88
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	346	95
6.2 Wijkteams	899	886
6.3 Inkomensregelingen	626	825
6.4 Begeleide participatie	-375	-362
6.5 Arbeidsparticipatie	585	846
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	541	709
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	372	487
7.1 Volksgezondheid	8	12
Totaal Sociaal	3.861	4.603
Bestuur en Dienstverlening		
0.1 Bestuur	268	271
0.2 Burgerzaken	312	316
0.4 Ondersteuning organisatie	7.618	7.926
0.5 Treasury	2	2
0.61 OZB woningen	32	32
0.64 Belastingen Overig	6	6

0.8 Overige baten en lasten	161	-23
1.1 Crisisbeheersing en Brandweer	56	47
1.2 Openbare orde en Veiligheid	312	310
Totaal Bestuur en Dienstverlening	8.766	8.887
Totaal Lasten	252	-1
Eindtotaal	1	-1

3. Paragrafen

Dit hoofdstuk bevat de verplichte paragrafen volgens de richtlijnen van het [BBV](#). Ze geven inzicht in de financiële positie van de gemeente. De informatie over deze onderwerpen is vaak versnipperd in de begroting opgenomen. De paragrafen gaan daardoor dwars door de verschillende programma's heen.

De paragrafen zijn:

- Lokale heffingen
- Weerstandsvermogen en risicobeheersing
- Onderhoud kapitaalgoederen
- Financiering
- Bedrijfsvoering
- Verbonden partijen
- Grondbeleid

3.1. Lokale heffingen

Lokale heffingen hebben tot doel dat de gemeente door het verwerven van eigen middelen dekking vindt van haar uitgaven in het kader van de uitvoering van de gemeentelijke taken. De vaststelling van de tarieven door de gemeenteraad vindt plaats in december 2021.

De lokale heffingen bestaan uit de gemeentelijke belastingen, rechten en retributies. Deze vormen een belangrijke inkomstenbron voor de gemeente. Lokale belastingen worden onderscheiden in heffingen waarvan de besteding gebonden dan wel ongebonden is. Ongebonden lokale heffingen (als de Onroerende zaakbelastingen) worden tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend. De besteding is niet gebonden aan een bepaalde taak. Gebonden heffingen, zoals de afvalstoffen- en rioolheffing, worden verantwoord op het betreffende programma en worden niet tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend.

Voor het betalen van rechten en retributies verricht de gemeente diensten. Denk aan publieksdienstverlening en bouwvergunningen. De kosten van de gemeentelijke dienstverlening worden doorberekend in de tarieven.

De paragraaf Lokale Heffingen geeft inzicht in de diverse gemeentelijke belastingen en de consequenties daarvan voor de inwoners van Losser.

a. De geraamde inkomsten

Overzicht inkomsten gemeentelijke heffingen (bedragen x € 1.000)

Omschrijving lokale last	Realisatie 2020	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Afvalstoffenheffing	2.061	2.007	2.142	2.162
Begraafplaatsrechten	0	1	1	1
BIZ	96	101	102	102
Forensenbelasting	26	22	22	22
Hondenbelasting	157	166	118	0
Leges burgerzaken	241	255	252	256
Leges omgevingsvergunning	537	446	468	394
Leges overig	111	45	45	45
Marktgelden	11	15	15	15
OZB eigenaren woning	4.473	3.423	3.523	3.630
OZB eigenaren niet-woning	0	969	977	978
OZB gebruikers niet-woning	550	526	531	531
Rioolheffing	2.787	2.747	2.893	3.226
Toeristenbelasting	7	223	225	425
Totaal	11.057	10.945	11.315	11.787

De gemeente Losser heft in 2022 voor een bedrag van € 11,8 miljoen aan belastingen en retributies.

b. Beleid ten aanzien van de lokale heffingen

I Landelijk

Hervorming lokaal belastinggebied

In 2020 heeft de staatssecretaris van Financiën het rapport 'Bouwstenen voor een beter belastingstelsel' aan de Tweede Kamer aangeboden. Tijdens de kabinetsformatie zal duidelijk worden of het rijk werk wil maken van een vergroting van het gemeentelijk belastinggebied. Het is een lang gekoesterde wens van gemeenten om minder afhankelijk van het rijk te worden.

Afschaffing actualiseringsplicht bestemmingsplannen en beheersverordeningen

De Wet ruimtelijke ordening (Wro) bepaalt dat wanneer een bestemmingsplan niet tijdig is vastgesteld of is verlengd, voor de gemeente 'de bevoegdheid tot het invorderen van rechten ter zake van na dat tijdstip door of vanwege het gemeentebestuur verstrekte diensten die verband houden met het bestemmingsplan' vervalt (de zogenoemde 'legessanctie'). In de aanloop naar de inwerkingtreding van de Omgevingswet wordt deze actualiseringsplicht (voor een belangrijk deel) van de bestemmingsplannen en beheersverordeningen afgeschaft. Dit geeft gemeenten, vanuit fiscaal oogpunten, ruimte om in de aanloop naar de Omgevingswet al te beginnen met de voorbereiding van het Omgevingsplan.

De inwerkingtreding van de nieuwe Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (WKB) is uitgesteld tot 1 juli 2022. In tegenstelling tot eerdere berichten, verandert het principe van legesheffing niet. Ook de wettelijke grondslag voor het heffen van leges verandert niet.

Zonnepanelen

De Waarderingskamer ziet toe op de uitvoering van de wet WOZ. Bij de waardebepaling moet de onroerende zaak worden gewaardeerd. De waarde in het economisch verkeer wordt bepaald op basis van marktgegevens. Tot de onroerende zaak behoren ook eventuele zonnepanelen. GBTwente heeft geen beleidsvrijheid om zonnepanelen niet in de waarde te betrekken. Uit de beschikbare marktinformatie blijkt niet dat de aanwezigheid van zonnepanelen van invloed is op de verkoopwaarde.

Mocht dit in de toekomst wel zo blijken te zijn, dan heeft een gemeente de mogelijkheid een facultatieve vrijstellingsbepaling op te nemen.

Amendement Omtzigt

De Gemeentewet maakt voor de OZB onderscheid tussen woningen en niet-woningen. Eigenaren van woningen worden in de OZB-eigenarenheffing betrokken, de gebruikers van woningen betalen geen OZB. Voor niet-woningen is dit anders: eigenaren en gebruikers van niet-woningen betalen respectievelijk de OZB eigenaren niet-woning en gebruikersheffing niet-woning. Beide tarieven voor niet-woningen zijn hoger dan het eigenarentarief voor woningen. Sportvelden, dorpshuizen, sportkantines, dorps- en buurthuizen worden voor de OZB aangemerkt als niet-woning en worden dienovereenkomstig in de belastingheffing betrokken. Een aantal gemeenten compenseert buiten de belastingheffing om de OZB geheel of gedeeltelijk of overweegt dit te doen.

In het Belastingplan 2019 is het zogenaamde amendement Omtzigt opgenomen, waardoor artikel 220f van de Gemeentewet per 1 januari 2019 is gewijzigd, in die zin dat voor sociaal

behartigende instellingen niet de hoge niet-woning tarieven **kunnen** gelden, maar het woningtarief.

In de OZB-verordening van een gemeente **kan** een bepaling opgenomen worden strekkende tot het toepassen van het woningtarief voor nader te bepalen onroerende zaken. De toelichting op het amendement en de wettekst zijn op onderdelen tegenstrijdig en niet duidelijk. Minister Ollongren van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is van mening dat deze wettelijke bepaling voor gemeenten niet toepasbaar is. Onderzoek moet uitwijzen of aanpassing van artikel 220f Gemeentewet alsnog tot toepassing ervan kan leiden. Het GBT adviseert om vooralsnog geen gebruik te maken van de wetswijziging.

Gebruiksoppervlakte Wet WOZ

Met ingang van 2021 wordt voor alle woningen in Losser de gebruiksoppervlakte gebruikt om de WOZ-waarde te bepalen. Tot 2021 gebruikten we de bruto inhoud. Dit omdat veel andere instanties ook de gebruiksoppervlakte gebruiken, zoals makelaars, taxateurs en woningbouwverenigingen. Met de gebruiksoppervlakte wordt de grootte van de woningen bepaald. Alle professionele organisaties gebruiken hiervoor dezelfde meetinstructies (meetinstructie gebruikersoppervlakte woningen juli 2019) waardoor de onderlinge vergelijkbaarheid wordt vergroot.

II Gemeentelijk

Ontwikkeling tarieven gemeente Losser

De tarieven voor de riool- en afvalstoffenheffingen worden geraamd op basis van het uitgangspunt dat zoveel mogelijk wordt gestreefd naar 100% kostendekking. Voor 2021 wordt voor de overige belastingen en rechten een inflatiecorrectie gehanteerd. Uiteraard met uitzondering van die tarieven, die het rijk heeft vastgesteld, dan wel gemaximeerd. De raad heeft de stijging vastgesteld op 1,3%, gebaseerd op de berekening uit het Centraal Economisch Plan.

1. Overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen

In de Gemeentewet zijn de belastingen die door gemeenten mogen worden geheven, limitatief opgesomd. Voor rechten en leges voor individuele dienstverlening aan haar burgers, geldt dat de geraamde opbrengsten de geraamde kosten voor het verlenen van de diensten niet overschrijden. De gemeentelijke belastingen en retributies die in 2022 in Losser worden geheven zijn:

Ongebonden belastingen:	Gebonden belastingen:
Forensenbelasting	Afvalstoffenheffing
Hondenbelasting	Bijdrage Bedrijven Investerings Zone
Onroerendezaakbelasting	Leges en Rechten
Toeristenbelasting	Rioolheffing

De mate van kostendekkendheid van de gebonden belastingen in 2022 volgt uit het volgende overzicht:

Tabel: kostendekkendheid gemeentelijke belastingen 2022 (bedragen in € x 1.000)

Activiteitsgroep	Lasten Taakvelden	Overhead	BTW	Totale lasten	Heffingen (Baten)	Overige Baten	Totaal Baten	Kostendekkendheid
Afvalstoffenheffing (afvalstoffenverordening)	2.059	195	246	2.500	2.162	420	2.582	100,0%
Kwijtscheldingen Afvalstoffenheffing	82	82		82				
Rioolheffing	2.615	247	266	3.128	3.226	-94	3.132	100,0%
Kwijtschelding rioolheffing	4	4		4				
Subtotaal Heffingen	4.759	442	512	5.714	5.388	325	5.714	100,0%
Leges algemene Dienstverlening (Leges Titel 1 Legesverordening)	803	44	48	895	292	64	355	39,7%
Leges dienstverlening vallend onder de fysieke leefomgeving/vergunningen (Leges Titel 2 Legesverordening)	594	0	37	632	21	1	22	3,5%
Leges dienstverlening vallend onder Europese dienstrechtlijn (leges Titel 3 Legesverordening)	10	0	11	21	1	0	1	4,8%
Subtotaal Leges	1.408	44	96	1.548	314	64	378	24,4%
Totaal	6.167	486	608	7.261	5.702	389	6.092	83,9%

d. Woonlastenontwikkeling

Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) publiceert jaarlijks de Atlas van lokale lasten. Per gemeente worden de woonlasten van een woning vergeleken met een voor die gemeente gemiddelde waarde. De tariefsaanpassingen voor de OZB, afval- en rioolheffing leiden voor een gemiddeld gezin (met eigen woning) tot de volgende woonlastenontwikkeling voor 2022:

Tabel: woonlastenontwikkeling 2022 (bedragen in €)

Woonlastenontwikkeling	2019	2020	2021	2022
OZB eigenaren (2022: 1,3% lastenverhoging)	354,94	368,04	375,77	380,66
Afvalstoffenheffing (meerpersoons)	206,68	207,24	222,00	223,78
Rioolheffing	255,24	263,76	277,59	307,38
TOTAAL	816,86	832,64	875,36	911,82

e. Kwijtscheldingsmogelijkheden

De gemeente moet bij het vaststellen van kwijtschelding landelijke regels toepassen. Binnen deze mogelijkheden zijn de volgende eigen beleidskeuzes gemaakt:

- Voor de OZB en de afvalstoffenheffing is kwijtschelding mogelijk, waardoor minima geen woonlasten betalen;

- Voor extra containers wordt geen kwijtschelding afvalstoffenheffing verleend;
- Bij de normkosten van bestaan wordt uitgegaan van 100% van de bijstandsnorm;
- Ondernemers voor de privébelastingen zijn gelijkgesteld met particulieren;
- Kosten voor kinderopvang worden in aanmerking genomen als uitgaven bij de berekening van de betalingscapaciteit en
- Bij de normkosten van bestaan voor AOW'ers wordt uitgegaan van 100% van de netto AOW-norm.

Tabel: kwijtschelding gemeentelijke belastingen 2022 (bedragen in € x 1.000)

Gemeentebelasting	2022
Afvalstoffenheffing	82
OZB	9
Rioolheffing	4
Hondenbelasting	1
Totaal	96

3.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen geeft een indicatie van de mate waarin de gemeente tegenvallers kan opvangen zonder dat de uitvoering van taken in gevaar komt. Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit (de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken) en de benodigde weerstandscapaciteit (alle risico's waarvoor geen dekkingsmaatregelen zijn getroffen en die van materiele betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie). Het verhoudingsgetal, beschikbare weerstandscapaciteit ten opzichte van de benodigde weerstandscapaciteit noemen we het ratio weerstandsvermogen. De raad heeft besloten de gewenste ratio van het weerstandsvermogen naar boven bij te stellen tot 1,4 - 2,0. Oftewel de beschikbare weerstandscapaciteit dient minimaal 140% tot 200% van de benodigde weerstandscapaciteit te bedragen. In de vergadering van 13 maart 2018 heeft de raad de geactualiseerde nota Weerstandsvermogen en risicomanagement vastgesteld.

Relevante wetgeving en gemeentelijk beleid

De wetgeving en het gemeentelijk beleid voor het weerstandsvermogen zijn vastgelegd in:

- Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (art. 9, 11 en 26).
- Financiële verordening gemeente Losser.
- Nota Weerstandsvermogen en risicomanagement.
- Nota Reserves en voorzieningen.

Het wettelijke kader van BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) stelt dat de paragraaf betreffende het weerstandsvermogen ten minste moet bevatten:

1. Een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
2. Een inventarisatie van de risico's;
3. Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's;
4. Een kengetal voor de:
 1. (a) Netto schuldquote;
 - (b) Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen;
 2. Solvabiliteitsratio;
 3. Grondexploitatie;
 4. Structurele exploitatieruimte;
 5. Belastingcapaciteit.

De paragraaf is conform deze opbouw.

Inventarisatie van de beschikbare weerstandscapaciteit

Met beschikbare weerstandscapaciteit bedoelen we alle middelen en mogelijkheden waarover de gemeente Losser beschikt om tegenvallers te bekostigen. De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat in de gemeente Losser uit de Algemene risicoreserve en de reserve Grondexploitatie.

Met de vaststelling van de nota Weerstandsvermogen en risicomanagement 2018 is in de vergadering van 13 maart 2018 besloten dat 'stille reserves' geen onderdeel meer uitmaken van de beschikbare weerstandscapaciteit.

Algemene risicoreserve

Zoals uit de tabel "Algemene risico reserve" (hoofdstuk 4 "Financiële positie") blijkt, is de stand van de Algemene risicoreserve ultimo 2021 € 16.478.000. In genoemde tabel wordt ook een overzicht gegeven van de verwachte ontwikkeling van de Algemene reserve over de

periode 2022 tot en met 2025. De stand van de reserves die met 'risico's op grond' hebben te maken (Reserves Grondexploitatie en "Afboeking grond") is eind 2021 € 1.250.000.

Onderstaande tabel laat zien dat de beschikbare weerstandscapaciteit ultimo 2021 € 17.728.000 is.

Tabel: beschikbare weerstandscapaciteit (bedragen in €)

Beschikbare weerstandscapaciteit ultimo 2021	
<i>Componenten:</i>	
Algemene risicoreserve	16.478.000
Reserves risico's grond	1.250.000
Stille reserves, gebouwen en gronden	
Prognose stand eind jaar 2021	17.728.000

Inventarisatie van de risico's

In de vastgestelde nota Weerstandsvermogen en risicomanagement is aangegeven dat het risicomanagement, net zoals de bepaling van de stille reserves, aan de P&C cyclus wordt gekoppeld. De risico's worden daardoor periodiek onder de aandacht gebracht en bijgesteld. Dit heeft voor de PB2022 slechts geleid tot kleine wijzigingen in de geïnterpreteerde risico's.

Uitgangspunten bij de beoordeling van de risico's zijn:

- Normale bedrijfsvoeringsrisico's niet bij de risico's worden opgenomen.
- Risico's van diverse afdelingen die een gelijksoortige oorzaak hebben worden samengevoegd.
- Verzekerde risico's worden niet meer opgenomen (denk bijvoorbeeld aan de aansprakelijkheidsverzekering).

Het totaal van de geïnterpreteerde risico's bedraagt € 4.010.000. Dit is lager dan de omvang van de geïnterpreteerde risico's in de PB2021, toen de omvang van de risico's nog € 4.660.000 was. Vooral het geschatte risico rond de gemeentefondsuitkering wordt lager doordat het (voorlopige) effect van de herverdeling bekend is. Hiermee wordt in het meerjarenperspectief rekening gehouden. Het risico op een lagere algemene uitkering wordt daarom lager.

Het betreft hier het geschatte financiële gevolg van alle geïnterpreteerde risico's, exclusief de risico's van de grondexploitaties. De risico's van de grondexploitatie worden apart in beeld gebracht. Een simulatie laat zien dat, om het totale risico te kunnen afdekken, een weerstandscapaciteit van € 1.587.000 noodzakelijk is.

Met behulp van een risicoscore kunnen de risico's worden geprioriteerd en wordt inzichtelijk welke risico's het meest belangrijk zijn.

In onderstaande tabel worden de tien grootste risico's weergegeven.

De 10 grootste risico's in de PB2022

Nummer	Onderwerp	Risico	Invloed
1	Schommelingen in de conjunctuur	Als gevolg van schommelingen in de conjunctuur kunnen zowel aan de kosten- als de opbrengsten kant onvoorziene nadelige incidentele effecten optreden.	22,78%
2	Overige onvoorziene risico's	Overige onvoorziene risico's, calamiteiten binnen gemeente, politiek/bestuur zit soms nog erg dicht op de uitvoering, extreem weer, bedrijfsongeval, datalek, overig onvoorzien.	12,84%
3	Aftrek BTW Twents Carmel College	Met betrekking tot de verbouwing van het Twents Carmel College gaat de belastingdienst niet akkoord met de aftrek van de BTW voor het schoolmodel.	10,41%
4	Budget Jeugd	Door open eindfinanciering en een onvolledig beeld van de uitgaven is het budget Jeugd mogelijk niet toereikend en moeilijk beheersbaar.	9,54%
5	Budget Wmo	Door open eindfinanciering en een onvolledig beeld van de uitgaven is het budget Wmo mogelijk niet toereikend en moeilijk beheersbaar.	7,12%
6	Garantstellingen	Er wordt door de leningverstrekker een beroep gedaan op de garantstellingen welke de gemeente Losser heeft afgegeven voor leningen die door partners zijn aangegaan. (Betreft: Bibliotheek Losser, St. Martinihoeve, Soc. Cult. Werk Losser, Muziekschool, Böggerlieders en Daansers, KVV Losser, EHBO Losser, Woningstichting Domijn).	6,31%
7	Algemene uitkering gemeentefonds	Algemene Uitkering gemeentefonds wordt lager.	5,92%
8	Aftreden wethouder	Is nu beperkt tot algemeen bestuurlijk en beperkt risico, dat wethouder door omstandigheden moet aftreden.	4,97%
9	Invoering Omgevingswet	De huidige invoeringsdatum van de nieuwe Omgevingswet is 2022. We hebben een implementatieplan opgesteld en voor de komende jaren de verwachte kosten geraamd, waarvoor de raad een reserve heeft gevormd. Gelet op de looptijd van het traject kent de	4,75%

		implementatie een aantal onzekerheden, waaronder mogelijke wijzigingen in de wetgeving. Inmiddels zijn de kosten voor de benodigde software en implementatie geraamd, maar ook enigszins ongewis. Deze onzekerheden vormen een risico.	
10	Derden stellen gemeente aansprakelijk	Derden stellen gemeente aansprakelijk.	4,27%

Risico's grondexploitatie

Naast projectgebonden risico's wordt bij de grondexploitatie ook gekeken naar niet projectgebonden risico's. Ofwel, ook de conjuncturele risico's worden geïnventariseerd en gekwantificeerd. Deze risico's zijn vaak niet beïnvloedbaar binnen de projecten en liggen op het vlak van macro-economische trends en wet- en regelgeving van hogere overheden. Te denken valt aan spreidingsrisico's rondom gehanteerde parameters. Hiermee ontstaat een vollediger en betrouwbaarder beeld van de risico's binnen de grondexploitaties.

De vereiste weerstandscapaciteit voor de grondexploitaties is afgenomen (PB 2021: € 2.020.000) en bedraagt € 1.910.000. Deze verbetering komt doordat het risico op her- en deprogrammeren bij de Geurmeij is komen te vervallen. Dit positieve effect wordt overigens gedempt door hogere kosten in het woonrijp maken van de Saller fase 2C. Dit is het gevolg van de economische marktomstandigheden.

Ratio weerstandsvermogen en verwachte ontwikkelingen

Benodigde weerstandcapaciteit:

De geïnventariseerde risico's zijn de basis voor de risicosimulatie die uitgevoerd wordt, om te berekenen welk bedrag nodig is om deze risico's in financiële zin af te dekken. Uit de gevolgde risicosimulatie volgt dat 90% zeker is dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 3.497.000 (€ 1.587.000 voor de geïnventariseerde risico's in de bedrijfsvoering/beleid en € 1.910.000 voor de risico's van de grondexploitaties).

Beschikbare weerstandscapaciteit:

De weerstandscapaciteit bestaat in de gemeente Losser uit de Algemene risicoreserve en de vrij aanwendbare andere reserves. De beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt ultimo 2020 € 20.237.000. De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit, wordt afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het ratio weerstandsvermogen. De gemeente streeft hierbij een ratio weerstandsvermogen tussen de 1,4 en 2,0 na. Oftewel de beschikbare weerstandscapaciteit dient minimaal 140% tot 200% van de benodigde weerstandscapaciteit te bedragen.

Ratio weerstandsvermogen eind 2021 = € 17.728.000 : € 3.497.000 = 5,1.

De ratio van 5,1 is alweer een stijging ten opzichte van de ratio zoals die in de Jaarrekening 2020 zoals die inmiddels door de raad is vastgesteld. De ratio in de JR 2020 was 4,20. De (aanzienlijke) stijging kent twee oorzaken: door het toevoegen van het rekeningresultaat 2020 neemt de algemene reserve ten opzichte van de JR 2020 flink toe, terwijl de omvang van de risico's, zowel de algemene risico's als die van het grondbedrijf, zijn gedaald.

Ontwikkeling in het ratio weerstandsvermogen

Vanaf 2011 worden inventarisaties uitgevoerd om alle mogelijke risico's in beeld te krijgen. Met ingang van 2012 is periodiek een risico-inventarisatie uitgevoerd om na te gaan of het aantal risico's en de omvang van de financiële gevolgen van de risico's zijn gewijzigd. Daarnaast kunnen ook maatregelen worden getroffen die de risico's verkleinen. De volgende tabel geeft een overzicht van de ontwikkeling van het ratio weerstandsvermogen vanaf deze eerste inventarisatie in 2011.

Ontwikkeling ratio weerstandsvermogen	31-12-2012	31-12-2013	31-12-2014	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2017	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021
Ratio weerstandsvermogen	0.23	0.41	0.69	1.34	1.87	2.4	2.8	2.5	3.5	5.1

In de [Nota Weerstandsvermogen en risicomanagement](#) is aangegeven dat wanneer het weerstandsvermogen nog niet voldoet alle meevallers respectievelijk het rekeningresultaat prioritair bestemd wordt om het weerstandsvermogen weer op een financieel verantwoord niveau te brengen. Deze situatie is niet aan de orde.

Tabel: (bedragen x € 1.000)

Verwachte ontwikkeling weerstandscapaciteit ultimo 2021 tot en met 2025					
Component	2021	2022	2023	2024	2025
Aanwezig weerstandsvermogen	17.728	20.237	20.747	20.591	20.403
Benodigd weerstandsvermogen	3.497	3.497	3.497	3.497	3.497
Prognose ratio weerstandsvermogen	5,1	5,8	5,9	5,9	5,8

In bovenstaande tabel is de verwachte ontwikkeling ratio weerstandsvermogen weergegeven bij *gelijkblijvende* risico's. De weergegeven ratio's zijn berekend inclusief het jaarresultaat 2020 en alle toevoegingen aan de Algemene risicoreserve die zijn vastgesteld in de begroting tot en met 2022.

Financiële kengetallen

Het BBV schrijft voor dat in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing, in aanvulling op de ratio weerstandsvermogen, een verplichte set van vijf financiële kengetallen moet worden opgenomen. De invoering van de set van vijf kengetallen is bedoeld om de financiële positie inzichtelijker te maken.

Kengetallen worden veel gebruikt als analyse-instrument. Kengetallen hebben als voordeel dat, bij correct gebruik, gemeenten op relevante onderdelen rationeel met elkaar vergeleken kunnen worden. Er kleven ook nadelen aan het gebruik van kengetallen:

- Kengetallen hebben slechts betrekking op het verleden en geven geen zekerheid over de toekomst.
- Kengetallen zijn veelal slechts een momentopname.
- Kengetallen zijn vaak gebaseerd op aannames (veronderstellingen).

PB2022	rekening 2020	begroting 2021	raming 2022	raming 2023	raming 2024	raming 2025
netto schuldquote	47,9%	42,9%	56,2%	57,3%	59,8%	64,6%
netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	48,0%	34,4%	56,0%	57,0%	59,3%	64,0%
solvabiliteitsratio	34,4%	37,6%	30,2%	29,6%	29,9%	29,7%
structurele exploitatieruimte	6,1%	1,4%	0,5%	1,0%	0,0%	0,0%
grondexploitatie	8,3%	9,9%	6,9%	2,4%	0,6%	0,6%
belastingcapaciteit	112,5%	113,0%	112,4%			

Om meer inzicht in de financiële positie te bieden, worden de kengetallen in onderlinge relatie beschouwd en van een adequate toelichting voorzien. De kengetallen maken daarmee inzichtelijk(er) over hoeveel (financiële) ruimte de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen. Hierbij wordt in de tabel de ontwikkeling over de jaren in beeld gebracht.

In de JR2020 hebben we de kengetallen in lijn gebracht met de laatste voorschriften uit het BBV. In bovenstaand overzicht zijn voor 2021 nog de kengetallen overgenomen, zoals die nu verwerkt zijn in de PB2021, maar dit is nog op basis van de oude berekening. In de JR2021 volgt vanzelfsprekend een berekening die ook BBV-proof is.

Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft zodoende een indicatie in welke mate de rentelasten op de exploitatie drukken. Omdat er bij leningen onzekerheid kan bestaan of ze allemaal terug worden betaald, wordt bij de berekening van de netto schuldquote onderscheid gemaakt door het kengetal te berekenen zowel inclusief, als exclusief de doorgeleende gelden. Op die manier wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen in de exploitatie is en ook wat dat betekent voor de schuldenlast. De VNG hanteert een kritische waarde 130%, hier bevinden zowel de netto schuldquote inclusief als exclusief de doorgeleende gelden met respectievelijk 56,2% en 56,0% beduidend onder. De gemeente bevindt zich hiermee in de categorie gemeenten met het laagste risico.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is op de langere termijn aan zijn financiële verplichtingen te voldoen. Deze ratio geeft de mate aan waarin de gemeentelijke bezittingen zijn betaald met eigen middelen. Anders gezegd: het aandeel van het eigen vermogen in het totaal vermogen. Hoe hoger de verhouding eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen, hoe gezonder de gemeente. In bovenstaande tabel zijn de voormalige reserves Riool en reiniging opgenomen als voorziening conform wijziging BBV en daarmee uit het eigen vermogen verdwenen. Met een score van 30,2% behoren we tot de categorie gemeenten met een gemiddeld risico.

Structurele exploitatieruimte

Dit financiële kengetal geeft aan hoe groot de structurele vrije ruimte binnen de vastgestelde begroting is. Zoals in de tabel weergegeven, is er voor de jaren 2022 tot en met 2025 sprake

van een positief saldo structurele exploitatieruimte. De gemeente bevindt zich hiermee in de categorie gemeenten met het laagste risico.

Kengetal grondexploitatie

Dit kengetal geeft weer hoe de waarde van de grondpositie (boekwaarde) zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten. Dit kengetal alleen heeft slechts een beperkte waarde. De relatie vraag en aanbod woningbouw of bedrijventerrein, planning et cetera spelen een hierbij tevens een cruciale rol. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De gemeente bevindt zich met het percentage 6,9% in de categorie gemeenten met het laagste risico.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde. De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen, wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB, de rioolheffing en reinigingsheffing voor een woning met gemiddelde waarde in die gemeente. De belastingcapaciteit scoort met 112,4,0% boven het landelijk gemiddelde. De gemeente bevindt zich hiermee in de categorie gemeenten met een hoog risico.

Voor het kengetal 'belastingcapaciteit' 2022 is het volgende van belang. Overeenkomstig de definitie die de regelgeving voorschrijft, wordt de Losserse geraamde belastingdruk over 2022 afgezet tegen de gemiddelde landelijke belastingdruk over 2021.

3.3. Onderhoud kapitaalgoederen

Samenvatting

Gemeenten beschikken over kapitaalgoederen zoals groenvoorzieningen en plantsoenen, wegen, bruggen, riolering, water, vijvers, sport- en speelvoorzieningen, gebouwen, c.a. Deze gemeentelijke eigendommen, noodzakelijk voor een goede leefomgeving, vertegenwoordigen een grote waarde. Investeren in onderhoud en vervanging is noodzakelijk om deze kapitaalgoederen ook op lange termijn in stand te houden.

In juli 2013 is de "[Nota Kapitaalgoederen Openbare Ruimte](#)" door de raad vastgesteld. Op basis van deze overkoepelende strategische nota is en wordt gewerkt om de gehele - integrale - beheercyclus te optimaliseren en te verankeren in de gemeentelijke beleidscyclus.

Centraal bij de beheercyclus staat de strategie om, vanuit het integraal beheer en inrichting van de openbare ruimte, mede invulling te geven aan de strategische beleidsdoelen van de gemeente, zowel inhoudelijk als qua proces.

In 2022 ligt de nadruk op de verankering met Omgevingsvisie (strategische gemeentelijke beleidsdoelen die mede invulling krijgen vanuit de Openbare Ruimte), het Groenbeleidsplan waarbij tevens, conform Coalitieakkoord, de continuïteit van het Servicebedrijf wordt betrokken en het beleidsplan (inclusief vervangingsopgave) voor civieltechnische kunstwerken.

Zodra de onderliggende informatie die vanuit de beleidsplannen voor Groen en Kunstwerken beschikbaar is, en de kaders vanuit de Omgevingsvisie helder zijn, kan gestart worden met de actualisatie van de overkoepelende Nota Kapitaalgoederen via het planproces Visie op de kwaliteit openbare ruimte (inrichting- en beheerkwaliteit).

Ten aanzien van het groot onderhoud en de vervangingsinvesteringen is de systematiek van het Integraal Meerjarig Investerings- en onderhoudsprogramma voor de openbare ruimte (MIP) verder uitgewerkt en ingebed in de P&C-cyclus. Middels het MIP wordt erop gestuurd om brede maatschappelijke opgaven te verbinden met autonome ontwikkelingen en investeringen in de openbare ruimte en mede invulling te geven aan ruimtelijke ontwikkelingen. Hiermee wordt bijgedragen aan de strategische beleidsdoelen en -opgaven van de gemeente.

Kaders/Doelen

In het coalitieakkoord 2018-2022 "[Met opgestroopte mouwen vooruit](#)" is aangegeven dat gehecht wordt aan een goede kwaliteit van de leefomgeving. Met investeringen in de openbare ruimte wordt beoogd meer te bereiken dan alleen een schone, hele en veilige leefomgeving. De inrichtingskwaliteit gaat steeds nadrukkelijker een rol spelen bij het creëren van aantrekkelijke buurten en wijken. Daarnaast komen grote opgaven zoals de warmte- en energietransitie, klimaatadaptatie, biodiversiteit en circulariteit steeds dichterbij. Samen met de vervangingsopgave in de openbare ruimte leidt dit tot de strategische keuze om te richten op een integrale en gebiedsgerichte aanpak.

Via het MIP worden onderhoudsgelden en vervangingsinvesteringen in de openbare ruimte zodanig ingezet dat deze ook optimaal bijdragen aan de gemeentelijke doelstellingen, zoals verwoord in de "[Toekomstvisie gemeente Losser 2025](#)"; *samen schatbewaarders van de gemeente Losser*.

Voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte betekent dit dat het MIP verder wordt uitgewerkt, jaarlijks geactualiseerd en dat de al gehanteerde werkwijze wordt voortgezet om synergie te bereiken door daar waar mogelijk (en vanuit technische reden aanleiding toe is), beheer- en onderhoudsbudgetten mede in te zetten voor de financiering van integrale uitvoeringsprojecten in de openbare ruimte.

Dit beleid heeft middels de voorgaande programmabegrotingen en voorjaarsnota geleid tot het vrijmaken van investeringsruimte voor investeringen in de openbare ruimte voor de komende jaren. Dit betreft aanvullende financiering van uitvoeringsprogramma's die behoren bij bijvoorbeeld: de Kwaliteitsimpuls De Lutte, Kwaliteitsimpuls Beuningen, Kwaliteitsimpuls Glane, Centrumplan Losser en Losser aan de Dinkel en integrale herinrichtingsprojecten welke bijdragen aan gemeentelijke beleidsdoelen zoals verkeersveiligheid en bereikbaarheid, klimaatadaptatie, recreatieve infrastructuur, duurzaamheid en investeringen in vitale dorpscentra.

Om de ambitie van de in 2013 vastgestelde onderhoudskwaliteit te behalen wordt de volgende strategie gevolgd. De onderhoudswerkzaamheden worden gestuurd op het door de raad vastgestelde onderhoudsniveau. Door de beperkte beschikbare financiële middelen in de afgelopen jaren is voor voorzieningen in de openbare ruimte de levensduur zo ver mogelijk opgerekt als mogelijk binnen de afgesproken kwaliteit, om zo kosten te besparen. Ondanks dat recent meer financiële ruimte is ontstaan, is het belangrijk om het verloop van de technische kwaliteit en van de onderhoudskwaliteit van de voorzieningen in de openbare ruimte intensief te volgen (middels kwaliteitsinspecties en schouwrondes). Met het vaststellen van de beleidsnota's op het gebied van riolering en water, wegen en openbare verlichting, inclusief het beschikbaar komen van vervangingskredieten zijn belangrijke stappen gezet om beter 'grip' op de kapitaalgoederen te krijgen. Dit traject wordt de komende jaren doorgezet (met de focus op het groenbeleid- en -beheerplan en beleidsplan kunstwerken).

Vervangingsinvesteringen en herinrichting openbare ruimte (via MIP)

De vigerende Nota Kapitaalgoederen heeft betrekking op het dagelijks onderhoud van de openbare ruimte en gaat niet in op groot onderhoud, vervanging of herinrichting van de openbare ruimte. Hierin voorziet het MIP (integraal meerjarig investering- en onderhoudsprogramma voor de openbare ruimte). De basis van het MIP wordt gevormd door planbaar groot onderhoud en de vervangingsplannen die per beheerdiscipline worden opgesteld. Het MIP bevat een lijst van technisch urgente projecten gecombineerd met synergiekansen. Dit zijn projecten waarmee door samenloop van onderhoud, vervanging en nieuw beleid, op basis van synergie, meerdere doelen bereikt kunnen worden. Ook investeringen in de openbare ruimte vanuit het Grondbedrijf worden hierbij betrokken. Door deze integrale aanpak krijgen ook 'derden' kansen om aan te haken bij investeringen in de openbare ruimte (bijvoorbeeld de woningbouwvereniging, nutsbedrijven, waterschap) en zijn wellicht bijdragen mogelijk vanuit andere overheden en/of bijdragen van derden (bijvoorbeeld bij ontwikkellocaties). Ook de grote maatschappelijke opgaven worden betrokken. Dat deze integrale aanpak werkt, bewijst het verwerven van een bijdrage vanuit de Erfgoeddeal voor het project Beken&Bleken van Losser.

Op basis van het MIP worden jaarlijks, bij de Voorjaarsnota, voor de meest urgente vervangingsinvesteringen en/of synergiekansen, ontbrekende financiële middelen aangevraagd.

De raad besluit met de Voorjaarsnota en de programmabegroting over deze kredieten. Indien geen of onvoldoende kredieten en/of vervangingsbudgetten beschikbaar worden gesteld, moet er worden "doorbeheerd". Dit betekent dat vanuit het onderhoudsbudget, met dagelijks onderhoud en kleine maatregelen, de omgeving schoon, heel en veilig wordt gehouden. Dit

kan leiden tot het doorschuiven van de deelbudgetten die al wel beschikbaar waren (bijvoorbeeld bij rioolvervangingen kan dit voorkomen).

Relatie tussen het MIP en de meerjarenbegroting

In het MIP wordt op hoofdlijnen integraal inzichtelijk gemaakt welke (vervangings-) investeringen en projecten in de openbare ruimte de komende vier jaar een rol gaan spelen. Het MIP is echter een dynamisch plan waarop vele externe factoren invloed hebben. Om deze reden is ervoor gekozen de investeringen waarvan de kapitaallasten beginnen te lopen binnen de scope van de meerjarenbegroting, daadwerkelijk op te nemen in de programmabegroting. Investeringskosten waarvan de kapitaallasten buiten de scope vallen blijven via het MIP inzichtelijk en worden bij volgende programma begrotingen opgenomen.

In 2022 wordt, conform het MIP, verder uitvoering gegeven aan (deels al lopende) projecten die worden gedekt uit reeds eerder beschikbaar gestelde kredieten (onder andere GRP), subsidies, reserves en kredieten (waar onder de voorziening Wegen). Ook het structureel vervangingskrediet voor wegen, dat met ingang van 2020 beschikbaar is, en het vervangingskrediet Groenvoorzieningen wordt via het MIP geïdentificeerd voor concrete uitvoeringsprojecten.

De nadruk ligt in 2022 op het formeren en uitvoeren van uitvoeringsprogramma's die gebaseerd zijn op de kwaliteitsimpulsen in de verschillende kernen. Tegelijkertijd wordt gewerkt aan de technische voorbereiding en uitvoering van deelprojecten die onder deze uitvoeringsprogramma's vallen en aan overige projecten die hier los van staan (zoals bijvoorbeeld de verbinding van de Hoge Boekelweg met het centrum van Losser, de planvoorbereiding en uitvoering van deelprojecten die geïntegreerd zijn in Dinkel Zuid (projecten uit het gebiedsproces "Samen werkt beter" en Losser aan de Dinkel).

Uitwerking per beheerdiscipline

Wegen

Onder het product wegen vallen meerdere beheerdisciplines:

- Wegen en verhardingen
- Openbare verlichting
- Gladheidsbestrijding
- Recreatieve fietspaden
- Straatmeubilair (inclusief toeristische bewegwijzering)
- Civieltechnische kunstwerken (bruggen, viaducten, beschoeiing, etc.)

Beleidskader

Voor alle beheerdisciplines die vallen onder het product Wegen geldt dat ze deel uit maken van de Nota Kapitaalgoederen. Daarnaast vindt de uitwerking per beheerdiscipline plaats in beleid- en beheerplannen. De beleid-/beheer- en vervangingsplannen voor openbare verlichting en wegen zijn respectievelijk eind 2017 en voorjaar 2019 vastgesteld. Vaststelling van deze plannen ten aanzien van kunstwerken is voorzien in 2022.

Hieruit voortvloeiende financiële consequenties

Vervangingsinvesteringen en budgetten voor Groot Onderhoud worden opgenomen in het MIP waarbinnen de integrale afweging inzichtelijk wordt gemaakt.

De hoogte van de noodzakelijke onderhoudsbudgetten voor onderhoud en vervanging wordt bepaald via de kwaliteitsinspecties en recent geactualiseerde arealen.

Vertaling naar de begroting

De (vervangings)investeringen worden via het MIP verankerd in de Voorjaarsnota en de programmabegroting. De budgetten voor groot en klein onderhoud zijn opgenomen in de exploitatiebegroting.

Riolering en Water

Beleidskader

- Op 13 maart 2018 is het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2018-2022 door de raad vastgesteld. In dit (verbrede) GRP is naast de afvalwaterzorgplicht, ook de zorgplicht voor grondwater en hemelwater opgenomen. Ook is richting gegeven aan duurzaamheid en het anticiperen op klimaatontwikkelingen. In 2022 wordt gestart met de doorontwikkeling van het huidige GRP naar een Water en Klimaatadaptatieplan.
- Het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) heeft de afgelopen jaren een nadrukkelijke rol gespeeld op gebied van water en de waterketen. Samenwerking in de afvalwaterketen, verbetering van de doelmatigheid, klimaatontwikkelingen, etc. zijn ontwikkelingen die steeds belangrijker werden. Deze landelijke ontwikkelingen zijn vertaald naar de regio's. In Twente heeft dit geresulteerd in "Waterwinst 2.0". Middels deze intentieverklaring spreken de 14 Twentse gemeenten, samen met het waterschap, de bereidheid uit om samen te werken in de (afval)waterketen teneinde te kunnen komen tot een structurele kostenbesparing in de keten. Daarnaast zijn kennis en kwetsbaarheid speerpunten in "Waterwinst 2.0". In 2018 is door alle Twentse gemeenten ingestemd met de gezamenlijke visie "Twents Water verbindt, van waterwinst naar waterbewustzijn". Naast aandacht voor kostenbesparing richt de aandacht zich met name op een robuust watersysteem en klimaatbestendig Twente, het benutten van kansen vanuit de wateropgaven om bij te dragen aan een aantrekkelijke leefomgeving, waterbewustzijn en verdergaande samenwerking.
- Het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie is een gezamenlijk plan van gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk. Het Deltaplan versnelt en intensificeert de aanpak van wateroverlast, hittestress, droogte en de gevolgen van overstromingen. In het Deltaplan zijn zeven ambities vastgelegd voor een water robuuste en klimaatbestendige inrichting van Nederland. In het Deltaplan is afgesproken dat alle overheden uiterlijk in 2019 een eerste [stresstest](#) (ambitie 1) ten aanzien van de gevolgen van klimaatverandering hebben uitgevoerd. Daaropvolgend worden [risicodialogen](#) gevoerd met alle relevante partijen en wordt er een gezamenlijke strategie opgesteld te worden. Losser voert deze afspraken uit binnen het samenwerkingsverband Twents Waternet. In 2022 wordt de regionale strategie, waarin de Losserse aanpak is opgenomen, verder uitgewerkt.
- Investerings in rioolvervangingen en klimaatadaptatie bieden vaak kansen om ook de bovenliggende openbare ruimte opnieuw in te richten. De financiële middelen voor deze herinrichting kunnen niet ten laste van het GRP gebracht worden. Hiervoor worden andere dekkingsmiddelen ingezet zoals onder andere het budget "Groot onderhoud Wegen", aanvullende investeringsbudgetten (via MIP en investeringen vanuit de programmabegroting) en wordt getracht externe bijdragen te verwerven.

Hieruit voortvloeiende financiële consequenties

De financiële consequenties zijn opgenomen in het kostendeckingsplan dat integraal deel uit maakt van het GRP. Op basis van het kostendeckingsplan wordt de hoogte van de rioolheffing bepaald.

Vertaling naar de begroting

Het kostendekkingsplan is overgenomen in de exploitatiebegroting.

Groen en Landschap

Beleidskader

- Groen en Landschap maakt deel uit van de [Nota Kapitaalgoederen](#). Daarnaast vindt de uitwerking plaats in beleid- en beheerplannen. Deze beheerdiscipline draagt ook in belangrijke mate bij aan de ruimtelijk kwaliteit van de leefomgeving. Niet voor niets worden de termen “groen en lommerrijk” genoemd als kernwaarden in de centrumvisies voor Losser en De Lutte. Om hier invulling aan te geven heeft de raad in 2016 het [Groenstructuurplan](#) (“Groene ambitie”) vastgesteld.
- In het kader van de noodzakelijke klimaatadaptatie speelt groen een belangrijke rol. In het groen kan overtollig water tijdelijk worden opgevangen, de wortelzone van bomen en struiken neemt water op. Bomen zorgen voor een koelere omgeving wat vooral van belang is bij het tegengaan van hittestress in de bebouwde omgeving. Wetenschappelijk onderzoek heeft tevens uitgewezen dat groen aanzet tot beweging en een zeer positieve uitwerking heeft op de algehele volksgezondheid. De komende jaren willen wij daarom het aantal bomen in de kernen vergroten door aanplant van geschikte soorten op strategische locaties. Daarbij zullen we ook de inwoners betrekken middels de Boomfeestdag. Het is van groot belang dat het aanwezige (vitale) bomenbestand in stand gehouden wordt, en dat er zoveel mogelijk getracht wordt dit in te passen in nieuwe projecten. De waarde van dergelijke bomen op ecologisch en klimatologisch vlak is namelijk nooit op korte termijn te evenaren met nieuwe aanplant.
- Voor het bomenbeheer hanteren wij het Handboek Bomen waarin de belangrijkste normen voor aanleg en beheer van bomen zijn vastgelegd. De hier genoemde kaders zullen worden verwerkt in het beleid- en beheerplan voor groen en landschap. Tevens zal de onlangs verschenen aanvulling ‘Handreiking Omgevingswet en Bomen’ toegepast worden om het beleid te verenigen met de nieuwe Omgevingswet.
- Een ander belangrijk doel van het gemeentelijk groen is het verhogen van de biodiversiteit en verschil in gelaagdheid (kruiden – heesters/struiken – bomen) . Hierdoor krijgen verschillende bestuivers meer kansen om zich te ontwikkelen en kunnen natuurlijke vijanden van plaagdieren zich beter handhaven. Dit speelt onder meer een belangrijke rol bij de bestrijding van de eikenprocessierups. Bijkomend voordeel is dat de grotere variatie in beplanting en het pleksgewijs minder frequente maaibeheer leidt tot een aantrekkelijker en kleurrijker beeld in de openbare ruimte. Dit wordt mede vormgegeven door de toepassing van bloembollenmengsels. Het hiertoe nog te ontwikkelen beleid is onderdeel van het in 2021 op te stellen van Groenbeleidsplan.
- Verdere kaders worden gevormd door o.a. wetgeving welke bijvoorbeeld bepalen dat gemeenten niet langer chemische onkruidbestrijding mogen toepassen.
- Invasieve exoten bestrijden; soorten van de Unielijst zijn hierin een verplichting (Reuzenbereklaauw, Reuzenbalsemien o.a.).
- Bestrijding eikenprocessierups, het verhogen van de biodiversiteit en gelaagdheid in beplanting blijft de komende jaren van belang.

Gemeentelijke gebouwen en vastgoed

Beleidskader

- De Vastgoedlijst eigendom gemeente Losser vormt de basis voor keuzes in het aanhouden dan wel afstoten van locaties. Daarbij wordt beoordeeld of de locaties nog wel nodig zijn voor de eigen dienst of beleidsdoeleinden. Worden binnen afzienbare tijd (10 jaar) geen (ruimtelijke) ontwikkelingen verwacht dan worden deze locaties verkocht. Tot die tijd worden deze locaties tijdelijk verhuurd of in gebruik gesteld. Uiteindelijk zal al het overbodige vastgoed zijn afgestoten.
- Daarnaast is met ingang van 1 juli 2014 de Wet Markt en Overheid van kracht, waarin gedragsregels voor overheden zijn opgesteld om concurrentievervalsing tegen te gaan. Voor vastgoed geldt dat ten minste een kostprijs dekkende huur wordt doorberekend, tenzij de raad daar gemotiveerd van af wil wijken. Dit laatste zal voor het maatschappelijk vastgoed het geval zijn, terwijl voor commerciële partijen een marktconforme huurprijs blijft gelden. In de [Vastgoednota gemeente Losser](#) is dit nader uitgewerkt en vastgelegd.

Hieruit voortvloeiende financiële consequenties

De vertaling van het beleid naar de begroting vindt plaats middels het MOP-gebouwen. Bovengenoemde Vastgoednota heeft gevolgen voor de mate van onderhoud van de verschillende panden en daarmee het benodigd budget voor het MOP in de toekomst. Er is een verduurzamingsslag gemaakt voor de panden die wij willen aanhouden voor eigen dienst en maatschappelijke doeleinden. Deze panden worden allemaal na geïsoleerd om te komen tot een energielabel A voor 2022. De volgende stap is om de mogelijkheden van eigen energie opwek op daken en het aardgasloos (ready) maken daarvan te betrekken in het MOP. Het benodigd budget voor het MOP wordt daarom in het jaar 2022 opnieuw geïnventariseerd en geïnspecteerd. Er wordt gebruik gemaakt van een landelijk geaccepteerde methodiek in conditiemeting (Rgd-BOEI richtlijn Rijksgebouwendienst). De resultaten en budgettaire consequenties daarvan worden medio 2022 aan de raad voorgelegd. Panden die behouden worden hebben tenminste een redelijk niveau van onderhoud nodig om kapitaalvernietiging tegen te gaan. Voor een redelijk niveau van onderhoud wordt voor deze panden tenminste een conditiescore: 3 conform de Rgd-BOEI aangehouden. In 2023 wordt een voortgangsrapportage opgesteld.

Hieruit voortvloeiende financiële consequenties

Het MOP is opgenomen in de exploitatiebegroting. Investerings in gebouwen lopen separaat via “nieuw beleid” in de voorjaarsnota en programmabegroting.

Financiën

In de begroting is structureel budget opgenomen voor klein en groot onderhoud van alle vakdisciplines. Voor een overzicht van de beschikbare budgetten wordt verwezen naar de betreffende tabel die is opgenomen in het hoofdstuk Programma Fysiek. Vervangingsinvesteringen en investeringen in kapitaalgoederen en openbare ruimte vinden plaats via het MIP en “nieuw beleid / investeringen”. Hiervoor zijn in de VJN2021 middelen opgenomen en in deze begroting verwerkt.

3.4. Financiering

Treasurybeleid

De Wet Financiering Decentrale Overheden (Wet fido) geeft de kaders aan waarbinnen decentrale overheden de treasuryactiviteiten moeten uitvoeren. Het doel hiervan is de bevordering van een gezonde financiering, het bijdragen aan het behouden van de goede kredietwaardigheid en handhaving van de positie van decentrale overheden op de kapitaalmarkt. Een belangrijke eis uit de Wet fido is dat de uitvoering van de treasuryfunctie uitsluitend de publieke taak dient en dat het beheer prudent (verstandig) dient te zijn.

Op 6 juli 2021 is het Treasurystatuut 2021 vastgesteld door de raad. Hierin is het beleidskader voor Losser inzake treasury opgenomen. In het statuut is de geldende wetgeving vertaald naar de gemeente. Zo is vastgelegd hoe de financiële risico's, zoals het renterisico (van vaste en vlottende schuld), het kredietrisico, het liquiditeitsrisico en koersrisico, worden geminimaliseerd. En wordt de verdeling van taken en bevoegdheden vastgelegd. Ook is de verantwoordingsrelatie inzake het treasurybeleid tussen de gemeente Enschede en gemeente Losser vastgelegd.

Renterisicobeheer

Het renterisico wordt onder meer beperkt doordat de gemeente zeer terughoudend omgaat met het vertrekken van leningen en garanties. De gemeente Losser heeft geen leningen verstrekt behalve starters- en blijversleningen. De uitvoering hiervan is ondergebracht bij het Stimuleringsfonds Nederlandse Gemeenten. Ook worden door de gemeente leningen verstrekt vanuit het Energiefonds Losser om zo hiermee lokale initiatieven mogelijk te maken die bijdragen aan het energieneutraal maken van Losser.

De uitstaande (nog 2) garanties op geldleningen stammen uit de jaren 90. Bij deze garanties zijn geen zekerheden c.q. onderpand verkregen. De risico's die voortvloeien hieruit zijn opgenomen in het weerstandsvermogen (zie top 10 met risico's in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Losser neemt een achtervangpositie in bij het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) voor verstrekte leningen aan corporaties. Per 1 augustus 2021 gaat de nieuwe achtervangovereenkomst in. Naar verwachting zal de achtervangpositie van Losser hierdoor stijgen als gevolg van de nieuwe verdeling op basis van bezittingen van de woningcorporaties in de gemeente. Nu staan gemeenten veelal in de achtervang voor financieringen die zijn benut voor bezit dat niet op het eigen grondgebied ligt. Corporaties lenen namelijk, net als de gemeente, integraal zonder dat sprake is van projectfinanciering dat toe te wijzen is aan elk separaat bouwproject. Gebleken is dat de gemeente Enschede voor een deel in de achtervang staat voor bezit van de corporaties in omliggende gemeenten waaronder ook voor Losser. De risico's hiervan zijn tot op heden ingeschat op nihil. Een grotere achtervangpositie heeft dus geen (financieel) effect op de begroting.

Omslagrente 2022

In de volgende tabel is de berekening van de omslagrente conform de voorschriften vanuit het BBV terug te vinden:

Tabel: berekening omslagrente 2022 (bedragen in €)

Omschrijving	Bedrag
Externe rentelasten korte en lange financiering	525.091
Externe rentebaten (o.a. rente personeelshypotheke)	-52.257
Totaal door te rekenen externe rente	472.834
Rente aan grondexploitatie	-21.314
Rente projectfinanciering (Kulturhus)	-25.864
Saldo toe te rekenen externe rente	425.657
Rente over eigen vermogen	0
Rente over voorzieningen	0
Toe te rekenen rente	425.657
Toegerekende rente aan boekwaarden	430.076
Renteresultaat rente	4.419
Boekwaarde cf. geprognosticeerde balans	54.444.709
Omslagrente - niet afgerond	0,70%

De omslagrente komt voor 2022 uit op 0,70% (conform VJN2021),

De rente voor Bouwgronden in Exploitatie bedraagt 0,80%. Deze rente is hoger dan de omslagrente, doordat hiervoor een andere rekenmethode van toepassing is. Bij deze renteverrekening is altijd sprake van een nacalculatie in de gemeenterekening op basis van de werkelijke rente.

Renteresultaat

Het renteresultaat voor 2022 blijft positief en komt uit op 1,04%. De rentepercentages voor zowel kort als langlopende leningen blijven naar verwachting laag, en ook de lange termijn voorspellingen laten nog steeds geen (forse) stijging van de rente zien. Desondanks gaan we in ons meerjarenperspectief uit van een langzaam oplopende rente vanuit behoedzaamheidsoverwegingen.

Kasgeldlimiet

Voor het beperken van de renterisico's is in de Wet fido ook een norm voor de kortlopende schulden opgenomen, de kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet is het bedrag dat de gemeente als gemiddelde netto vlottende schuld (vlottende schulden -/- vlottende middelen) maximaal mag hebben. De kasgeldlimiet bedraagt voor de komende jaren:

Tabel: berekening kasgeldlimiet 2022 (bedragen in € 1.000)

		2022	2023	2024	2025
1.	Begrotingstotaal (grondslag berekening kasgeldlimiet)	65.469	62.147	61.017	61.977
2.	Vastgesteld percentage	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
3.	Kasgeldlimiet (1. x 2.)	5.565	5.283	5.186	5.268

Aangezien de korte rente nog steeds aanzienlijk lager is dan de rente op langlopende leningen, en vaak zelfs negatief, maken we maximaal gebruik van de ruimte binnen de kasgeldlimiet. Zo worden de rentelasten geminimaliseerd.

Renterisiconorm

In de Wet fido is bepaald dat de gemeente binnen de renterisiconorm moet blijven. Het uitgangspunt van de renterisiconorm is het beheersen van de renterisico's op de langlopende schulden (schulden met een looptijd van één jaar of langer). Dit gebeurt door het aanbrengen van spreiding in de looptijden van de leningen. Hiermee wordt voorkomen dat een groot deel van de leningen tegelijk opnieuw moet worden afgesloten, met het risico van snel oplopende rentelasten.

De renterisiconorm beoogt in de kern dat de jaarlijkse aflossingen en renteherzieningen totaal niet meer dan 20% van de totale begroting van baten en lasten mogen bedragen. Uit de onderstaande tabel blijkt dat de gemeente Losser in de komende jaren de norm niet zal overschrijden:

Tabel: (bedragen in € 1.000)

		2022	2023	2024	2025
1.	Begrotingstotaal	65.469	62.147	61.017	61.977
2.	Vastgesteld percentage	20%	20%	20%	20%
3.	Renterisiconorm (1. x 2.)	13.094	12.429	12.203	12.395
4.	Aflossingen	3.037	2.871	2.486	2.086
5.	Ruimte onder renterisiconorm (3. - 4.)	10.056	9.559	9.717	10.309

Beleidsvoornemens treasuryfunctie

In 2022 gaat de treasuryfunctie zich bezig houden met onder andere:

- Invoering nieuwe contract met BNG Bank vanaf 1 januari 2022. Uit de aanbesteding bancaire dienstverlening (die gezamenlijk met GBTwente en gemeenten Enschede en Hengelo is uitgevoerd) is gekomen dat de BNG Bank ook de komende jaren de huisbankier is van de gemeente Losser. In het nieuwe contract zijn nieuwe rentecondities opgenomen waarop dusdanig geanticipeerd moet worden dat de rentelasten geminimaliseerd worden. De rentecondities zijn mede gewijzigd als gevolg van de negatieve korte rente die nu ook geldt voor positieve banksaldi.
- Vanuit het nieuwe contract zal ook onderzocht of er mogelijkheden zijn voor verdere efficiency van het betalingsverkeer zoals bijvoorbeeld inzet nieuwe betaalinstrumenten. Dit sluit aan bij het gestelde hierover in het onlangs vastgestelde Treasurystatuut 2021 dat het betalingsverkeer zodanig moet zijn ingericht dat aan de doelstelling van het minimaliseren van interne en externe verwerkingskosten wordt voldaan.

Limieten 2022

In de treasuryparagraaf worden jaarlijks de limieten voor het opnemen van kredieten in rekening-courant, het uitzetten van tijdelijk overtollige geldmiddelen en het aantrekken van langlopende geldleningen vastgesteld. De raad stelt hiermee de grenzen vast waarbinnen het college in 2022 kan financieren.

De limieten voor 2022 zijn:

- Limiet opnemen krediet in rekening-courant bedraagt 110% van de kasgeldlimiet (€ 5,565 miljoen voor 2022). De limiet komt daarmee uit op € 6,121 miljoen. Deze limiet geeft aan hoeveel maximaal 'kortlopend' gefinancierd kan worden. Overigens wordt deze limiet wel tijdelijk overschreden zoals toegestaan vanuit de Wet fido.

Daarin is opgenomen dat de kasgeldlimiet twee kwartalen achtereen overschreden mag worden. Gezien de zeer lage rentestanden voor kortlopende leningen wordt hier maximaal gebruik van gemaakt.

- Limiet voor uitzetten tijdelijk overtollige middelen bedraagt € 0,49 miljoen voor het jaar 2022. Deze limiet is gelijk aan het zogenaamde drempelbedrag dat geldt vanuit het verplichte schatkistbankieren. De gemeente mag tot maximaal dit bedrag overtollige middelen uitzetten conform het gestelde in de Wet fido. De resterende overtollige middelen dienen verplicht bij de schatkist te worden ondergebracht. Het is overigens niet waarschijnlijk dat er overtollige middelen zijn om uit te zetten.
- Limiet aantrekken langlopende leningen wordt vastgesteld op € 5 miljoen voor het jaar 2022. Hiermee kan de ingeschatte financieringsbehoefte voor 2022 worden ingevuld en is het mogelijk om eventueel vroegtijdig financieringen af te sluiten voor de komende jaren, indien de renteontwikkeling hiertoe aanleiding geeft.

3.5. Bedrijfsvoering

ICT

Digitale technologie brengt verandering én kansen: Gemeenten krijgen de komende jaren te maken met veel veranderingen op het gebied van wet- en regelgeving rondom de informatievoorziening, informatieveiligheid en privacy. Daarnaast gaan de technologische ontwikkelingen heel snel en dat biedt kansen voor het vergroten van de publieke waarde. De overheid dient het algemeen belang en daarom moeten bestuurders dit proces vanuit publieke waarden (van efficiëntie tot privacy en controle over technologie) vormgeven en de digitalisering faciliteren.

Wij geven om die reden in 2022 prioriteit aan:

- de basis op orde voor eigen data en processen;
- bewustwording in de organisatie op mogelijkheden en risico's van het gebruik van data;
- centrale regie op het projectportfolio, integrale afweging op kwaliteit en capaciteiten leidend op dit gebied;
- borging van de informatieveiligheid en privacy in termen van beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid aan de hand van de actueel geldende normenkaders.

We voeren regelmatig verbeteringen door in onze dienstverlening gericht op bezoekers van 'T Lossers hoes en de website. Zo gaan we werk maken van de feedback van onze bezoekers. Hierdoor kunnen we sneller inspringen op de op- en aanmerkingen over onze dienstverlening.

De landelijke ontwikkeling van VNG is gericht op het samen organiseren van een nieuw en modern IT gegevenslandschap (Common Ground) waarbij we minder afhankelijk zijn van grote leveranciers en de betrouwbaarheid van onze data en processen vergroten richting inwoners. Deze transitie wordt stap voor stap voortgezet door nieuw naast oud te zetten.

Een aantal medewerkers wordt opgeleid om zelfstandig gegevens te kunnen omzetten in begrijpelijke overzichten en grafieken. Door te experimenteren met data en te leren worden de mogelijkheden en risico's van data verkend. Aan de hand van opgedane inzichten wordt een voorstel gemaakt voor de verdere, structurele invulling van het werken met data.

We verbeteren de (digitale) dienstverlening en breiden deze uit. We investeren in gastvrije en mensgerichte dienstverlening door training en coaching. We werken aan de opzet van een real-time dashboard dienstverlening met als doel om de kwaliteit van onze dienstverlening aan burgers te verhogen.

We willen voldoen aan wet- en regelgeving rondom informatievoorziening: We verhogen de digitale weerbaarheid door implementatie van de BIO-maatregelen (Baseline Informatiebeveiliging Overheid). Tevens vervolgen we de ingezette weg om het bewustzijn van medewerkers ten aanzien van informatieveiligheid te verhogen. Dit doen we door voortzetting van de bewustwordingscampagne 'Veilig werken. Zo doe je dat!'.

Het "inkoop- tot betalingsproces" proces wordt geautomatiseerd. De implementatie van dit systeem loopt achter door personele krapte en technische problemen. Om te kunnen bepalen hoe er wordt doorgestart met het faciliteren en digitaliseren van de processen inkopen tot en met betalen, wachten we het externe advies af.

BRIDGE

In 2020 is het programma “BRIDGE” opgesteld. Dit programma is in 2021 gestart en zal in 2022 verder tot uitvoering komen. In dit programma zijn 2 deelprojecten opgenomen die voor de gemeente Losser van toepassing zijn:

- De basis van het informatie- en archiefbeheer wordt op orde gebracht. Dit gebeurt conform het projectplan in 2022.
- In 2021 worden de archieven teruggeplaatst. In 2022 wordt het beheer verder geregeld conform het projectplan.

Inkoop

Met betrekking tot inkoop worden in aanbestedingen duurzaamheidscriteria meegenomen.

P&O

Het ingezette proces met betrekking tot de ontwikkeling van de organisatie en het werken vanuit leidende principes zetten we in 2022 voort. We ondersteunen dit met bijpassend HR-beleid.

In het bijzonder investeren we verder in onze arbeidsmarktcommunicatie als ketenaanpak. Dat betekent dat we met strategische personeelsplanning (omgevingsanalyse en ontwikkelscan) onze behoefte scherp houden en op basis daarvan onze arbeidsmarktcommunicatie en bijbehorende campagnes vormgeven.

We bouwen een nieuwe werken-bij-site en zorgen voor duidelijke aanwezigheid op relevante social mediakanalen. Ons personeelswervingsproces richten we meer datagericht en campagnewijze in. Twentse Kracht zetten we in om onze wervingskracht te vergroten.

We verbeteren onze activiteiten rondom het in dienst treden van nieuwe medewerkers en werken verder aan een blijvend aantrekkelijke werkomgeving voor bestaand en nieuw talent.

Communicatie

In 2022 gaan we de contacten met de samenleving nog verder verstevigen. Daarbij gaat extra aandacht uit naar de verschillende kernen.

Ook blijven we het (digitale) communicatie-instrumentarium door ontwikkelen. Een van die middelen is de gemeentelijke website. Een verbeterslag is noodzakelijk om aan de nieuwe regels te voldoen. En om de informatie op de website duidelijk en geschikt te maken voor alle inwoners en gebruikers (digitoegankelijkheid) en de digitale dienstverlening door de gemeente te ondersteunen.

De invoering van de omgevingswet en de Wet open overheid (Woo) in 2022 zullen ook impact hebben op de communicatie en samenwerking met inwoners en op de wijze van beleidsontwikkeling. Dit soort ontwikkelingen bieden kansen om nog meer in gesprek te gaan met de samenleving, samen keuzes te maken, kennis en ervaringen uit te wisselen, inwoners nog meer uit te dagen en initiatieven te faciliteren.

Op 16 maart 2022 vinden de gemeenteraadsverkiezingen plaats. In de aanloop daar naar toe brengen we het belang van de gemeente en de gemeenteraad onder de aandacht en stimuleren we onze inwoners hun stem uit te brengen. We maken duidelijk dat hun stem ertoe doet. In de periode na de verkiezingen communiceren we over het proces van de coalitievorming en het uiteindelijke coalitieakkoord.

3.6 Paragraaf Verbonden Partijen

Inleiding

Vanwege de bestuurlijke, beleidsmatige en/of financiële belangen en mogelijke risico's is het gewenst dat in de begroting aandacht wordt besteed aan derde-rechtspersonen, waarmee de gemeente een band heeft. Voor deze begrotingsparagraaf ligt het criterium daarvoor bij de vraag of de gemeente bij deze partijen een bestuurlijk en financieel belang heeft. Het gaat dan concreet om deelnemingen (vennootschappen), gemeenschappelijke regelingen, stichtingen en verenigingen. Onder bestuurlijk belang wordt in dit verband verstaan: het hebben van een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met financieel belang wordt bedoeld dat de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld die achtergesteld zijn in geval van faillissement van de verbonden partij en/of dat financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente.

Beheer verbonden partijen

In het Beleidskader verbonden partijen dat op 9 april 2019 door de raad is vastgesteld, is verder ingegaan op de rol van de raad met betrekking tot verbonden partijen. Daardoor kan de raad invulling geven aan de toezichthoudende rol. De gemeente houdt de uiteindelijke verantwoordelijkheid voor het realiseren van de beoogde doelstellingen. Kernvragen zijn of de doelstellingen van de verbonden partijen nog steeds overeenstemmen met die van de gemeente en of de doelstellingen van de gemeente via de verbonden partijen gerealiseerd worden. Het tweede belang betreft het budgettaire beslag en de financiële risico's die de gemeente met de verbonden partijen kan lopen en de daaruit voortvloeiende budgettaire gevolgen. De gemeente moet steeds de afweging maken, welke aanpak de beste garantie biedt dat de taak wordt uitgevoerd op een manier zoals de gemeente dat voor ogen staat. De gemeente moet ook afwegen op welke manier de gemeente voldoende inhoudelijk en financieel toezicht heeft binnen de uitvoering van een taak.

Wijzigingen en actualiteiten

Wijziging Wet gemeenschappelijke regelingen

De wijziging beoogt de democratische legitimatie van gemeenschappelijke regelingen te versterken. Hiertoe geeft de wet nieuwe instrumenten:

1. Versterken van de positie van gemeenteraden bij besluitvorming gemeenschappelijke regelingen door verruiming mogelijkheden zienswijzen, introductie gemeenschappelijke adviescommissie (facultatief), verplichte afspraken over Participatie (keuze om geen participatie toe te passen), actieve informatieplicht en de introductie van een vergoeding voor lidmaatschap gemeenschappelijke adviescommissies en adviseurs.
2. Aanvullende controle-instrumenten voor gemeenteraden door de introductie van een gemeenschappelijk onderzoeksrecht en verduidelijking van de onderzoeksbevoegdheid lokale rekenkamers richting bestuur gemeenschappelijke regeling.
3. Verbeteren van de positie van gemeenteraden met betrekking tot het functioneren van de regeling door verplichte afspraken over evaluatie, aanscherping afspraken uittreding en een betere aansluiting begrotingscyclus gemeenschappelijke regeling op gemeentelijke cyclus.

Een aantal van deze instrumenten zal worden opgenomen in een actueel Beleidskader verbonden partijen. En ook leidt deze wetswijziging tot aanpassing van de teksten van de regelingen.

Verbonden partijen

Voormalige Regio Twente

In 2021 heeft de besluitvorming over de toekomstige invulling van de voormalige Regio Twente plaatsgevonden. De focus is komen te liggen op de sociaal-economische structuurversterking. De huidige gemeenschappelijke regeling is omgezet in de gemeenschappelijke regeling gezondheid en een gemeenschappelijke regeling recreatie.

Onderstaande tabellen bevatten de algemeen bestuurlijke belangen en risico's en financiële kengetallen van de verbonden partijen van de gemeente Losser conform de vereisten van het BBV. De toelichting op de uitvoering van activiteiten door de verbonden partij maakt integraal onderdeel uit van de activiteiten in het programmaplan.

Tabel: Algemeen bestuurlijke belangen en risico's per verbonden partij.

Naam en vestigingsplaats	Bestuurlijk belang	Financieel belang	Risico's en kansen
GR Gezondheid (Enschede)	Alle betrokken gemeenten zijn vanaf 8 juli met één lid vanuit het college vertegenwoordigd in het algemeen bestuur. Dit lid heeft ook een plaatsvervanger. De gemeente Losser wordt in het algemeen bestuur vertegenwoordigd door wethouder Prins, met wethouder Van Essen als plaatsvervangend lid.	In de begroting van de GR Gezondheid wordt het geraamde bedrag van de gemeente opgenomen en in de jaarrekening wordt het werkelijk verschuldigde bedrag van de gemeente vastgesteld. De bijdrage is afhankelijk van het aantal inwoners. Door de ontvlechting van de Regio Twente is de gemeentelijke bijdrage voor 2022 lager. De begroting van de Regio Twente voor 2022 moet hiervoor nog met een begrotingswijziging worden aangepast. De verwachte gemeentelijke bijdrage is € 1.217.141.	De uitgaven van de GR Gezondheid moeten in de pas blijven lopen met de gemeentelijke financiële mogelijkheden
GR Recreatieschap Twente (Enschede)	De GR Recreatieschap start per 1 januari 2022. De betrokken gemeenten zijn in het bestuur vertegenwoordigd met één lid. De gemeente Losser wordt vertegenwoordigd door wethouder Nijhuis, met wethouder Prins als plaatsvervanger.		
Bestuursovereenkomst Sociaal Economische Structuurversterking	Deze bestuursovereenkomst beschrijft de samenwerking tussen de Twentse gemeenten	Er wordt uitgegaan van een gemeentelijke bijdrage van € 9,01 per inwoner.	

	voor het versterken en verbreden en het uitzetten van een gezamenlijke koers van en voor de sociaal economische structuur van Twente. In het bestuurlijk overleg wordt gezamenlijk de inbreng in het bestuur van de Stichting Twenteboard voorbereid, afgestemd en teruggekoppeld. Daarnaast wordt overleg gevoerd en afgestemd over het lobbyen van de gemeenten bij provincie, Rijk, de Europese Unie en andere (semi)overheden en haar organisaties ten behoeve van de sociaal economische structuurversterking en andere door het bestuurlijk overleg gekozen onderwerpen. De gemeente Losser wordt in de dit overleg vertegenwoordigd door wethouder Nijhuis, met wethouder Prins als vervanger.		
Stadsbank Oost Nederland (Enschede)	Elke gemeente wordt in het algemeen bestuur vertegenwoordigd door een door het college van burgemeester en wethouders aan te wijzen vertegenwoordiger. Het dagelijks bestuur bestaat uit 8 leden, waarin in ieder geval zitting hebben de AB-leden uit de gemeenten Almelo, Hengelo en Enschede. De voorzitter wordt door het AB uit zijn midden aangewezen. De gemeente Losser wordt in het Algemeen bestuur vertegenwoordigd door wethouder Prins. Wethouder Nijhuis is plaatsvervanger. Elk lid	De gemeente Losser is afnemer van producten schuldhulpverlening van de gemeenschappelijke regeling voor een bedrag van € 119.638.	De gemeente is verantwoordelijk voor integrale schuldhulpverlening, waarbij zowel aandacht is voor preventie, vroegsignalering en nazorg. De gemeente kan zelf beslissen of zijn meer taken wil inkopen of om basistaken zelf weer te gaan uitvoeren.

	heeft in de vergadering van het algemeen bestuur één stem.		
Crematoria Twente (Enschede)	OLCT is een collegeregelingsorgaan. Er is een algemeen bestuur waarin alle betrokken gemeenten met elk een lid - benoemd door het college van een deelnemende gemeente uit zijn midden. Het dagelijks bestuur bestaat uit vijf leden, die door het AB uit zijn midden worden benoemd met dien verstande dat drie van de vijf zetels worden ingenomen door leden van de deelnemende gemeenten, waarvan het inwoneraantal op 1 januari van het jaar waarin de keuze plaats vindt, minder is dan 40.000. De gemeente Losser wordt in het algemeen bestuur vertegenwoordigd door wethouder Prins. Wethouder Prins is tevens voorzitter. Wethouder Van Essen is plaatsvervanger.	Crematoria Twente / Oost Nederland B.V. keert jaarlijks dividend uit aan OLCT, die het dividend aan de deelnemende gemeenten uitkeert naar rato van het aantal crematies van ingezetenen. Voor het jaar 2021 is vanwege bijzondere omstandigheden een lagere winstuitkering uitgekeerd. Voor 2022 is in de begroting, conform het bestaande dividendbeleid, een winstuitkering van € 15.000 opgenomen, maar dat is wel afhankelijk van de resultaten van het bedrijf.	De risico's voor Crematoria Twente zijn voornamelijk financieel. Door de vele (verwachte) investeringen staat de winst onder druk. Voor de gemeente Losser betekent dit dat een lagere of geen dividenduitkering wordt ontvangen.
Veiligheidsregio Twente (Enschede)	De Veiligheidsregio Twente is een rechtspersoonlijkheid bezittend openbaar lichaam, bestaande uit een algemeen bestuur, waarin elke gemeente is vertegenwoordigd door de burgemeester en een dagelijks bestuur bestaande uit vijf leden. Besluitvorming in het algemeen bestuur vindt plaats bij gewone meerderheid. Echter bij de vaststelling van de begroting en rekening beschikt het lid over het aantal stemmen dat wordt bepaald door het aantal inwoners. De	De aangesloten gemeenten betalen voor 2022 hun verplichte bijdrage naar een door het algemeen bestuur vastgestelde systematiek. De bijdrage voor Losser bedraagt € 1.591.148.	De bijdrage van de gemeente is afhankelijk van het behaalde resultaat van de VRT. Dit kan van invloed zijn op de gemeentelijke bijdrage.

	burgemeester wordt in het algemeen bestuur vervangen door de loco-burgemeester.		
Omgevingsdienst Twente (Almelo)	Wethouder Nijhuis maakt deel uit van het algemeen bestuur met als plaatsvervanger wethouder Van Essen.	De Losserse bijdrage voor het jaar 2022 bedraagt €515.545.	
Gemeentelijk Belastingkantoor Twente (Hengelo)	Wethouder Nijhuis maakt deel uit van het algemeen bestuur. Zijn plaatsvervanger is wethouder Prins. De stemverhouding in het algemeen bestuur is verdeeld naar rato van het aantal deelnemers. Iedere deelnemer met meer dan 100.000 inwoners heeft zes stemmen, met meer dan 50.000 inwoners vier stemmen en met minder dan 50.000 inwoners twee stemmen.	De gemeentelijke bijdrage wordt bepaald aan de hand van tariefdifferentiatie. Bij tariefdifferentiatie worden tarieven per verdeelsleutel vastgesteld en de deelnemende gemeente betaalt naar rato voor het aantal "verdeelsleutels" dat is afgenomen. Verschuivingen in aantallen of wijzigingen in het tarief van een verdeelsleutel ten opzichte van voorgaand jaar kunnen er in resulteren dat de onderlinge verhoudingen tussen gemeentelijke bijdragen veranderen.	Het GBT voert drie keer per jaar een risico-inventarisatie uit, waarbij alle risico's worden benoemd. Eventuele calamiteiten kunnen van invloed zijn op de bijdragen van de verschillende deelnemers. De Losserse bijdrage voor 2022 is € € 493.000,-
Vennootschappen en corporaties			
Bank Nederlandse Gemeenten (Den Haag)	Het aandeel van de gemeente Losser bedraagt 0,03%.	De gemeente bezit 17.550 aandelen à € 2,50. De dividendopbrengst in 2021 bedroeg € 31,675. In verband met de Corona-crisis is het dividend nog niet uitgekeerd.	De gemeente loopt het risico minder inkomsten te ontvangen door teruglopende dividendopbrengsten.
Enexis Holding N.V. (Den Bosch)	Het aandeel van de gemeente Losser bedraagt 0,014%. In 2016 is een deel van de aandelen verkocht.	De gemeente Losser bezit 21.310 aandelen, waar jaarlijks dividend over wordt uitgekeerd. Het dividend over 2020 was € 10.712.	De gemeente loopt het risico minder inkomsten te ontvangen door teruglopende dividendopbrengsten.
Twente Milieu (Enschede)	De gemeente heeft een zeggenschap heeft van 5,3% in NV Twente Milieu. De	De gemeente Losser bezit 5,3% van de aandelen. Twente Milieu keert geen dividend uit.	De gemeente loopt het risico minder inkomsten te ontvangen door

	directeuren en commissarissen worden benoemd, geschorst en ontslagen door de algemene vergadering van aandeelhouders. Twente Milieu heeft haar strategie vastgelegd in het 'Strategie 2020-2023 Twente Milieu' welke in november 2019 door de aandeelhouders is vastgesteld	Bij een positief jaarresultaat en een solvabiliteit van 25% wordt het dividend verrekend in de kostprijs van het product of de geleverde dienst.	teruglopende dividendopbrengsten.
Twence (Hengelo)	Losser heeft 3,48 % van de gewone aandelen van Twence. Vanwege de sterk inhoudelijke inbreng wordt de gemeente Losser in de Algemene vergadering van aandeelhouders vertegenwoordigd door de vakinhoudelijke wethouder. Twence heeft haar strategie vastgelegd in het 'Strategische beleidsplan Twence 2020-2023' welke in december 2019 door de aandeelhouders is vastgesteld	Losser heeft 29.607 aandelen à € 1 in bezit. Er wordt een dividenduitkering en een borgstellingsprovisie ontvangen.	De gemeente loopt het risico minder inkomsten te ontvangen door teruglopende dividendopbrengsten.
Wadinko (Zwolle)	Het aandeel van de gemeente Losser in de onderneming bedraagt 2,3%	De gemeente Losser bezit 55 aandelen van de in totaal 2.389 aandelen. In 2015 is besloten om € 500 per aandeel uit te keren. voor. In verband met de corona-maatregelen was het in 2021 niet toegestaan om dividend uit te keren.	De gemeente loopt het risico minder inkomsten te ontvangen door teruglopende dividendopbrengsten.
Publiek Belang Elektriciteitsproductie ('s-Hertogenbosch)	Het aandeel van de gemeente Losser bedraagt 0,02%	Losser bezit 0,02% van de waarde.	De verwachting is dat deze vennootschap in 2022 kan worden ontbonden.
CSV Amsterdam ('s-Hertogenbosch)	Het aandeel van de gemeente Losser bedraagt 0,02%.	Losser bezit 0,02% van de waarde.	De verwachting is dat deze vennootschap in

			2022 kan worden ontbonden. Dit is afhankelijk van een nog lopende belastingprocedure
Overige verbonden partijen (bestuursovereenkomst)			
Euregio (Enschede-Gronau)	De Euregio is een samenwerkingsverband van 129 Nederlandse en Duitse gemeenten, steden en (Land)Kreise. De Euregio heeft een Algemeen Bestuur, een Euregioraad en een dagelijks bestuur. Losser heeft twee vertegenwoordigers in het Algemeen Bestuur (de heer Haamberg, raadslid, en mevrouw Kroon, burgemeester) en één vertegenwoordiger in de Euregioraad (de heer Haamberg).	De gemeente Losser betaalt vanaf 1 januari 2016 een lidmaatschapsbijdrage van €0,29 per inwoner.	

Tabel: Financiële kengetallen per verbonden partij

Naam en vestigingsplaats	Eigen vermogen begin 2022	Eigen vermogen eind 2022	Vreemd vermogen begin 2022	Vreemd vermogen eind 2022	Jaarresultaat 2022
Gemeenschappelijke regeling gezondheid	€ 10,522 miljoen	10,515 miljoen	25,126 miljoen	27,580 miljoen	0
GR Recreatieschap	In oprichting	In oprichting	In oprichting	In oprichting	In oprichting
Bestuursovereenkomst Sociaal Economische Structuurversterking	In oprichting	In oprichting	In oprichting	In oprichting	In oprichting
Stadsbank Oost Nederland (Enschede)	Niet opgenomen in begroting 2022.	€ 1,088 miljoen.	Niet opgenomen in begroting	14,828 miljoen	€ 0
Crematoria Twente (Enschede)	€ 1,597 mln.	€ 1,597 mln.	€ 0	€ 0	€ 359.538
Veiligheidsregio Twente (Enschede)	€ 2,025 miljoen	€ 675.000	€ 58,809 miljoen	€ 67,804 miljoen	€ 0
Omgevingsdienst Twente (Almelo)	€ 918.865	€ 630.742	€ 1.417 miljoen	€ 1,362 miljoen	€ 0
Gemeentelijk	Niet	€ 685.000	Niet	€ 7,282	€ 0

Belastingkantoor Twente (Hengelo)	opgenomen in begroting.		opgenomen in begroting.	miljoen	
Vennootschappen en corporaties					
Bank Nederlandse Gemeenten (Den Haag)	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
Enexis Holding N.V. (Den Bosch)	€ 4.088 mln	€ 4.088 mln	€ 4.435 mln	€ 4.435 mln	99,9 mln
Twente Milieu (Enschede)	€ 11,328 mln	€ 11,878 mln	€ 15.506 mln.	€ 15,186 mln.	€ 598.000
Twence (Hengelo)	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
Wadinko (Zwolle)	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
Publiek Belang Electriciteitsproductie ('s-Hertogenbosch)	€ 1.499.395	€ 0	€ 5000	€ 0	€ 0
CSV Amsterdam ('s-Hertogenbosch)	€ 292.593	€ 0	€ 25.000	€ 0	- € 100.000
Overige verbonden partijen (bestuursovereenkomst)					
Euregio (Enschede-Gronau)	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.

3.7 Grondbeleid

Inleiding

Deze paragraaf schetst de kaders en uitgangspunten van het grondbeleid van de gemeente Losser.

Doel en uitgangspunten grondbeleid

De [Nota grondbeleid](#) is in 2018 geactualiseerd en biedt het beleidskader voor het grondbeleid voor de komende jaren. In de Financiële Verordening 2018 is vastgelegd dat de Nota Grondbeleid iedere vier jaar wordt herzien. De Nota wordt daarom in 2022 geactualiseerd. Hierbij wordt rekening gehouden met de noodzakelijke aanpassingen als gevolg van de inwerkingtreding van de Omgevingswet op 1 juli 2022.

Ontwikkelingen

Corona

Er zijn geen aanwijzingen die erop duiden dat de coronacrisis een negatief effect heeft op de grondexploitaties. Er treedt geen stagnatie op in de verkoop van kavels. Er kan niet worden uitgesloten dat er nog effecten zullen optreden, wanneer bijvoorbeeld het steunpakket van de overheid wordt stopgezet.

Grondexploitaties

De raad heeft besloten dat een aantal ontwikkelingen met voorrang gerealiseerd moet worden. Het gaat onder meer om de voormalige Aloysiuschool, de voormalige visvijver aan de Nitertweg, de Lutte Noord, locatie de Muchte, de voormalige Martinusschool, hoek Ravenhorsterweg/Scholtinkstraat en het Keizershofje. Voor deze locaties dient de haalbaarheid onderzocht te worden met als doel het openen van nieuwe (particuliere) grondexploitaties. Bij particuliere grondexploitaties faciliteert de gemeente een particuliere herontwikkeling en vraagt een vergoeding voor de te maken kosten. Particuliere grondexploitaties zijn in principe kostenneutraal. Eventuele financiële voor- of nadelen worden verrekend met de Reserve Grondexploitatie.

Actuele vermogenspositie grondexploitatie

Jaarlijks wordt de grondexploitatie herzien met als vertrekpunt de boekwaarde (saldo van inkomsten en uitgaven). Gerealiseerde kosten en opbrengsten van het lopende jaar worden in de boekwaarde verwerkt en de prognoses worden bijgesteld. De vermogenspositie van de grondexploitatie bestaat uit twee componenten, te weten:

- het geïnvesteerde vermogen van de complexen per 31-12-2020 (boekwaarde);
- de prognoses van de complexen (exploitatieopzetten).

De uiteindelijk te verwachten resultaten worden in het kader van de programmabegroting ten slotte teruggerekend naar het prijspeil 31-12-2021. Dit noemen we de contante waarde van het resultaat. De contante waarde is belangrijk bij de beoordeling van de resultaatontwikkeling in de komende jaren en bij de beoordeling van de actuele vermogenspositie van de grondexploitatie.

Voor de berekening van de grondexploitaties is het noodzakelijk om parameters vast te stellen. De gehanteerde parameters zijn in de Nota van Uitgangspunten vastgesteld door het college. Voor de volledigheid vermelden we deze in onderstaande tabel.

	2021	2022	2023	2024	2025 e.v.***
Kosten	*	1%	1%	2%	2%
Opbrengsten	**	2%	2%	2%	2%
Rente	1,43%	1,35%	1,26%	1,28%	1,28%

* Indexeren kosten in 2021 met 1% per grondexploitatie wordt dit afzonderlijk beoordeeld. Bijvoorbeeld werkzaamheden die al zijn aanbesteed behoeven geen indexatie;

** Gemiddeld effect grondprijsindexatie project specifiek 0,5-1,5%. Met uitzondering van kavel Invalsweg (11%);

*** Beheersmaatregel ingevolge BBV: na 10 jaar (uitgaande van basisjaar 2021) worden de parameters voor de opbrengsten voorzichtigheidshalve teruggebracht naar 0% per jaar.

In exploitatie genomen plannen (bedragen in €)

Complex	Boekwaarde 31-12-2020	Prognose eind- resultaat op einddatum	Einddatum prognose	Prognose resultaat per 31-12-2021
Saller	566.338	2.616.129	31-12-2024	2.516.945
Luttermolenveld	434.552	-57.904	31-12-2021	-57.580
Geurmeij	1.878.637	188.784	31-12-2028	172.618
Wonen aan 't Dinkeldal	2.639.703	-311.374	31-12-2024	-291.776
Invalsweg	221.720	-70.190	31-12-2022	-68.430
Totaal	5.740.950			2.271.777

De Saller

Het complex bestaat uit een gerealiseerd deel (1e fase) en een deel dat in ontwikkeling is (2e fase). De 2e fase bestaat uit drie delen (2A, 2B en 2C). Gelijktijdig met het bestemmingsplan voor de 2e fase is de grondexploitatie in 2010 door de raad vastgesteld.

Alle kavels van fase 2A en 2B zijn verkocht en inmiddels woonrijp gemaakt. Het bouwrijp maken van fase 2C is eind 2019 afgerond. De uitgifte van de eerste fase van de gemeentelijke kavels is in 2019 gestart en de tweede fase in 2020. Tot op heden zijn er vijftien kavels verkocht en geleverd, acht kavels verkocht en vier kavels zijn onder optie. Hiermee zijn de gemeentelijke kavels nagenoeg uitverkocht. Onze contractpartner heeft in 2020 de eerste tranche afgenomen. De overige kavels worden in twee tranches afgenomen, waarbij de eerste afname van vijf kavels medio 2021 heeft plaatsgevonden.

Inzake het woonrijp maken van fase 2C was er verschil van inzicht met onze contractpartner Rotij over de marktconformiteit van de kostenopgave. Een onafhankelijke kostendeskundige heeft de kostenopgave getoetst en dit heeft geleid tot een verhoging van de kosten van circa € 200.000,-. Dit valt toe te schrijven aan de algemene kostenstijging van de sector. Dit financiële nadeel is in de risicoanalyse opgenomen en zal bij de herziening van de grondexploitatie bij de jaarrekening 2021 definitief worden verwerkt.

Luttermolenveld

Het gewijzigde bestemmingsplan Luttermolenveld is in februari 2009 in werking getreden en vanaf januari 2010 is het plan onherroepelijk. Eind 2010 heeft de gemeente conform de overeenkomst van februari 2006 circa 11.000 m² bouwrijpe grond afgenomen van de

projectontwikkelaar, waarna de grondexploitatie Luttermolenveld in 2011 is geopend. Alle gemeentelijke kavels zijn verkocht en afgerekend. Het deel Poldermolen is woonrijp gemaakt en daarmee zijn de werkzaamheden op dit deel van het Luttermolenveld afgerond. Ter verbetering van de ontsluiting heeft de gemeente tenslotte in 2018 een perceel grond aangekocht waardoor een verbinding tussen de Ambachtstraat en de Ertsmolen kan worden gemaakt. Hiervoor is een herziening van het bestemmingsplan in procedure. Nadat de kosten van de aanleg ten laste van de grondexploitatie gebracht zijn, kan de grondexploitatie afgesloten worden bij de jaarrekening 2021.

Geurmeij

Begin 2021 zijn een aantal varianten aan de raad voorgelegd hoe de Geurmeij verder te ontwikkelen. De raad heeft besloten om de Geurmeij in lijn met het geldende bestemmingsplan te ontwikkelen. Hiermee is het risico op het her- en deprogrammeren in de risicoanalyse komen te vervallen. Dit heeft een positief effect op de vereiste weerstandscapaciteit. De voorbereidingen voor het bouwrijp maken van het plangebied en het uitgifteplan zijn in volle gang.

Wonen aan het Dinkeldal

Het voormalig Topcraftterrein aan de Ravenhorsterweg is in 2007 door de gemeente aangekocht met het oogmerk om het terrein te herontwikkelen voor woningbouw. Het plan voorziet in de mogelijkheid van de bouw van 30 woningen. Op 13 november 2018 heeft de raad de grondexploitatie vastgesteld om deze herontwikkeling financieel mogelijk te maken. In 2019 is het bestemmingsplan onherroepelijk geworden en is overeenstemming bereikt met aannemersbedrijf Haafkes en projectontwikkelaar Le Clercq over de afname van alle bouwrijpe kavels. De opstallen op het terrein zijn intussen gesloopt en het terrein is bouwrijp opgeleverd. In de eerste helft van 2021 zijn iets minder dan de helft van de kavels geleverd en er is gestart met de bouw van woningen. Nadat de woningen gereed zijn, zal de openbare ruimte door de gemeente woonrijp worden gemaakt.

Invalsweg

Het College heeft op 27 maart 2018 besloten een bestemmingsplan op te stellen om de bouw van één woning naast de Invalsweg 8a in Overdinkel mogelijk te maken. De Raad heeft op 17 september 2019 het gewijzigde bestemmingsplan en de grondexploitatie vastgesteld. Hiermee is de grondexploitatie Invalsweg formeel geopend en per 7 november 2019 is het bestemmingsplan onherroepelijk geworden. De kavel naast de Invalsweg 8a is in verkoop.

Woningbouwprogrammering

In 2021 is de Woonvisie 2021 – 2031 gemeente Losser vastgesteld. Deze woonvisie is mede gebaseerd op de Regionale Woonagenda Twente 2021 – 2025. Ambitie is om de komende tien jaar minimaal 665 woningen aan de voorraad toe te voegen, waarbij in de woonvisie een kwantitatieve verdeling naar kern is opgenomen en een kwalitatieve verdeling in segmenten voor de gemeente Losser als geheel.

Financiële begroting

De financiële begroting bestaat uit een toelichting op de onderdelen van de financiële positie van de gemeente en bijlagen met achtergrondinformatie of informatie die verplicht is in het kader van het BBV.

4. Financiële positie

Onderdelen van de financiële positie die worden toegelicht:

- Overzicht van baten en lasten
- Geautoriseerde kredieten
- Geprognoseerde balans
- Algemene risicoreserve
- Staat van reserves en voorzieningen
- Incidentele baten en lasten

4.1. Overzicht van baten en lasten

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Lasten						
Sociaal	34.194	32.467	32.507	32.349	32.519	32.923
Fysiek	16.021	17.819	19.302	16.360	14.854	15.153
Bestuur en Dienstverlening	4.270	4.256	4.437	4.467	4.511	4.556
Algemene dekkingsmiddelen	598	570	527	499	476	482
Overhead	7.055	7.769	8.309	8.246	8.269	8.371
Heffing VPB	44	248	211	-195	33	34
Onvoorzien	948	779	176	421	355	458
Totaal Lasten	63.130	63.908	65.469	62.147	61.017	61.977
Baten						
Sociaal	10.481	7.653	6.984	7.072	7.172	7.251
Fysiek	10.765	11.553	12.290	10.426	8.000	7.789
Bestuur en Dienstverlening	307	327	331	336	341	347
Algemene dekkingsmiddelen	42.119	43.861	45.914	44.371	44.985	45.980
Overhead	183	194	187	187	190	193
Onvoorzien	702	0	0	0	0	0
Totaal Baten	64.556	63.588	65.706	62.392	60.689	61.560
Saldo Lasten en Baten	1.427	-320	238	245	-327	-417
Storting reserves						
Sociaal	84	644	0	0	0	0
Fysiek	1.707	735	652	421	123	17
Bestuur en Dienstverlening	0	32	0	0	0	0
Totaal Storting reserves	1.791	1.411	652	421	123	17
Onttrekking reserves						
Sociaal	749	227	637	227	185	178
Fysiek	2.651	785	1.666	70	68	68
Bestuur en Dienstverlening	262	712	129	129	129	129
Totaal Onttrekking reserves	3.662	1.724	2.432	425	382	375
Saldo mutaties Reserves	1.871	313	1.780	5	259	358
Totaal	3.298	-7	2.017	249	-68	-59

4.2. Geautoriseerde kredieten

In de VJN2021 is door de raad besloten tot het doen van (extra) uitgaven en investeringen in 2022. Deze uitgaven en de kapitaallasten die uit de investeringen voortvloeien, zijn verwerkt in de voorliggende Programmabegroting. Daarnaast is het nodig om het krediet te verlenen voor de investeringen.

De volgende kredieten worden, conform de Voorjaarsnota, in 2022 geautoriseerd:

	2022
1 Materieel servicebedrijf	50.000
2 Stepping stone Kloostertuin	80.000
3 Herinr openb ruimte wkc de Brink	100.000
4 Herinr openb ruimte Aloysiuslocatie	100.000
5 Herinrichting Raadhuisplein	100.000
6 Herinr openb ruimte Martinusplein	100.000
7 Herinr openb ruimte centrum Losser	100.000
8 Kwaliteitsimpuls Vogelbuurt	50.000
9 Centrumplein De Lutte	300.000
10 Kwaliteitsimpuls Glane	150.000
11 Kwaliteitsimpuls Beuningen	400.000
12 Materiaal zwembad	16.000
13 Luie trap wedstrijdabad	16.000
14 Herinrichting omgeving De Muchte	250.000

4.3. Geprognosticeerde balans

Geprognosticeerde balans 2021-2025

Bedragen x € 1.000 per 1 januari

Balanspost	2021	2022	2023	2024	2025
<u>Activa</u>					
Immateriële vaste activa	0	0	0	0	0
Materiele vaste activa	61.960	67.899	74.201	74.861	75.521
Financiële vaste activa	4.722	4.614	4.506	4.398	4.289
Totaal Vaste activa	66.682	72.514	78.707	79.259	79.810
Vorraden	5.342	2.479	-557	-1.687	-1.665
Vorderingen (uitzettingen)	3.175	3.175	3.175	3.175	3.175
Liquide middelen	8	6.501	5.980	6.384	5.451
Overlopende activa	6.979	6.979	6.979	6.979	6.979
Totaal Vlottende activa	15.504	19.134	15.577	14.851	13.940
Totaal Activa	82.187	91.648	94.285	94.109	93.749
<u>Passiva</u>					
Eigen vermogen	28.264	27.674	27.911	28.156	27.829
Voorzieningen	8.143	8.366	8.803	9.254	9.707
Vaste schulden	25.788	35.616	37.578	36.708	36.221
Totaal Vaste passiva	62.194	71.655	74.293	74.117	73.757
Vlottende Schulden	14.856	14.856	14.856	14.856	14.856
Overlopende passiva	5.136	5.136	5.136	5.136	5.136
Totaal Vlottende passiva	19.992	19.992	19.992	19.992	19.992
Totaal Passiva	82.186	91.648	94.285	94.109	93.749

Toelichting

Activa

Materiële vaste activa

Ook hier is als basis genomen de balans uit het jaarverslag 2020. Daarnaast is rekening gehouden met de nieuwe investeringen, die in de VJN2021 zijn opgenomen voor de jaren 2021-2025.

De verschillen in de voorgenomen investeringen worden veroorzaakt door de inbreng van de restant kredieten die in het verleden zijn verleend (onder andere riolering).

Voor het verloop van het EMU saldo is het verloop van de boekwaarde (x € 1.000) als volgt:

Boekwaarde per 1-1-2021	61.960
Afschrijving	-2.988
Voorgenomen investeringen	8.927
Boekwaarde per 1-1-2022	67.899
Afschrijving	-3.418
Voorgenomen investeringen	9.720
Boekwaarde per 1-1-2023	74.201
Afschrijving	-3.740
Voorgenomen investeringen	4.400
Boekwaarde per 1-1-2024	74.861
Afschrijving	-3.834
Voorgenomen investeringen	4.493
Boekwaarde per 1-1-2025	75.521
Afschrijving	-4.148
Voorgenomen investeringen	4.808
Boekwaarde per 1-1-2026	76.181

Financiële vaste activa

Deze post bestaat uit drie onderdelen, te weten:

- Leningen aan deelnemingen
- Leningen aan gemeenschappelijke regelingen
- Overige langlopende geldleningen

Er worden weinig mutaties verwacht ten aanzien van de aandelen. Om deze reden is het gemiddelde van de laatste vijf jaren opgenomen. Dit geldt ook voor de gemeenschappelijke regelingen. Voor de leningen is van de gemiddelde daling van de laatste vijf jaren uitgegaan.

Vorraden

Op basis van de geactualiseerde bouwgrondexploitaties is de voorraad gronden in beeld

gebracht. Door de verwachte verkoop van gronden in met name de Saller ontstaan op termijn negatieve boekwaardes (diverse complexen sluiten winstgevend).

Het verloop kan als volgt worden weergegeven (x € 1.000):

Boekwaarde 1-1-2021	5.342
Lasten	1.371
Opbrengst verkopen	4.235
Boekwaarde 1-1-2022	2.479
Lasten	1.131
Opbrengst verkopen	4.109
Boekwaarde 1-1-2023	-557
Lasten	1.513
Opbrengst verkopen	2.573
Boekwaarde 1-1-2024	-1.687
Lasten	789
Opbrengst verkopen	767
Boekwaarde 1-1-2025	-1.665
Lasten	631
Opbrengst verkopen	532
Boekwaarde 1-1-2026	1.150

Vorderingen

Bij de Vorderingen is uitgegaan van het gemiddelde van de balansen 2012-2020.

Liquide middelen

Liquide middelen is gebruikt als sluitpost, om activa- en passivazijde aan elkaar gelijk te maken.

Overlopende activa

Bij Overlopende activa is het gemiddelde genomen van de balansen 2012-2020.

Passiva

Eigen vermogen

Het verloop van de balanspost Eigen vermogen is in overeenstemming met de mutaties zoals die in de financiële administratie opgenomen zijn verwerkt. Deze mutaties zijn conform de eerder door de gemeenteraad genomen besluiten.

Voorzieningen

Het verloop van de post voorzieningen is conform de huidige besluitvorming geraamd en betreft het verloop van de voorziening pensioenen wethouders, riolering en reiniging.

Vaste schulden

De prognose met betrekking tot deze post is ontleend aan de leningenadministratie.

Vlottende schulden

Bij Vlottende schulden is het gemiddelde genomen van de balansen 2012-2020.

Overlopende passiva

Bij Overlopende passiva is het gemiddelde genomen van de balansen 2012-2020.

Berekening EMU-saldo

In het verdrag van Maastricht is afgesproken dat het EMU-tekort van een aangesloten land maximaal 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) mag bedragen. Het EMU-tekort wordt bepaald door een gezamenlijk tekort van het Rijk, lokale overheden en sociale fondsen. Gemeenten dienen in de begroting een raming van het eigen EMU-saldo op te nemen. De Nederlandse gemeenten mogen gezamenlijk maximaal 0,38% van het tekort veroorzaken. Dit is vastgelegd in de wet Houdbare overheidsfinanciën. De totale norm wordt verdeeld in referentiewaarden over alle gemeenten.

De referentiewaarden zijn gepubliceerd in de septembercircular 2020. De actuele referentiewaarde voor Losser is € 2.187.000. Met een berekend Emu-saldo van € 3.373.000 in 2021 zitten we daar boven. Mede door het positieve saldo van de begroting in 2022 en afloop van boekwaarden van de grondexploitatie komt het Emu-saldo in 2022 en 2023 ruim onder de referentiewaarde.

		2021 (x € 1.000)	2022 (x € 1.000)	2023 (x € 1.000)
	Omschrijving	Volgens realisatie 2021	Volgens begroting 2022	Volgens begroting 2022
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-590	238	245
2	Mutatie (im)materiële vaste activa	6.044	3.806	3.626
3	Mutatie voorzieningen	398	437	450
4	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-2.864	-2.978	-1.060
5	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)			
	Berekend EMU-saldo	-3.373	-154	-1.870

4.4. Algemene risicoreserve

(Bedragen x € 1.000)

Algemene risicoreserve	2021	2022	2023	2024	2025
Totaal algemene reserve	14.976	16.478	18.987	19.497	19.341
<i>waarvan Reserve Kulturhus</i>	-98	-98	-98	-98	-98
Stortingen					
Resultaat begroting voorgaande jaren (PB2021)	258	731	269	-269	-353
Resultaatbestemming JR2020	2.621	0	0	0	0
Vrijval winstneming grondbedrijf	441	625	393	45	5
Totaal stortingen	3.320	1.356	662	-224	-348
Onttrekkingen					
Resultaat begroting voorgaande jaren (PB2019)	0	0	0	0	0
Bijdrage tekort Kulturhus	98	98	98	98	98
Amendementen 2018-2021	35	35	35	35	35
Bijdrage pitstopprojecten	1.149	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen	1.282	133	133	133	133
Stand ultimo jaar	17.013	17.701	19.516	19.140	18.859
Resultaat VJN2021	-522	-731	73	514	375
Resultaat meicirculaire 2021	28	-46	-286	-391	-419
Resultaat PB2022	-41	2.063	194	78	338
Stand na verwerking resultaat PB 2022-2025	16.478	18.987	19.497	19.341	19.153

4.5. Staat van reserves en voorzieningen

Reserves

(Bedragen x € 1.000)

Omschrijving		Stand 31-12- 2021	Rente- toevoe- gingen 2022	Stortin- gen 2022	Onttrek- kingen 2022	Eind- stand 2022	Eind- stand 2023	Eind- stand 2024	Eind- stand 2025
Fysiek									
Afboeking grond	BR	250	0	0	0	250	250	250	250
Duurzaamheid	BR	304	0	0	304	0	0	0	0
Herinrichten Beuningen	BR	40	0	0	0	40	40	40	40
Reserve aanschaf Squid	BR	70	0	0	0	70	70	70	70
Reserve Centrumontwikkeling	BR	500	0	0	0	500	500	500	500
Reserve Gebouwen MOP	BR	180	0	0	41	138	97	97	97
Reserve Grondexploitatie	BR	1.000	0	0	0	1.000	1.000	1.000	1.000
Reserve omgevingswet	BR	1.195	0	15	400	810	824	890	890
Reserve Onderhoud Wegen	BR	1.730	0	0	750	980	980	980	980
Reserve Verv. Lampen OV	BR	62	0	12	50	25	38	50	62
Reserve Vervangingsopgave groen	BR	225	0	0	90	135	135	135	135
Totaal Fysiek		5.557	0	27	1.635	3.949	3.935	4.013	4.025
Sociaal									
Applicatie sociaal domein	BR	20	0	0	0	20	20	20	20
Frictiekosten	BR	171	0	0	0	171	171	171	171
Gezond in de stad	BR	255	0	0	0	255	255	255	255
Inburgering Statushouder	BR	74	0	0	0	74	74	74	74
Reserve impuls brede school 2009	BR	144	0	0	0	144	144	144	144
Reserve Kulturhus Overdinkel	BR	102	0	0	10	92	82	72	62
Reserve MOP onderwijs. '10	BR	125	0	0	20	105	105	105	105
Reserve NASB '08+'09	BR	121	0	0	50	71	71	71	71
Sociaal domein	BR	853	0	0	340	513	513	513	513
Totaal Sociaal		1.865	0	0	420	1.445	1.435	1.425	1.415
Bestuur en Dienstverlening									
Aansluiting BRP-digitale dienstverlening	BR	438	0	0	88	350	263	175	88
Algemene reserve	Alg	16.478	0	3.102	593	18.987	19.497	19.341	19.153
Invest Bijdragen	BR	3.206	0	0	155	3.051	2.898	2.746	2.602
Reserve conjunctuur/frictiefonds	BR	51	0	0	0	51	51	51	51
Reserve Organisatie	BR	38	0	0	0	38	38	38	38

ontwikkelingen									
Reserve Referenda	BR	40	0	0	0	40	40	40	40
Totaal Bestuur en Dienstverlening		20.252	0	3.102	836	22.518	22.787	22.392	21.972
Totaal - Generaal		27.674	0	3.129	2.891	27.911	28.156	27.829	27.412

Toelichting

In de stand 31-12-2021 zijn de werkelijke stortingen en onttrekkingen van 2021 niet meegenomen. Dit vindt plaats bij de jaarrekening 2021.

Voor de mutaties in 2021 wordt verwezen naar de toelichting van het desbetreffende programma in hoofdstuk 2.

Programma Fysiek

Reserve afboeking grond

Vanwege de risico's van overprogrammering woningbouw heeft de raad in 2015 de reserve 'Afboeking grond' ingesteld ter hoogte van € 750.000. Vanwege de aantrekkende economie en het verminderde risico is in 2017 een bedrag van € 500.000 aan deze reserve onttrokken, ten gunste van het jaarresultaat 2017. Medio 2021 is de nieuwe Woonvisie 2021 - 2031 vastgesteld. Ambitie is om de komende tien jaar minimaal 665 woningen aan de voorraad toe te voegen. Met deze nieuwe woonafspraken met de provincie lijkt voor de middellange termijn geen sprake meer te zijn van overprogrammering. De raad zal in de jaarrekening 2021 een voorstel worden gedaan de reserve met een omvang van € 250.000 op te heffen.

Reserve duurzaamheid

De raad heeft op 13 november 2017 de motie aangenomen om een reserve Duurzaamheidsfonds te vormen en een storting van € 500.000 te doen. Huidige stand van deze reserve is € 304.000. Voor dit bedrag zijn grotendeels verplichtingen aangegaan. Deze middelen worden gebruikt ter financiering van het programma duurzaamheid (uitvoering Klimaatakkoord). De verwachting is dat het rijk na de kabinetsformatie structurele middelen beschikbaar stelt om de taken die vanuit het klimaatakkoord aan gemeenten zijn opgelegd te financieren. Voorgesteld wordt om zogenoemde 'geormerkte' rijksmiddelen aan deze reserve toe te voegen.

Reserve herinrichting Beuningen

De raad heeft op 13 november 2017 de motie aangenomen om voor dit doel een bedrag van € 40.000 op te nemen om te komen tot een Kwaliteitsimpuls Beuningen, naar analogie van de Kwaliteitsimpuls De Lutte en het Parapluplan centrum Losser. Het bedrag is bestemd voor de studie naar Kleintje Kulturhus Beuningen.

Reserve aanschaf Squid

Doel van deze reserve is komen tot aanschaf van een softwarepakket voor workflowmanagement, dat ook omgevingswet-proof is en de inrichting van het Digitale stelsel Omgevingswet (DSO). De omvang van de reserve is afgerond € 70.000. Met de ontwikkelingen rondom de Omgevingswet en de alternatieve dekking in de Reserve Omgevingswet, wordt in de jaarrekening 2021 voorgesteld deze reserve af te boeken.

Reserve Centrumontwikkeling

Met de vaststelling van de jaarrekening 2019 is besloten € 500.000 uit het resultaat te reserveren voor het Centrumplan in Losser. Voor de centrumontwikkeling is een groot aantal doelstellingen geformuleerd, die verband houden met flankerend beleid voor de centrumontwikkelingen Losser. Daarbij is te denken aan onder andere: subsidieregeling voor

pui- en gevelverbetering en winkelverplaatsingen. Omvang en moment van de daadwerkelijke uitgaven zijn afhankelijk van initiatieven vanuit de lokale middenstand.

Reserve M.O.P. gebouwen

Op 20 december 2011 heeft de gemeenteraad op basis van de najaarsnota besloten tot het instellen van een reserve voor de M.O.P. gebouwen, inclusief de gebouwen van het onderwijs. Dit omdat het M.O.P. meerjarig is onderbouwd en planmatig wordt weggezet. De reserve valt onder twee programma's. De raad heeft eventuele tekorten en overschotten aan het einde van het jaar met de reserve verrekend. Doel van deze reserve is om te 'sparen' voor grote onderhoudsuitgaven.

Reserve grondexploitatie

De grondexploitatie is een vrij risicovolle activiteit. Om deze risico's op te kunnen vangen, zonder de Algemene risicoreserve aan te moeten spreken, is in 2007 door de raad besloten een Reserve grondexploitatie te vormen. Hierbij is het volgende bepaald. Indien het jaarresultaat van de overige gemeentelijke activiteiten een negatief saldo vertoont, wordt dit eerst aangevuld. Het meerdere wordt voor 50% bestemd voor de Algemene reserve en de andere 50% voor de Reserve grondexploitatie. In geval van een tekort op de grondexploitatie wordt dit eerst ten laste van deze reserve gebracht; een eventueel resterend tekort komt ten laste van de algemene middelen. Op dit moment is de stand € 1.000.000. Hiermee is het door de raad ingestelde plafond bereikt. Op basis van het risicoprofiel (vereiste weerstandscapaciteit) van de grondexploitaties wordt deze reserve gehandhaafd.

Reserve omgevingswet

Bij de Bestuursrapportage 2016 is besloten om € 200.000 uit het resultaat te reserveren voor de implementatie van de omgevingswet. Hieraan is incidenteel in 2017 en 2018 het resterende budget voor de omgevingswet toegevoegd. In 2019 is een implementatieplan opgesteld voor de omgevingswet. Ook is daarbij voor de komende jaren een raming van de totale kosten gemaakt. De reserve is ingesteld om de implementatie van de Omgevingswet te bekostigen. Deze implementatie en de voorbereiding daarvan, vindt plaats in de komende jaren. In de VJN2019 en VJN2020 is een extra bedrag toegevoegd aan deze reserve. De stand per 1 januari 2022 is naar verwachting € 1.195.000. De raad wordt voorgesteld om in 2022 een bedrag van € 400.000 voor dit doel aan de reserve te onttrekken.

Reserve onderhoud wegen

Het MIP is het instrument om meerjarig concreet invulling te geven aan het onderhouds- en vervangingsprogramma wegen. Via het MIP worden uitvoeringsprojecten gedefinieerd en uitgevoerd. Hiervoor zijn in deze reserve middelen beschikbaar gehouden. Voor 2022 wordt een onttrekking ingeschat van ongeveer € 750.000.

Reserve vervanging lampen Openbare Verlichting

Deze reserve is bedoeld voor de 4-jaarlijkse vervanging van de lampen van de openbare verlichting. Jaarlijks wordt een bedrag van € 12.500 gereserveerd.

Reserve vervangingsopgave groen

In de VJN2021 is besloten tot vorming van deze reserve. In de komende jaren (2022, 2023 en 2024) wordt de vervangingsopgave gerealiseerd. Na afronding hiervan wordt de reserve afgeboekt.

Programma Sociaal

Reserve Applicatie Sociaal domein

Het is belangrijk dat binnen het sociaal domein op een integrale wijze kan worden gewerkt. De applicatie van Centric faciliteert deze wijze van werken, onder andere doordat een

integraal klantbeeld leesbaar is. De applicatie is in 2020 in gebruik genomen, begin 2021 zijn nog kosten gemaakt voor de inrichting van het systeem. Deze kosten worden nog uit de resterende reserve van € 20.000 gedekt. De raad wordt in de jaarrekening 2021 voorgesteld om de reserve op te heffen.

Reserve frictiekosten

Op het onderdeel 'Sociaal domein', specifiek de drie decentralisaties, is in 2015 een voordelig resultaat geboekt. Bij de implementatie en uitvoering van de nieuwe taken in het Sociaal Domein, wordt gaandeweg duidelijk dat het naar alle waarschijnlijkheid niet voor alle medewerkers haalbaar is om aan de daarbij behorende eisen (kennis en vaardigheden) te voldoen. Dit leidt tot frictiekosten. De huidige stand van de reserve is € 171.000.

Reserve Gezond in de stad

De gemeente Losser heeft via de decentralisatie-uitkering GIDS (Gezond In De Stad) middelen ontvangen om de aanpak van gezondheidsachterstanden verder vorm te geven. Bij de resultaatbestemming 2015 is besloten het ontvangen bedrag 2015 te reserveren. De reserve wordt ingezet voor activiteiten in het kader van de Kadernota Gezondheid 2019-2022 en het Lokaal Preventieakkoord. Momenteel is de omvang van de reserve € 255.000.

Reserve Inburgering statushouders

Voor de huisvesting van statushouders heeft de gemeente in de loop van 2017 eenmalige middelen ontvangen. Deze middelen zijn bedoeld voor de integratie van statushouders, waaronder participatie en taalonderwijs. In de jaarrekening 2017 is van het niet bestede bedrag ad € 174.000 een reserve gevormd. De raad zal in de jaarrekening 2021 worden voorgesteld de reserve op te heffen en een eventueel saldo vrij te laten vallen. De reden hiervan is dat per 1 januari 2022 nieuwe wetgeving in werking zal treden, met een andere financieringsstructuur.

Reserve impuls brede school 2009

Betreft budget ten behoeve van de uitvoering van de Brede Regeling Combinatiefuncties. Gemeente neemt vanaf 2009 deel aan de regeling en ontvangt inmiddels voor ruim vijf formatieplaatsen een bijdrage. In de eerste deelnamejaren is het niet gebruikte budget door de raad aan de reserve toegevoegd. Al enkele jaren zijn ruim zes formatieplaatsen ingevuld. De hogere uitgaven zijn door de raad uit de reserve gedekt. Niet gebruikte budgetten zijn aan de reserve toegevoegd. Op dit moment is de stand € 144.000.

Reserve bouw Kulturhus Overdinkel

Op 19 maart 2013 heeft de raad de nieuwe uitgangspunten voor deze beschikbare reserve gesteld. De beschikbare € 400.000 was nodig voor de inrichting van de openbare ruimte in relatie tot het Kulturhus Overdinkel. In 2016 zijn daarom de kosten voor de realisatie van het centrumplein Overdinkel verrekend met deze reserve. De stand op 1 januari 2022 is naar verwachting € 102.000. De raad heeft dit bedrag bestemd voor onderhoud voor de komende jaren.

Reserve M.O.P. onderwijs '10

Zie onderbouwing 'Reserve M.O.P. gebouwen'. De jaarlijkse onttrekking is afhankelijk van investeringen in schoolgebouwen. Investerings worden gedaan op basis van het in september 2021 vastgestelde Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP).

Reserve Nationaal Actieplan Sport en Bewegen (NASB)

De gemeente heeft gedurende de periode 2008 - 2012 hiervoor middelen ontvangen via de algemene uitkering. Met de Vereniging Sport en Gemeenten is een convenant gesloten voor de uitvoer van diverse beweeginterventies. De budgetten hiervoor zijn in de begroting

opgenomen. Huidige stand van de reserve is €121.000. De raad heeft dit bedrag bestemd voor sport- en beweegactiviteiten in de komende jaren en het Lokaal Sportakkoord.

Reserve Sociaal domein

Op het onderdeel 'Sociaal domein', specifiek de drie decentralisaties, is in 2015 een voordelig resultaat geboekt. Vanwege de onzekerheid die bestaat over de ontwikkeling van de uitgaven en inkomsten binnen het 'Sociaal domein', is besloten om € 1.000.000 te bestemmen voor de vorming van een reserve 'Sociaal domein'. De kosten van pilots in het Sociaal domein worden ten laste van deze reserve gebracht. In 2021 wordt een extra bedrag van ruim € 600.000 aan de reserve toegevoegd om het saldo weer op peil te brengen. Daarmee komt de stand op €853.000. De raad wordt in de begroting 2022 voorgesteld een bedrag van ongeveer € 300.000 uit deze reserve aan dit doel te besteden.

Programma Dienstverlening

Reserve aansluiting BRP-digitale dienstverlening

Bij de resultaatbestemming van 2017 is besloten een reserve in te stellen ter dekking van de kosten voor de aansluiting bij de applicatie iBurgerzaken. Het project is afgerond. De kapitaallasten van de investering worden uit deze reserve gedekt. Na het laatste jaar van afschrijving wordt de reserve opgeheven.

Algemene reserve

De algemene reserve is bedoeld als buffer (weerstandscapaciteit) voor het opvangen van financiële tegenvallers. Voorbeelden hiervan zijn een tekort op de jaarrekening en niet voorzienbare risico's. Een toelichting op de Algemene reserve is hierboven opgenomen. Samen met de Reserve grondexploitatie is de omvang van deze reserve bepalend voor de omvang van het weerstandsvermogen en de weerstandsratio. De omvang is met ruim €16 miljoen en een weerstandsratio van 5,1 ruim voldoende van omvang. De raad heeft de bandbreedte voor deze ratio bepaald op 1,4 - 2.

Egalisatiereserve investeringsbijdragen

Op grond van BBV 2004 mogen bijdragen uit eigen reserves in investeringen met een economisch nut niet in mindering worden gebracht op de boekwaarde van de investeringen. Hier is sprake van een zogenaamde bruto verantwoording. In de praktijk houdt dat in, dat (een deel van) de jaarlijkse afschrijvingslasten gedekt wordt door jaar een stukje van deze reserve voor dat doel in te zetten. De jaarlijkse vrijval van deze reserve vindt plaats op basis van de afschrijvingstermijn van het betreffende activum. De vrijval wordt conform de regelgeving verwerkt via een mutatie van reserves en op deze wijze derhalve via de bestemmingen. Inzet van deze reserve wordt aangemerkt als structurele dekking. Huidige stand van deze reserve is begin 2022 naar verwachting € 3,2 miljoen.

Reserve conjunctuur/frictiefonds

Op 12 mei 2009 heeft de raad bij het vaststellen van de bezuiniging besloten tot het instellen van een conjunctuur-/frictiefonds in 2010 van € 1.000.000. Deze is bedoeld voor het opvangen van tijdelijke, conjuncturele tegenvallers, waarbij te denken valt aan bijvoorbeeld niet door het rijk gecompenseerde uitkeringsgelden en teruglopende leges. Tevens bedoeld voor opvang frictiekosten in de vorm van eenmalige personele effecten als uitvloeisel van de organisatorische aanpassingen. Ook de samenwerking met Enschede en het GBT en de daaruit voortvloeiende frictiekosten vallen hieronder. De reserve bedraagt € 51.000. Jaarlijks wordt een bedrag van ongeveer € 12.000 onttrokken, dat te maken heeft met verplichtingen die voortvloeien uit de overgang van voormalige medewerkers naar het Gemeentelijk Belastingkantoor Twente.

Reserve Organisatie ontwikkelingen

Deze reserve is bedoeld voor de eventuele dekking van kosten die voortvloeien uit de gevolgen en verplichtingen die kunnen ontstaan vanuit de organisatie ontwikkeling. Organisatie-ontwikkeling is een continue proces. Tot nu toe zijn de kosten hiervoor steeds vanuit de begroting gedekt. Indien in het kader van de organisatie-ontwikkeling toch (extra) middelen nodig zijn, dan zal aan de raad daartoe een voorstel worden gedaan. Met inachtneming van deze notie komt het college in de jaarrekening 2021 met het voorstel deze reserve op te heffen.

Reserve referenda

Bij de Bestuursrapportage 2016 is besloten € 40.000 apart te zetten voor de organisatie van referenda.

Voorzieningen

(Bedragen x € 1.000)

Bedragen * 1000 Euro	Stand 31-12-2021	Bestedingen 2022	Stortingen 2022	Eindstand 2022	Eindstand 2023	Eindstand 2024	Eindstand 2025
Fysiek							
Voorz. Reiniging	343	75	33	301	343	388	459
Voorz. Riolering	3.839	-102	377	4.318	4.727	5.136	5.538
Totaal Fysiek	4.182	-27	410	4.619	5.070	5.523	5.997
Sociaal							
Herstructurer.Ontmanteling Top Craft	118	0	0	118	118	118	118
Totaal Sociaal	118	0	0	118	118	118	118
Bestuur en Dienstverlening							
Voorz. pensioenen wethouders	4.052	0	0	4.052	4.052	4.052	4.052
Voorz. uitstroom personeel	13	0	0	13	13	13	13
Totaal Bestuur en Dienstverlening	4.066	0	0	4.066	4.066	4.066	4.066
Totaal	8.366	-27	410	8.803	9.254	9.707	10.181

Toelichting

In de stand 31-12-2021 zijn de werkelijke stortingen en onttrekkingen van 2021 niet meegenomen.

Voor de mutaties in 2022 wordt verwezen naar de toelichting van het desbetreffende programma in hoofdstuk 2.

Fysiek

Voorziening Reiniging

Het saldo van deze voorziening is de afgelopen jaren in de tarieven verwerkt. Op deze wijze worden behoudens (autonome) kostenstijgingen, onregelmatige schommelingen in de tarieven beperkt. Uit de voorziening dienen ook de kosten van ondergrondse containers te

worden gedekt. Vanaf 2018 hebben hiervoor jaarlijkse stortingen plaatsgevonden van € 35.000.

De huidige stand van de voorziening is € 580.000. Per eind 2021 is de voorziening naar verwachting op ruim € 515.000.

Voorziening Riolering

De hoogte van het rioolrecht is gebaseerd op het kostendekkingsplan dat onderdeel is van het vernieuwde [Gemeentelijke Rioleringsplan](#) (vGRP) dat in maart 2018 is vastgesteld. De hoogte van de (noodzakelijke) voorziening is betrokken bij de samenstelling van dit vGRP.

Sociaal

Ontmanteling Top Craft

Op basis van de notitie "[Mensenwerk](#)" hebben de drie deelnemende gemeenteraden in december 2011 besloten om de huidige uitvoeringsstructuur van zowel Gr-Wot als het uitvoeringsbedrijf Top Craft te ontmantelen en over te gaan tot separate uitvoering van de WSW door de drie afzonderlijke gemeenten. Als gevolg van deze beslissing is in de jaarrekening 2011 van Top Craft BV en het Gr-Wot een voorziening "Herstructurering/ontmanteling" gevormd van € 8,3 miljoen ter dekking van toekomstige kosten die verband houden met de herstructurering. Voor Losser resulteerde dit tot het vormen van een voorziening ter hoogte van € 2,6 miljoen. Gelet op de huidige stand van zaken kan de voorziening naar verwachting in de jaarrekening 2021 worden opgeheven.

Bestuur en Dienstverlening

Voorziening pensioenen wethouders

Op grond van [BBV](#) dient voor de pensioenverplichtingen, die de gemeente Losser heeft tegenover bestuurders en oud-bestuurders dan wel tegenover hun nabestaanden, een voorziening te worden gevormd. Op basis van actuariële berekeningen wordt jaarlijks beoordeeld of de voorziening nog toereikend is. Uitkeringen van de pensioenen vinden jaarlijks plaats uit de voorziening en via de exploitatie wordt deze voorziening aangevuld tot de noodzakelijke omvang.

Voorziening uitstroom personeel

Deze voorziening wordt in 2021 in de jaarrekening opgeheven.

4.6. Incidentele baten en lasten

(Bedragen x € 1.000)

Specificatie incidentele baten en lasten	2022	2023	2024	2025
Specificatie lasten				
Programma Sociaal				
Uitvoering lokaal sportakkoord	10			
Cultuur	25	0	0	0
Applicatiebeheer	50	0	0	0
Intensivering jongerenwerk Fundament	66	66	66	0
Armoedebestrijding kinderen	13	13	14	14
Kosten M OP Onderwijs	20			
Kosten NASB	50			
Kosten pilots Sociaal Domein	300			
Programma Fysiek				
Schatkamerprijs				
De reis van het zandsteen	5			
Actieprogramma Recreatie en Toerisme	15			
Implementatie Omgevingswet	15	15	65	
Actualisatie Stec rapport 2022	10			
Actualisatie Vpb grondexploitatie	178	-227	0	0
Bestrijding Aziatische duizendknoop	40	0	0	0
Verhogen biodiversiteit voornamelijk in omgeving eiken ter bestrijding eikenprocessierups	35	0	0	0
Werkbudget centrumplan Losser	35	50	0	0
Uitvoeringsprogramma Vrijetijds Economie Noordoost Twente	8	10	0	0
Onderzoek traverse N731, kern Losser	25	0	0	0
Mobiliteitsvisie	60	0	0	0
Doorontwikkeling bereikbaarheid Drielandsteen	30	0	0	0
Nota Kapitaalgoederen openbare ruimte / Visie Kwaliteit openbare ruimte	35	0	0	0
Duurzaamheid. Bekostiging en besturing van de decentrale uitvoering van het klimaat akkoord en uitvoering geven aan de dynamische uitvoeringsagenda.	150	0	0	0
Opstellen Groenbeleidsvisie icm continuering Servicebedrijf	50	0	0	0
Formatie secretaris bezwarencommissie	30	15	0	0
Handhaving energielabel C kantoren	2	2	2	2
Kosten Duurzaamheid	304			
Kosten Onderhoud Wegen	750			
Kosten Openb. Verlichting	50			
Kosten Openbaar Groen	90			
Kosten invoering Omgevingswet	400			

Specificatie incidentele baten en lasten	2022	2023	2024	2025
Programma Bestuur en dienstverlening				
Dekking Ipads / burg. particip.	12			
Inc. Effect onderuitputting 2021 en wijziging pitstop	-80	0	0	0
Inwonerparticipatie	20	20	0	0
Profilering werving- en selectie arbeidsmarkt.	21	21	21	0
Inwerkprogramma nieuwe raad	20	10	0	0
Vernieuwing website	60	0	0	0
Vormgeven datagedreven sturing	150	100	0	0
Wet Open Overheid incidenteel	55	55	55	55
Totaal incidentele lasten	3.108	149	222	71
Specificatie baten				
Programma Fysiek				
Toeristenbelasting	200	0	0	0
dividend Wadinko	-23	0	0	0
Winstneming grondexploitaties	625	394	45	5
Programma Bestuur en dienstverlening				
Extra jeugdgelden rijk	1.714			
Totaal incidentale baten	2.516	394	45	5
Specificatie aanwending reserves				
Programma Fysiek				
Inzet Res. Duurzaamheid	304			
Inzet Res. Onderhoud Wegen	750			
Inzet Res. Openb. Verlichting	50			
Inzet Res. Openbaar Groen	90			
Inzet Res. Omgevingswet	400			
Programma Sociaal				
Inzet Res. MOP Onderwijs	20			
Inzet Res. NASB	50			
Inzet Res. Sociaal Domein	300			
Totaal aanwending reserves	1.964			
Totaal incidentele baten en lasten	1.372	245	-176	-66

5. Bijlagen

5.1. Beleidsindicatoren

In deze bijlage zijn de verplichte indicatoren opgenomen (bron:

Waarstaatjegemeente.nl). Vergelijking Losser met gemeenten < 25.000 inwoners

Besluit Begroting en Verantwoording

Gemeenten nemen een uniforme basisset beleidsindicatoren op in hun begroting en jaarverslag. De set behandelt een breed spectrum van onderwerpen, van misdrijven en afval tot bijstandsuitkeringen en nieuwbouwwoningen. Zo kunt u zich een helder beeld vormen van de beleidsresultaten van de gemeente.

Niet-sporters

52,5%

Losser

48,9%

<25.000 inwoners

Meerdere bronnen | 2016

Volksgesondheid en Milieu

Omvang huishoudelijk restafval

kg per inwoner

Losser

<25.000 inwoners

CBS statistiek Huishoudelijk afval | 2019

Percentage bekende hernieuwbare elektriciteit

8,5%

Losser

X

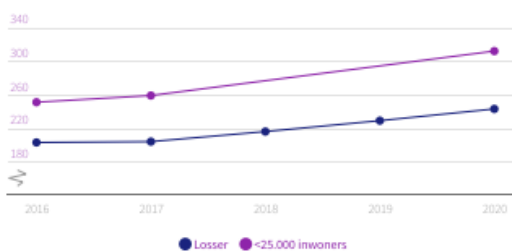
<25.000 inwoners

berekening | 2019

Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Gemiddelde WOZ waarde

x €1.000

CBS - WOZ | 2016 - 2020

Nieuw gebouwde woningen

per 1.000 woningen

7,0

Losser

9,6

<25.000 inwoners

BAG/ABF | 2020

Banen

per 1.000 inwoners van 15-64 jaar

Losser

568,9

<25.000 inwoners

666,3

Meerdere bronnen | 2020

Jongeren met een delict voor de rechter

0%

Losser

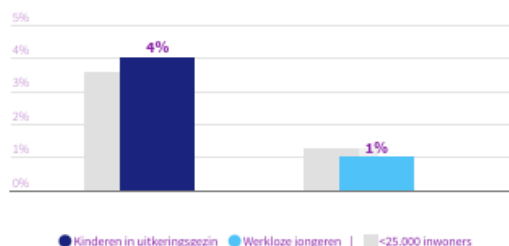
1%

<25.000 inwoners

CBS Jeugd | 2019

Achterstand onder jeugd

Losser

● Kinderen in uitkeringsgezin ● Werkloze jongeren | ● <25.000 inwoners

CBS Jeugd | 2019

Netto arbeidsparticipatie

66,7%

Losser

69,3%

<25.000 inwoners

CBS | 2020

Persone met een bijstandsuitkering

per 10.000 inwoners

Losser

<25.000 inwoners

CBS | 2020

Lopende re-integratievoorzieningen

per 10.000 inwoners van 15-64 jaar

316,0

Losser

148,9

<25.000 inwoners

CBS | 2020

Gerelateerde thema's

- › Thema Gemeentelijke financiën

Meer over dit onderwerp

- › Regeling beleidsindicatoren gemeenten
- › Aanpassingen beleidsindicatoren gemeenten
- › Definities beleidsindicatoren bestuur en organisatie

Meer cijfers

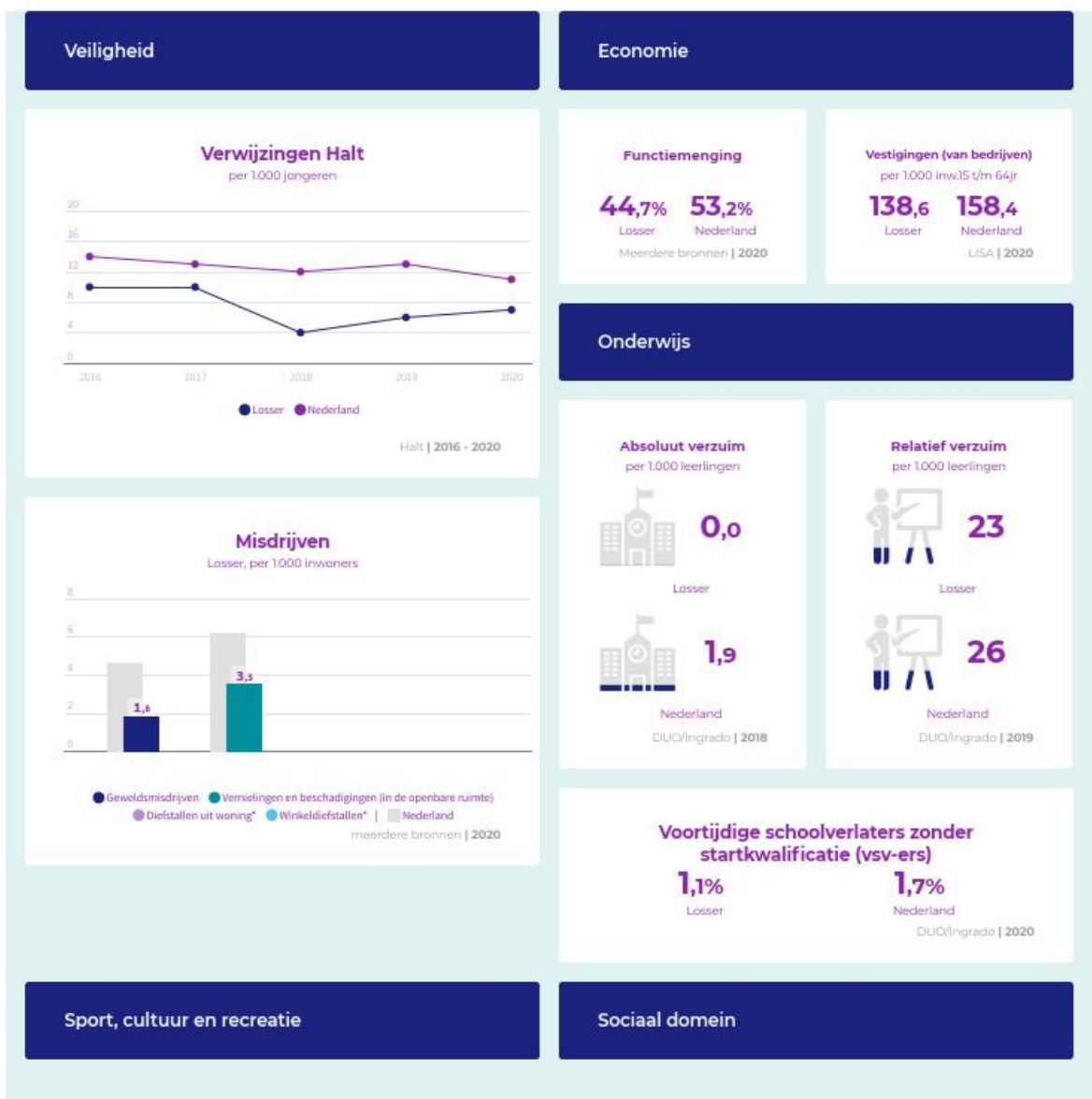
- › Overzicht beleidsindicatoren bestuur en organisatie in de database
- › Gegevensset beleidsindicatoren bestuur en organisatie

Vergelijking Losser met gemiddelde Nederland

Besluit Begroting en Verantwoording

Gemeenten nemen een uniforme basisset beleidsindicatoren op in hun begroting en jaarverslag. De set behandelt een breed spectrum van onderwerpen, van misdrijven en afval tot bijstandsuitkeringen en nieuwbouwwoningen. Zo kunt u zich een helder beeld vormen van de beleidsresultaten van de gemeente.

Niet-sporters

52,5%
Losser

48,7%
Nederland

Meerdere bronnen | 2016

Volksgesondheid en Milieu

Omvang huishoudelijk restafval

kg per inwoner

Losser

85

Nederland

161

CBS statistiek Huishoudelijk afval | 2019

Banen

per 1.000 inwoners van 15-64 jaar

Losser

568,9

Nederland

795,9

Meerdere bronnen | 2020

Jongeren met een delict voor de rechter

0%

Losser

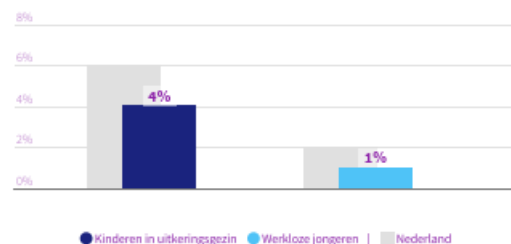
1%

Nederland

CBS Jeugd | 2019

Achterstand onder jeugd

Losser

CBS Jeugd | 2019

Percentage bekende hernieuwbare elektriciteit

8,5%

Losser

20,1%

Nederland

berekening | 2019

Netto arbeidsparticipatie

66,7%

Losser

68,4%

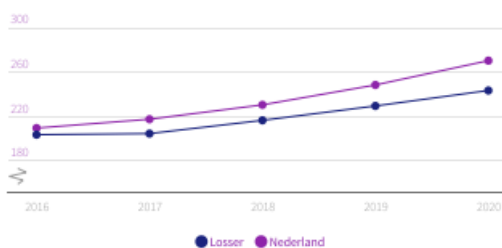
Nederland

CBS | 2020

Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Gemiddelde WOZ waarde

x €1.000

CBS - WOZ | 2016 - 2020

Personen met een bijstandsuitkering

per 10.000 inwoners

Losser

287,7

Nederland

459,7

CBS | 2020

Lopende re-integratievoorzieningen

per 10.000 inwoners van 15-64 jaar

316,0

Losser

202,0

Nederland

CBS | 2020

Nieuw gebouwde woningen

per 1.000 woningen

7,0

Losser

8,9

Nederland

BAG/ABF | 2020

Gerelateerde thema's

- › Thema Gemeentelijke financiën

Meer over dit onderwerp

- › Regeling beleidsindicatoren gemeenten
- › Aanpassingen beleidsindicatoren gemeenten
- › Definities beleidsindicatoren bestuur en organisatie

Meer cijfers

- › Overzicht beleidsindicatoren bestuur en organisatie in de database
- › Gegevensset beleidsindicatoren bestuur en organisatie

5.2. Financiële uitgangspunten

Het voeren van een gezond financieel beleid en het opstellen van een (meerjaren)begroting kunnen niet zonder duidelijke financiële randvoorwaarden, die borg staan voor een evenwichtig en consequent financieel beleid. Het is daarom van belang dat de financiële uitgangspunten door de raad worden onderschreven.

Met de raadsinformatie van 30 maart 2021 is de raad geïnformeerd over de uitgangspunten die voor de VJN2021 en de Programmabegroting 2022 worden gehanteerd. Deze zijn neergelegd in de "Uitgangspunten Voorjaarsnota 2021 - 2025". Hieronder zijn de belangrijkste aannames samengevat.

Algemeen

- Voor de loon- en prijsontwikkeling wordt bij het opstellen van de (meerjaren)begroting uitgegaan van de meest recente prognose van het CPB in het Centraal Economisch Plan 2021.
- We starten met het toerekenen van de kosten voor afschrijven en rente in het jaar nadat een investering gereed is.
- Investeringskosten die langer dan een kalenderjaar duren worden in het 2e jaar belast met de toerekening van de rekenrente over het geïnvesteerde bedrag aan het begin van het boekjaar.
- Voor de rekenrente is uitgegaan van 0,7%, ten opzichte van de 1,0% uit de PB2021 is de rekenrente met 0,3% verlaagd.
- De algemene uitkering uit het gemeentefonds wordt berekend op basis van de mei-circulaire 2021.
- Lokale heffingen: voor 2022 wordt uitgegaan van een index van 1,3%. Dit percentage is inclusief de verrekening van de nacalculatie over 2021. Dit geldt percentage geldt voor de heffingen waar geen directe kostprijsberekening aan ten grondslag ligt (onroerendezaak-, woonforensen-, toeristenbelasting en leges (tenzij wettelijk gemaximeerd)).

Bron: Centraal Economisch Plan 2021

Nominale ontwikkeling	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Prijsindex	1,5 %	1,5 %	1,5 %	1,5 %
Loonindex	1,5 %	2,3 %	2,1 %	2,4 %

5.3. Taakvelden overzicht

Totaal baten en lasten 2022 per programma

Bedragen in 1.000 euro's	Fys Lasten	Fys Baten	Soc Lasten	Soc Baten	Dns Lasten	Dns Baten	Totaal
0.1 Bestuur	0	0	0	0	1.455	60	1.395
0.10 Mutatie reserves	652	1.666	0	637	0	129	-1.780
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	0	0	0	2.477	459	2.017
0.2 Burgerzaken	0	0	0	0	542	256	286
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	1.113	70	0	0	0	0	1.043
0.4 Ondersteuning organisatie	0	0	0	0	8.309	187	8.121
0.5 Treasury	0	0	0	0	527	1.043	-516
0.61 OZB woningen	0	0	0	0	319	3.630	-3.311
0.62 OZB- niet woningen	0	0	0	0	0	1.510	-1.510
0.64 Belastingen Overig	0	0	0	0	26	0	26
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	0	0	0	0	0	39.731	-39.731
0.8 Overige baten en lasten	0	0	0	0	176	0	176
0.9 Vennootschapsbelasting [VpB]	0	0	0	0	211	0	211
1.1 Crisisbeheersing en Brandweer	0	0	0	0	1.669	0	1.669
1.2 Openbare orde en Veiligheid	0	0	0	0	426	15	411
2.1 Verkeer en vervoer	4.488	73	0	0	0	0	4.415
2.4 Economische Havens en waterwegen	22	2	0	0	0	0	19
2.5 Openbaar vervoer	35	0	0	0	0	0	35
3.3 Bedrijfsloket en regelingen	247	117	0	0	0	0	130
3.4 Economische promotie	13	447	212	0	0	0	-223
4.2 Onderwijshuisvesting	0	0	888	27	0	0	861
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	0	0	1.077	480	0	0	597
5.1 Sportbeleid en activering	0	0	242	0	0	0	242
5.2 Sportaccommodaties	0	0	1.765	625	0	0	1.141
5.3 Cultuurpresentatie, productie en participatie	0	0	232	0	0	0	232
5.4 Musea	0	0	18	0	0	0	18
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	24	17	0	0	6
5.6 Media	0	0	471	0	0	0	471
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.216	31	161	47	0	0	1.299
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	0	0	1.512	56	0	0	1.456
6.2 Wijkteams	0	0	1.308	0	0	0	1.308
6.3 Inkomensregelingen	0	0	6.412	5.314	0	0	1.098
6.4 Begeleide participatie	0	0	3.420	186	0	0	3.235

6.5 Arbeidsparticipatie	0	0	1.061	0	0	0	1.061
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	0	0	4.090	232	0	0	3.857
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	0	0	3.133	0	0	0	3.133
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	0	0	4.257	0	0	0	4.257
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	0	0	0	0	0	0	0
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	0	0	1.352	0	0	0	1.352
7.1 Volksgezondheid	0	0	872	0	0	0	872
7.2 Riolering	2.410	3.130	0	0	0	0	-719
7.3 Afval	2.059	2.582	0	0	0	0	-523
7.4 Milieubeheer	1.192	4	0	0	0	0	1.188
7.5 Begraafplaatsen	20	1	0	0	0	0	20
8.1 Ruimtelijke ordening	902	59	0	0	0	0	843
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	4.109	5.359	0	0	0	0	-1.250
8.3 Wonen en bouwen	1.477	415	0	0	0	0	1.062
Totaal	19.954	13.956	32.507	7.621	16.136	47.021	0

5.4. Beleidsverplichtingen en wensen

Onderstaande ontwikkelingen/voorstellen zijn meegenomen en verwerkt in de VJN2021. Het gaat om:

- 1) Financieel middelenkader 2022 en volgende jaren
- 2) De prioriteiten die betrekking hebben op: de continuïteit van de dienstverlening, prioriteiten bedrijfsvoering en de prioriteiten die door de raad zijn aangegeven. Het gaat in alle gevallen om exploitatieposten.

Wij verwijzen naar de tabellen hieronder, die afkomstig zijn uit de VJN2021.

Tabel Financieel middelenkader (bedragen x €)

Financieel middelenkader	2022	2023	2024	2025
1 Resultaat PB 2021	731.175	268.838	-269.236	-353.236
2 Algemene uitkering	125.254	-159.643	-144.519	745.125
3 Onvoorzien	97.404	307.587	408.423	408.423
4 actualisering kosten bedrijfsvoering	-269.043	-279.636	-287.166	-169.745
5 Ontwikkelingen opbrengst OZB	50.000	50.000	50.000	50.000
6 Toeristenbelasting	200.000			
7 Restitutie Fundament 2020 jaarrekening				
8 Actualisatie kapitaallasten	-167.462	-184.714	-229.964	-278.380
9 Inc. Effect onderuitputting 2021 en wijziging pitstop	80.000			
10 Treasury	-2.369	24.195	49.138	43.682
11 loon-/prijscompensatie 2021-2025	595.519	830.684	1.067.967	527.985
12 dividend Wadinko	-23.375	0	0	0
13 Verbonden partijen (odt, vrt en rt)	-56.787	-52.146	-33.587	-41.320
14 Actualisatie winstneming grondexploitaties	33.195	76.754	-103.682	4.837
15 Actualisatie Vpb grondexploitaties	-178.409	227.462		
Totaal	1.215.101	1.109.381	507.374	937.372

Overzicht prioriteiten continuïteit dienstverlening

	Onderwerp	2022	2023	2024	2025
1	Areaal uitbreiding Dinkel Zuid	-€ 16.000	-€ 16.000	-€ 16.000	-€ 16.000
2	Areaal uitbreiding Kerkebos	-€ 8.400	-€ 8.400	-€ 8.400	-€ 8.400
3	Afspraak onderhoud Parochietuin				-€ 5.000
4	Areaal uitbreiding Saller	-€ 43.200	-€ 43.200	-€ 43.200	-€ 43.200
5	Areaal uitbr Wonen ad Dinkel	-€ 8.100	-€ 8.100	-€ 8.100	-€ 8.100
6	Opbrengst verkoop groenstroken	-€ 15.555	-€ 11.531	-€ 11.741	-€ 11.741
7	Startersleningen	-€ 11.250	-€ 11.250	-€ 11.250	-€ 11.250
8	Leerlingenvervoer	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000
9	WiL	-€ 292.337	-€ 318.497	-€ 354.731	
10	WiL	€ 354.091	€ 330.449	€ 614.536	
11	Soc. Med. ind. kinderopvang	-€ 95.000	-€ 95.000	-€ 95.000	-€ 95.000
12	Maatwerkvoorzieningen (wmo)	€ 154.882	€ 178.898	€ 234.961	€ 185.828
13	Maatwerkdienstverlening 18+	-€ 105.037	-€ 106.766	-€ 79.390	-€ 118.660
14	Bijstelling raming jeugdbudget	-€ 130.000	-€ 146.000	-€ 72.000	-€ 156.000
15	IOAW	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
16	IOAZ	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000
17	Lasten BUIG uitkeringen	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
18	Kinderopvang algemeen	€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000
19	Vernieuwing website	€ -60.000			
20	Kapitaallasten	€ -	€ -18.812	€ -21.547	€ -21.413
Totaal		€ 4.094	€ 5.791	€ 408.138	-€ 28.936

Overzicht prioriteiten bedrijfsvoering

	Onderwerp	2022	2023	2024	2025
1	Inwonerparticipatie	-€ 20.000	-€ 20.000	€ 0	€ 0
2	Melddesk	-€ 5.250	-€ 5.250	-€ 5.250	-€ 5.250
3	Profilering arbeidsmarkt.	-€ 20.500	-€ 20.500	-€ 20.500	
4	Naris	-€ 6.500	-€ 3.500	-€ 3.500	-€ 3.500
5	Cultuur	-€ 25.000			
6	Identiteitsfraude	-€ 8.000	-€ 8.000	-€ 8.000	-€ 8.000
7	Applicatiebeheer	-€ 50.000	€ 0	€ 0	€ 0
8	Inwerkprogramma nieuwe raad	€ -20.000	€ -10.000		
9	Nota Kapitaalgoederen	€ -35.000			
10	Opstellen Groenbeleidsvisie	€ -50.000			
11	Onderzoek Afvalbrengpunt				
12	Formatie secr. bezw. commissie	€ -30.000	€ -15.000		
13	Datagedreven sturing	€ -150.000	€ -100.000		
14	Kapitaallasten	€ -6.600	€ -33.856	€ -40.229	€ -46.558
Totaal		-€ 426.850	-€ 216.106	-€ 77.479	-€ 63.308

Overzicht gehonoreerde prioriteiten gemeenteraad

	Onderwerp	2.022	2.023	2.024	2.025
1	Bestrijding Aziatische duizendknoop	-40.000			
2	Verhogen biodiversiteit	-35.000			
3	Werkbudget centrumplan Losser	-35.000	-€ 40.000		
4	Uitvoeringsprogramma Vrijetijds Economie NO Twente	-7.500	-10.000		
5	Vervanging uitingen Schatkamer van Twente				
6	Structureel samenwerkingsverband centrum Losser	-15.000	-15.000	-15.000	-15.000
7	Herziening subsidiebeleid	-32.000	-47.000	-47.000	-47.000
8	Onderzoek traverse N731, kern Losser	-25.000			
9a	Aanvullende inzet jongeren				
9b	Aanvullende inzet jongeren				
10	Mobiele trotters bij verkiezingen	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000
11	Intensivering jongerenwerk Fundament	-65.500	-65.500	-65.500	0
12	Aanvullen reserve Sociaal Domein				
13a	Formatie re-integratie arbeidsgehandicapten	-35.000	-52.500	-52.500	-52.500
13b	Adm. ondersteuning re-integratie arbeidsgehandicapten	-22.000	-33.000	-33.000	-33.000
13c	Consulent voor arbeidsgehandicapten	-28.000	-42.000	-42.000	-42.000
14a	Loonkostensubsidies	-100.000	-150.000	-200.000	-250.000
14b	Loonkostensubsidies	100.000	150.000	200.000	250.000
15	Kleine veiligheidsmaatregelen	-30.000	-25.000	-25.000	-25.000
16	Mobiliteitsvisie	-60.000			
17	Uitbreiding Griffie	-60.000	-60.000	-60.000	-60.000
18	Bereikbaarheid Drielandsteen	-30.000			
19	Dynamische uitvoeringsagenda	-150.000			
20	Achterstallige vervangingsopgave groen				
21	Afschaffen Hondenbelasting	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
22a	Kapitaallasten	€ -	-45.167	-131.832	-424.289
22b	Kapitaallasten	-17.100	-16.995	-16.890	-19.135
Totaal		-792.100	-557.162	-593.722	-822.924

5.5. Vervangingsinvesteringen

In deze paragraaf zijn de investeringen weergegeven, waar de gemeenteraad bij besluitvorming over de VJN2021 voor heeft gekozen. De financiële effecten ervan zijn opgenomen in de voorliggende Programmabegroting.

	Onderwerp	Start investering	Einde investering	Investeringsbedrag				Afschrijving
1	Vervangen openbare verlichting, jaarschijf 2025	2025	2025 en verder				€ 200.000	20
2a	Kwaliteitsimpuls openbare ruimte Vogelbuurt	2022	2022	€ 50.000				20
2b	Kwaliteitsimpuls openbare ruimte Vogelbuurt	2023	2023		€ 50.000			20
3	Spel/lesmaterialen + verbeteren uitstraling zwembaden	2022		€ 16.000				10
4	Herinrichting omgeving De Muchte	2022	2022	€ 250.000				20

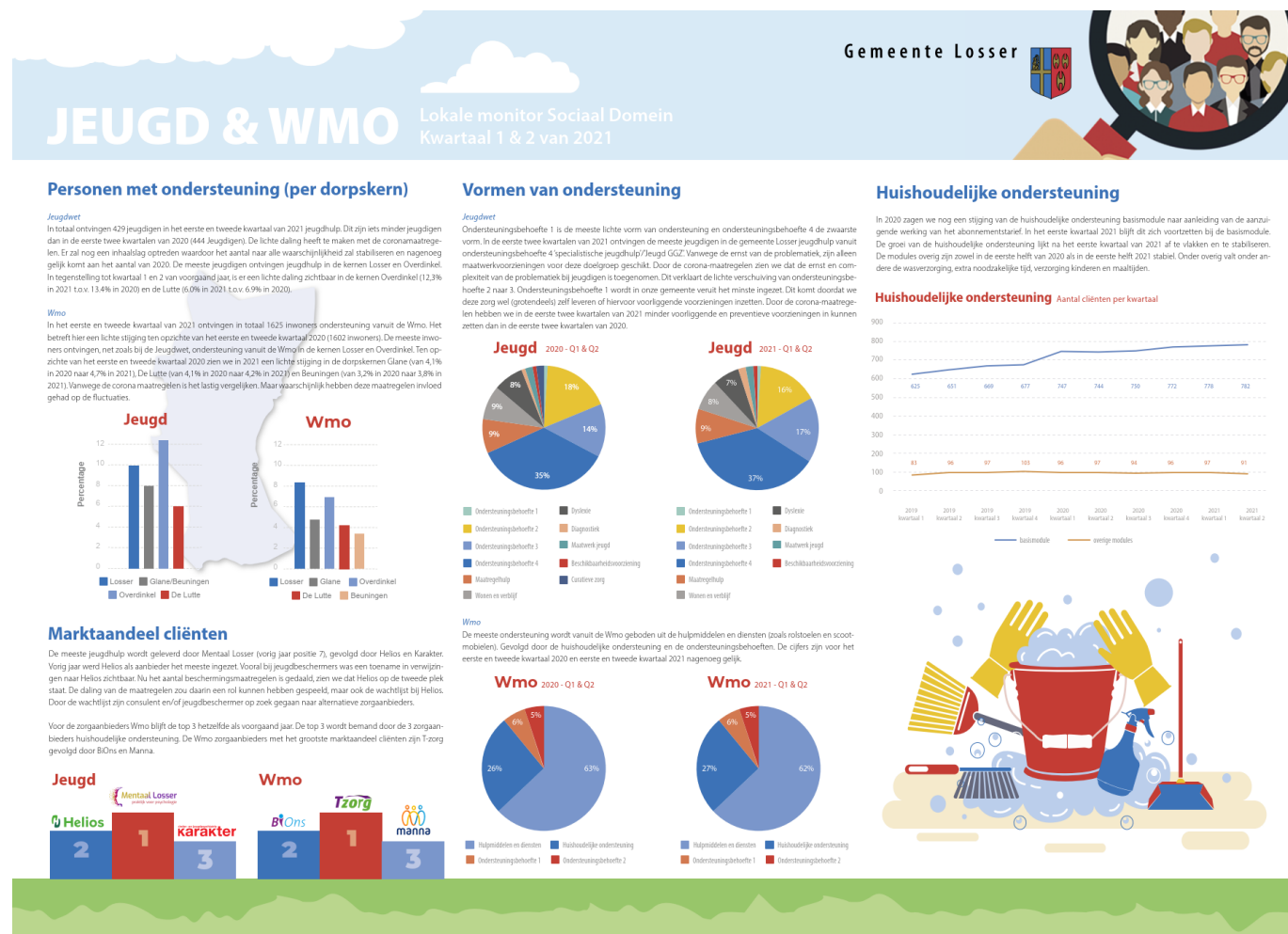
	Onderwerp	Start investering	Einde investering	Investeringsbedrag				Afschr
1a	Jaarlijkse inruil van tracties	2021	2021	€ 50.000				8
1b	Jaarlijkse inruil van tracties	2022	2022		€ 50.000			8
1c	Jaarlijkse inruil van tracties	2023	2023			€ 50.000		8
1d	Jaarlijkse inruil van tracties	2024	2024				€ 50.000	8
1e	Jaarlijkse inruil van tracties	2025					€ 275.000	8
2	Vervanging systeem leerlingenvervoer	2021	2022	€ 100.000				5

5.6. Actueel overzicht kapitaalgoederen

Kapitaalgoederen					
Areaal	Hoeveelheid	Eenheid		Areaal	Hoeveelheid Eenheid
Groen				Speeltoestellen	
Bomen	12.044	st.		Speeltoestellen	376 st.
Natuurlijke beplanting	354.426	m2		Speelondergrond zand	8.682 m2
				Speelondergrond rubberen tegels	336 m2
Bodembedekkende heesters	17.476	m2		Speelondergrond kunstgras	1.175 m2
				Speelondergrond Tegels/Asfalt	1.935 m2
Heesters/ botanische rozen	74.743	m2		Verharding	
Rozen	6.494	m2		Cementbeton	24.458 m2
Vaste planten	7.151	m2		Dicht asfaltbeton	897.356 m2
Wisselperk (zomergoed)	65	m2		Elementen	745.747 m2
<i>Totaal cultuurlijke beplanting</i>	<i>105.929</i>	<i>m2</i>		Oppervlakbehandeling	16.508 m2
				Onverhard	163.428 m2
Hagen	5.943	m2		Halfverhard	133.661 m2
Plantenbakken	22	st.		<i>Totaal verharding</i>	<i>1.981.158 m2</i>
Berm	627.390	m2		Water	
Gazon	389.211	m2		Duikers	15.106 m
Gazon met bollen	7.970	m2		Waterlopen	378.706 m2
Kruidenrijk gras	19.234	m2		Vijvers	1.987 m2
Natuurlijke oever	714	m2		Beschoeiing	1998 m1
Ruigte	42.711	m2		Kunstwerken	
Wadi	18.056	m2		Faunaraster	3 st.
<i>Totaal gras</i>	<i>1.105.286</i>	<i>m2</i>		Steiger/ vlonder	6 st.
				Stuw	4 st
Openbare verlichting				Tunnels	1 st.
Lichtmasten	4.629	st.		Vaste bruggen	50 st.
Straatmeubilair				Riolering	
Afvalbakken	258	st.		Vrijverval riolering	179.282 m
Bebouwde komborden	76	st.		Putten, vrijverval riool	4.100 st.
Verwijzing borden	273	st.		Kolken	7.422 st.

Zitmeubilair	277	st.	Drukriolering	163.846	m
Verkeersborden	3.640	st.	Randvoorzieningen	5	st.
Straatnaamborden	1.006	st.	Hoofdgemalen	15	st.
Schrikhekken	159	st.	Tussengemalen	7	st.
Vlaggemasten	7	st.	Tunnelgemalen	3	
Plattegrondkosten	7	st.	Minigemalen	580	st.
Welkomstborden	13	st.	Centrale verdeelkasten (electra)	36	st.
Verkeersspiegel	7	st.	Meet en regelsystemen	36	st.
Afvalinzameling			Areaal vastgoed		
Minicontainers GFT, rest en VEC	25.381	st.	Eigendienst	9	st.
Bovengrondse container glas	3	st.	Maatschappelijk	55	st.
Bovengrondse container textiel	3	st.	Commercieel	48	st.
Bovengrondse container verpakkingen	8	st.			
Ondergrondse container glas	13	st.			
Ondergrondse container restafval	33	st.			
Ondergrondse container textiel	8	st.			
Ondergrondse container verpakkingen	11	st.			

5.7. Factsheet Sociaal Domein 1e helft 2021

JEUGD & WMO

Lokale monitor Sociaal Domein
Kwartaal 1 & 2 van 2021

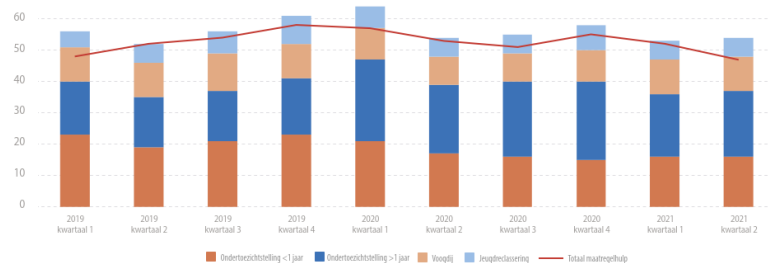
Gemeente Losser

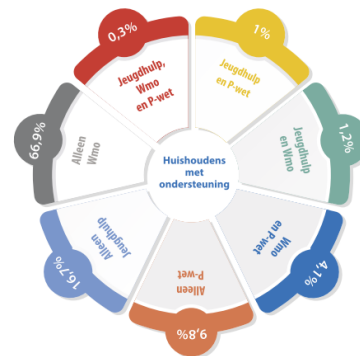
Module maatregelhulp

De module maatregelhulp bestaat uit maatregelen en machtigingen opgelegd door de kinderrechter. Na stabilisatie eind 2020 in de module maatregelhulp, is in kwartaal 1 en 2 van 2021 een daling zichtbaar in het aantal opgelegde maatregelen door de kinderrechter. Deze daling is nu vooral zichtbaar in de onder toezichtstellingen langer dan 1 jaar (OTS >1). De insteek is om een onder toezichtstelling zo kort mogelijk te laten duren, tenzij de zwaarte van de problematiek iets anders vraagt.

Maatregelhulp Aantal jeugdigen per kwartaal

Verdeling Jeugdhulp, Wmo en Participatie

Integraal werken

Sinds 1 januari 2018 werken we binnen het Sociaal Domein integraal. Inwoners die professionele ondersteuning nodig hebben, kunnen terecht bij de integraal consulenten uit de teams Zorg (Jeugd en Wmo) en Werk & Inkomens.

Ondanks dat uit de verdeling Jeugdhulp, Wmo en Participatie blijkt dat de overlap tussen de verschillende regelingen relatief gering is, heeft de integrale werkwijze veel voordelen. De ondersteuningsvragen van inwoners op diverse leefgebieden kunnen door de onderlinge samenwerking sneller en meer op maat worden opgelost. De integraal consulenten voeren een breed keukentafel- of intakegesprek, vanuit de gedachte één gezin, één plan, één regisseur. Inwoners hebben daardoor in principe te maken met één contactpersoon.

INNOVATIEPLAN

Pilots 2021
Jeugd

Inzet sportcoach bij verenigingen

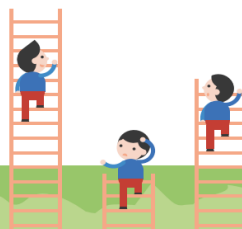
De sportcoach signaleert opvoedvraagstukken en zet preventieve interventies in bij Losserse verenigingen. Deze pilot heeft twee seizoenen bij de voetbalverenigingen AJC '96 en Sportclub Overdinkel gedraaid. Eind 2019 had de betrokken sportcoach een andere dienstbetrekking gevonden en hierdoor stopte zijn ondersteuning.

Doordat de meerwaarde, door zowel de clubs als de gemeente werd gevoeld, is in 2020 gezocht naar een nieuwe sportcoach. Corona vertraagde dit proces. Inmiddels zitten we in aflopende gesprekken met een nieuwe sportcoach, waarna we verwachten in het voetbalseizoen van 2021-2022 de sportcoach te introduceren. Rond de zomer van 2022 zal vervolgens een evaluatie met de voetbalclubs zijn, waarna we al dan niet besluiten de pilot met deze sportcoach voort te zetten.

JIM aanpak

Sommige jeugdigen bevinden zich in complexe situaties, waarin zij zijn vastgelopen en ouders ten einde raad zijn. De JIM-aanpak kan hierin een oplossing bieden. De JIM (Jouw Ingebrachte mentor red) wordt gepositioneerd als ambassadeur van de jeugdige en heeft als zodanig eigenlijk twee taken: fungeren als vertrouwenspersoon en als vertegenwoordiger. Hierdoor wordt professionele en niet-professionele hulp gecombineerd wat zorgt voor een optimaal en duurzaam resultaat. In het eerste half jaar is bij drie jeugdigen met complexe problematiek de JIM-aanpak toegepast. In twee gevallen zorgde het toepassen van deze aanpak ervoor dat onderliggende informatie boven water kwam, wat anders waarschijnlijk niet zichtbaar was geworden. Hierdoor kon de hulpverlening gericht ingezet worden. Eind 2021 vindt er een evaluatie plaats. Op basis van deze evaluatie wordt het vervolg bepaald.

Consulent 18-/18 +

Losserse jeugdigen met meerdere vormen van ondersteuning vanuit de Jeugdwet ervaren geen vlotte overgang naar vervolgzorg wanneer ze 18 jaar worden. De belangrijkste oorzaak is dat de ondersteuning na het 18e levensjaar, op een paar uitzonderingen na, vanuit een andere wet moet worden ingezet.

Middels de consulent 18-/18+ willen we de zorgcontinuïteit voor deze doelgroep verbeteren, escalatie voorkomen en financiering vanuit de bijbehorende wetgeving tijdig organiseren (bijv. Cmoet, ZW, Wlz, Wmo, Pw). Daarbij is het essentieel om ten minste één jaar voordat de jeugdige 18 jaar wordt, een passend plan te hebben. Ook de processen eromheen moeten onderzocht worden en waar nodig aangepast. Deze eenjarige pilot is gestart en zal zowel tussentijds als aan het eind geëvalueerd worden.

JEUGD & WMO

Lokale monitor Sociaal Domein
Kwartaal 1 & 2 van 2021

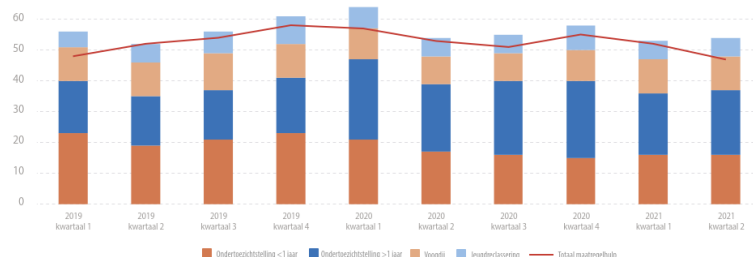
Gemeente Losser

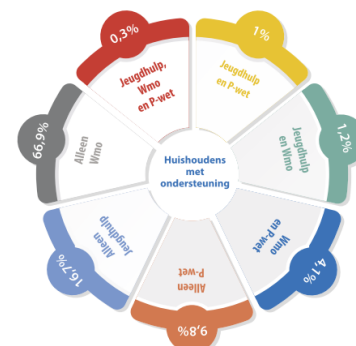
Module maatregelhulp

De module maatregelhulp bestaat uit maatregelen en machtigingen opgelegd door de kinderrechter. Na stabilisatie eind 2020 in de module maatregelhulp, is in kwartaal 1 en 2 van 2021 een daling zichtbaar in het aantal opgelegde maatregelen door de kinderrechter. Deze daling is nu vooral zichtbaar in de onder toezichtstellingen langer dan 1 jaar (OTS >1). De insteek is om een onder toezichtstelling zo kort mogelijk te laten duren, tenzij de zwaarte van de problematiek iets anders vraagt.

Maatregelhulp Aantal jeugdigen per kwartaal

Verdeling Jeugdhulp, Wmo en Participatie

Integraal werken

Sinds 1 januari 2018 werken we binnen het Sociaal Domein integraal. Inwoners die professionele ondersteuning nodig hebben, kunnen terecht bij de integraal consulenten uit de teams Zorg (Jeugd en Wmo) en Werk & Inkomen.

Ondanks dat uit de verdeling Jeugdhulp, Wmo en Participatie blijkt dat de overlap tussen de verschillende regelingen relatief gering is, heeft de integrale werkwijze veel voordelen. De ondersteuningsvragen van inwoners op diverse leefgebieden kunnen door de onderlinge samenwerking sneller en meer op maat worden opgelost. De integraal consulenten voeren een breed keukentafel- of intakegesprek, vanuit de gedachte één gezin, één plan, één regisseur. Inwoners hebben daardoor in principe te maken met één contactpersoon.

INNOVATIEPLAN

Pilots 2021
Jeugd

Inzet sportcoach bij verenigingen

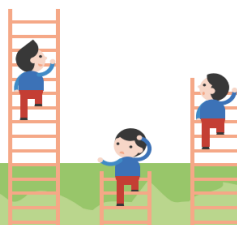
De sportcoach signaleert opvoedvraagstukken en zet preventieve interventies in bij Losserse verenigingen. Deze pilot heeft twee seizoenen bij de voetbalverenigingen AJC '96 en Sportclub Overdinkel gedraaid. Eind 2019 had de betrokken sportcoach een andere dienstbetrekking gevonden en hierdoor stopte zijn ondersteuning.

Doordat de meerwaarde, door zowel de clubs als de gemeente werd gevoeld, is in 2020 gezocht naar een nieuwe sportcoach. Corona vertraagde dit proces. Inmiddels zitten we in afrondende gesprekken met een nieuwe sportcoach, waarna we verwachten in het voetbalseizoen van 2021-2022 de sportcoach te introduceren. Rond de zomer van 2022 zal vervolgens een evaluatie met de voetbalclubs zijn, waarna we al dan niet besluiten de pilot met deze sportcoach voort te zetten.

JIM aanpak

Sommige jeugdigen bevinden zich in complexe situaties, waarin zij zijn vastgelopen en ouders ten einde raad zijn. De JIM-aanpak kan hierin een oplossing bieden. De JIM (Jouw ingebracht mentor red.) wordt positioneerd als ambassadeur van de jeugdige en heeft als zodanig eigenlijk twee taken: fungeren als vertrouwenspersoon en als vertegenwoordiger. Hierdoor wordt professionele en niet-professionele hulp gecombineerd wat zorgt voor een optimaal en duurzaam resultaat. In het eerste half jaar is bij drie jeugdigen met complexe problematiek de JIM-aanpak toegepast. In twee casussen zorgde het toepassen van deze aanpak ervoor dat onderliggende informatie boven water kwam, wat anders waarschijnlijk niet zichtbaar was geworden. Hierdoor kon de hulpverlening gericht ingezet worden. Eind 2021 vindt er een evaluatie plaats. Op basis van deze evaluatie wordt het vervolg bepaald.

Consulent 18-/18 +

Losserse jeugdigen met meerdere vormen van ondersteuning vanuit de Jeugdwet ervaren geen vlotte overgang naar vervolgzorg wanneer ze 18 jaar worden. De belangrijkste oorzaak is dat de ondersteuning na het 18e levensjaar, op een paar uitzonderingen na, vanuit een andere wet moet worden ingezet.

Middels de consulent 18-/18+ willen we de zorgcontinuïteit voor deze doelgroep verbeteren, escalatie voorkomen en financiering vanuit de bijbehorende wetgeving tijdig organiseren (bijv. Cmoet, ZWV, Wlz, Wmo, Pwv). Daarbij is het essentieel om terminatie één jaar voordat de jeugdige 18 jaar wordt, een passend plan te hebben. Ook de processen eromheen moeten onderzocht worden en waar nodig aangepast. Deze eenjarige pilot is gestart en zal zowel tussentijds als aan het eind geëvalueerd worden.

PARTICIPATIE & WSW

Lokale monitor Sociaal Domein
Kwartaal 1 & 2 van 2021

Daling aantal huishoudens met een uitkering

De cijfers geven het gemiddeld aantal huishoudens met een Participatiewetuitkering weer. Het aantal huishoudens met een Participatiewetuitkering is in Losser in het eerste kwartaal licht gestegen, maar in het tweede kwartaal weer gedaald. In Losser kiezen we voor een intensieve en persoonlijke begeleiding, waardoor ook mensen met een lange afstand tot de arbeidsmarkt, relatief vaak naar betaald werk uitstromen. Soms is parttime werk het maximaal haalbare waardoor cliënten nog een aanvullende uitkering houden.

De daling van het aantal huishoudens met een Participatiewetuitkering in Losser vanaf 1 januari 2020 komt daarmee op 1,9%, terwijl in Twente in die periode sprake was van een lichte stijging van bijna 1%.

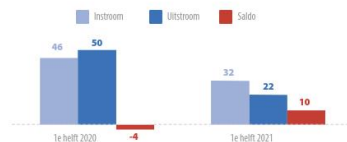

In- en uitstroom

De instroom over de eerste helft van 2021 is 10 hoger dan de uitstroom. De belangrijkste reden van instroom (in totaal 32) is vestiging vanuit andere gemeente (8), gevolgd door einde WW (7) en onvoldoende inkomsten (6). Slechts 2 cliënten gaven aan als gevolg van corona een uitkering aan te moeten vragen.

Door bij de aanvraag voor een uitkering de nadruk te leggen op het vinden van werk en een goede samenwerking met het UWV en het onderwijs, begeleiden we mensen voortijdig naar werk. Via deze poortwachtersfunctie zijn van 23 aanvragers van een uitkering er 20 direct doorgeleid naar betaald werk, 2 naar een zorgtraject en 1 naar een aanvraag aanvullende uitkering.

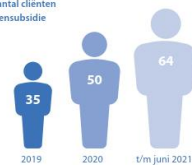
Van 16 doorverwijzingen als gevolg van integraal werken (Wmo, jeugd) binnen het sociaal domein (niet-uitkeringsgerechtigden) zijn er 12 doorgeleid naar betaald werk en voor vier doorverwijzingen is er geen vervolgtraject gestart. De belangrijkste reden van uitstroom (in totaal 22) blijft met 8 het vinden van betaald werk, gevolgd door verhuizing naar een andere gemeente (5).

Stijging loonkostensubsidie

Het aantal cliënten, dat met een loonkostensubsidie aan het werk is, is weer gestegen, zoals verwacht. Ieder jaar vindt nieuwe instroom plaats van (o.a.) schoolverlaters van het Voortgezet Speciaal Onderwijs en het Praktijkonderwijs. Deze schoolverlaters vinden niet gemakkelijk zelf betaald werk. We werken intensief samen met het onderwijs: er vindt een warme overdracht plaats. Hierdoor worden jongeren zoveel mogelijk geplaatst bij een werkgever vóórdat zij een beroep op een uitkering doen. Het doel is de ontwikkeling van deze werknemers zoveel mogelijk te stimuleren en te zorgen dat de werknemers in dienst blijven. Daarom begeleiden wij deze werknemers ook na plaatsing in samenwerking met de werkgevers.

Gemiddeld aantal cliënten met loonkostensubsidie

Percentage huishoudens met een Participatiewet uitkering

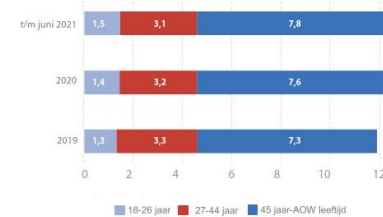
De verdeling van het aantal huishoudens met een Participatiewetuitkering over de verschillende dorpskernen is niet eenduidig. In verhouding heeft Overdinkel veel uitkeringsgerechtigden. De percentages huishoudens met een Participatiewetuitkering zijn in de kernen gedaald ten opzichte van 2020. In absolute zin woont het hoogste aantal huishoudens met een Participatiewet-uitkering in de kern Losser (155), Glane/Beuningen (s.v.m. de lage aantallen samengenomen: 9), Overdinkel (85) en De Lutte (7).

Om de cliënten uit Overdinkel intensiever en dichtbij huis te kunnen begeleiden, worden er ook op locatie in Overdinkel gesprekken met cliënten gevoerd.

Gemiddelde tijd in de bijstand

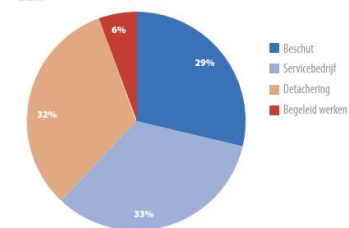
De gemiddelde tijd in de bijstand is iets gestegen naar 5,7 t.o.v. 5,5 jaar in 2019. Een deel van deze mensen (63) heeft wel parttime inkomsten uit betaald werk.

Naar aanleiding van de coronacrisis rapporteerden wij ook over de WW cijfers voor Losser, met name om voorbereid te zijn op extra instroom in de Participatiewet na afloop van de WW periode. De WW cijfers laten op dit moment geen bijzonder beeld meer zien. Daarom nemen we de WW cijfers niet meer afzonderlijk op. Voor meer informatie verwijzen we naar de Twentse Arbeidsmarktmonitor: <https://www.twentsearbeidsmarktmonitor.nl>

Wet sociale werkvoorziening

Per 1 januari 2015 is er alleen nog sprake van uitstroom, vooral door pensionering. De populatie vergrijst sterk en de beperkingen nemen toe. Hierdoor wordt het steeds moeilijker om vrijvallende betaalde detachingsplaatsen weer goed in te vullen. Niettemin is nog steeds ruim 65% werkzaam in een reguliere werkomgeving. Het totale personeelsbestand is van 123 begin juli 2020 gedaald naar 108 werknemers begin juli 2021.

5.8. Actuele beleidsdocumenten

Beleidsdocument	Jaar van vaststelling	Jaar van herziening
Programma Fysiek		
Gemeentelijk rioleringsplan vGRP 2018-2022	2018	2022/2023
Verbrede nota kapitaalgoederen openbare ruimte 2014-2018	2013	2022/2023
Verkeer en parkeerplan centrum Losser (onderdeel van het Parapluplan centrum Losser)	2017	2022
Categoriseringsplan Wegen op basis van Regionaal uitvoeringsprogramma's duurzaam veilig (actualiseren als onderdeel van de gemeentelijke mobiliteitsvisie)	1999	2022/2023
Landschapontwikkelingsplan	2008	
Groenstructuurplan	2017	
Beleidsnota Wegen (incl. gladheidsbestrijdingsplan)	2019	2028
Beleidsnota Licht in de openbare ruimte	2017	2026
Beheer en beleidsplan straatmeubilair		ntb
Beleidsnota kunstwerken (inclusief vervanging)		2022
Groenbeheer- en beleidsplan		2022
Beleidsplan Vergunningsverlening, toezicht en handhaving 2018-2021	2017	2020
Beleidsnota Inzameling huishoudelijk afval	2017	
Bouwverordening	2012	
Welstandsnota	2013	
Gladheidsbestrijdingsplan	2015	2021
Gemeentelijk mobiliteitsplan		2022/2023
Woningbouwafspraken gemeente - provincie	2021	2023
Gebiedsvisie Noordoost Twente	2012	
Casco benadering in Noordoost Twente	2012	2020
Gemeentelijk gebouwen (RGDBoei)	2016	
Woonvisie 2021 - 2031	2021	2031
Structuurvisie Losser (gaat in 2021 op in de Omgevingsvisie)	2018	2021
Bestemmingsplan buitengebied (wordt in 2022 Omgevingsplan)	2018	2022
Toekomstvisie gemeente Losser 2025	2014	2025
Nota Grondbeleid	2018	2022
Notitie van uitgangspunten grondexploitaties Losser 2019	2019	2020/2021
Nota vastgoed gemeente Losser	2014	
Notitie karakteristieke gebouwen centrum Losser	2018	
Standplaatsenbeleid gemeente Losser	2018	2023
Beleidsregels planologische afwijkingsmogelijkheden	2018	2025

Beleidsplan centrumontwikkeling	2020	
Beleidsnotitie buitengebied met ruimtelijke kwaliteit		2021
Hondenbeleidsplan	2017	
Algemene verordening ondergrondse infrastructuur	2016	
Toekomstvisie Duurzaam Losser 2040	2018	2022/2023
Structuurvisie Losser	2018	
Beleidsregel Wet aanpak woonoverlast gemeente Losser	2018	
Nota bodembeheer regio Twente	2020	
Programma Sociaal		
Verordening Voorzieningen Huisvesting Onderwijs	2013	2022/2023
Verordening Leerlingenvervoer	2021	
Nota Herziening Subsidiebeleid 2021	2021	
Integraal huisvestingsplan 2010 - 2018	2011	2021
Nota algemeen sportbeleid	1997	
Notitie binnensportaccommodaties	2013	
Notitie privatisering buitensportaccommodaties	2011	
Algemene subsidieverordening gemeente Losser	2010	2022
Notitie Subsidiebeleid 2017-2018	2017	
Uitvoeringsbesluit voor structurele waarderingssubsidies 2013	2013	
Verordening Startersleningen gemeente Losser	2017	
Cultuurvisie	2019	
Erfgoedbeleid	2010	2022
Nota integraal jeugdbeleid	2017	
Verordening Jeugdhulp	2019	
Beleidsregels Jeugdzorg	2021	2022
Veiligheidsbeleid jeugdzorg	2016	
Startnotitie voor jeugd en gezin	2009	
Nota ouderenbeleid	2009	
Kadernota Gezondheid 2019-2022	2019	
Nota Speelruimte		2021
Verordening maatschappelijke ondersteuning	2019	
Beleidsregels maatschappelijke ondersteuning	2021	2022
Nota uitvoering Wet Tijdelijk Huisverbod	2009	
Notitie Lokaal Bibliotheekbeleid Gemeente Losser	2011	
Beleidsnota Maatschappelijke ondersteuning	2017	
Beleidsregels begeleid werken Wet sociale werkvoorziening gemeente Losser	2009	
Beleidsregels wachtlijstbeheer Wet sociale voorziening	2009	

Financieel besluit maatschappelijke ondersteuning	2021	2022
Nadere regels pgb jeugd gemeente Losser	2019	
Beleidskader huishoudelijke ondersteuning	2017	
Verordening maatschappelijke ondersteuning	2019	
Subsidieverordening peuter- en VVE arrangementen	2020	
Reïntegratieverordening gemeente Losser 2017	2017	
Urgentieverordening gemeente Losser	2021	2025
Armoedebeleid	2016	
Beleidsnota integratie statushouders	2019	
Projectplan dementievriendelijke gemeente	2019	
Regionaal projectplan onafhankelijke cliëntondersteuning	2019	
Beleidsplan en actieplan eenzaamheid	2021	
Plan van aanpak Zorgschouw II	2021	
Verordening Individuele Inkomenstoeslag 2015 gemeente Losser	2015	
Beleidsregels Participatiewet gemeente Losser 2015	2015	
Integraal beleidsplan Sociaal Domein 2019-2022	2019	
Afstemmingsverordening Participatiewet, IOAW en IOAZ	2016	
Verordening individuele studietoelage	2020	
Verordening tegenprestatie	2015	
Beleidsregels individuele inkomenstoeslag	2017	
Beleidsregels bijzondere bijstand	2020	
Beleidsplan schuldhulpverlening 2018-2021	2018	2022
Beleidsregels toegang schuldhulpverlening	2013	
Verordening beslistermijn schuldhulpverlening	2020	
Beleidsnota Integratie statushouders	2019	
Nota Reclame- en wegbewijzingsbeleid	2014	
Evenementenbeleid	2013	2020/2021
Beleidsplan Recreatie en Toerisme / Actieplan Recreatie en Toerisme	2016	2023
Nota Verblijfsrecreatie Noordoost Twente	2018	
Verordening Bedrijveninvesteringszone Centrum Losser 2017-2021	2016	2021
Privacybeleid Sociaal Domein	2016	
Sociaal Economische Strategie	2008	
Verordening marktgeld	2020	2021
Verordening toeristenbelasting Losser	2020	2021
Uitvoeringsplan LEA	2019	2022
Programma Bestuur en Dienstverlening		
Collegeprogramma 2014 - 2018	2014	

Algemene Plaatselijke Verordening	2015	
Regionaal risicoprofiel Twente	2015	2018
Beleidsplan integrale veiligheid gemeente Losser 2013 - 2016	2013	2021
Regionaal beleidsplan	2012	2020
Regionaal crisisplan	2012	2016
Uitvoeringsprogramma integrale veiligheid	2013	
Wet Veiligheidsregio	2010	2021
Besluit en organisatieplan één brandweer Twente	2012	
Besluit overdrachtdossier gemeente Losser - brandweer	2012	
Notitie zelfstandig blijven: samenwerken moet! En zelfstandigheid, wat is dat?	2010	
Nota representatie	2010	
Beleidskader Verbonden Partijen	2019	
Financiële verordening gemeente Losser (art. 212 Gemeentewet)	2018	2022
Controleverordening (art. 213 Gemeentewet)	2004	2021/2022
Nota weerstandsvermogen en risicomanagement	2018	
Treasurystatuut	2015	2021
Nota reserves en voorzieningen	2018	2021/2022

5.9. Organisatieoverzicht

